

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. _____

din _____

Chișinău

cu privire la aprobarea Programului național de atragerea investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024-2028

Guvernul **HOTĂRĂȘTE:**

1. Se aprobă Programul național de atragerea investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2024-2028 (se anexează).
2. Ministerele și alte autorități administrative centrale responsabile de implementarea Programului:
  - 1) vor întreprinde măsurile necesare pentru executarea integrală și în termenele stabilite a Planului de acțiuni privind implementarea în anii 2024-2028 a Programului;
  - 2) vor prezenta Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, anual, până la data de 1 martie a anului următor celui de referință, informația despre executarea Planului de acțiuni privind implementarea în anii 2024-2028 a Programului, conform competențelor stabilite.
3. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării:
  - 1) va monitoriza implementarea Programului și va prezenta Guvernului anual, până la 31 martie, raportul de progres, care va conține realizarea Programului, în anul precedent;
  - 2) va prezenta propuneri argumentate privind actualizarea/modificarea, după caz, a Programului și elaborarea proiectului Planului de acțiuni pentru implementarea în anii 2027-2028 a Programului;
  - 3) va prezenta Guvernului, până la 1 aprilie 2027, raportul de evaluare intermediară privind realizarea Programului;
  - 4) va prezenta Guvernului, până la 1 iunie 2029, raportul final privind implementarea Programului.
4. Realizarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni privind implementarea în anii 2024-2028 a Programului se va efectua din contul și în limitele alocațiilor bugetare prevăzute în bugetele autorităților responsabile de executare, precum și din contul altor surse, conform legislației.
5. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării.

Prim-ministru

Dorin RECEAN

Contrasemnează:

Viceprim-ministru,
ministrul dezvoltării economice și digitalizării
Viceprim-ministru,
ministrul agriculturii și industriei alimentare
Ministrul afacerilor externe
Ministrul finanțelor
Ministrul educației și cercetării
Ministrul infrastructurii și dezvoltării regionale

Dumitru ALAIBA

Vladimir BOLEA

Mihai POPȘOI

Petru ROTARU

Dan PERCIUN

Andrei SPÎNU

**PROGRAMUL NAȚIONAL DE ATRAGERE
A INVESTIȚIILOR ȘI PROMOVARE A EXPORTURILOR
PENTRU PERIOADA 2024-2028**

ABREVIERI ȘI ACRONIME

APL	Autorități ale administrației publice locale
APC	Autorități ale administrației publice centrale
AI	Agenția de Investiții
BCE	Birou Comercial Economic
BERD	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BNM	Banca Națională a Moldovei
BNS	Biroul Național de Statistică
CAEM	Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei
CBTM	Cadrul Bugetar pe Termen Mediu
FNDAMR	Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural
FNDRL	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
IGP	Indicație Geografică Protejată
ISCED	Clasificarea Internațională Standard a Educației
ISD	Investiții străine directe
MAE	Ministerul Afacerilor Externe
MDED	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
MF	Ministerul Finanțelor
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
NCM	Nomenclatura Combinată a Mărfurilor
OCE	Observatorul Complexității Economice
ODA	Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului
PNAIPE	Programul Național de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor
SFS	Serviciul Fiscal de Stat
SV	Serviciul Vamal
UE	Uniunea Europeană
VAB	Valoare Adăugată Brută

INTRODUCERE

Programul național de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024-2028 (în continuare PNAIPE) este un document de planificare strategică pe termen mediu elaborat în vederea realizării priorităților stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (SND 2030), în special în partea ce ține de identificarea sectoarelor prioritare pentru investițiile străine și autohtone și stimularea proiectelor investiționale inovative și prietenoase cu mediul. De asemenea, PNAIPE se realizează la Strategia Națională de Dezvoltare Economică (SNDE 2030) al cărei scop este economia rezilientă, digitalizată, bazată pe sectorul de servicii și dezvoltarea continuă a industrializării, cu un mediu economic stabil, competitiv, susținut de investiții, cu un grad sporit de inovare și dezvoltare a capitalului uman. Documentul este conceput în scopul instituirii unui cadru cuprinzător și eficient de politică publică, drept instrument operațional care face legătura dintre obiectivele trasate, inițiativele de politici planificate și Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM).

Reieșind din dezideratele prezentului program se poate afirma că acesta contribuie esențial la atingerea obiectivelor trasate de SND 2030 și anume: a. redirecționarea per ansamblu a producției spre sectoarele cu o complexitate mai înaltă va conduce la creșterea accelerată a productivității muncii (obiectiv specific 1.1. din SND 2030); b. simplificarea procedurilor fiscale și vamale, precum și măsurile de facilitare a accesului de finanțare va crea oportunități suplimentare pentru inovații și anteprenariat (obiectiv specific 1.2.); c. crearea oportunităților de dezvoltare în industrie va pune presiune asupra sectoarelor caracterizate printr-un grad sporit de informalitate (agricultura și construcțiile) contribuind astfel la ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale (obiectiv specific 1.3.); și, nu în ultimul rând, d. prin atragerea investițiilor în producția industrială în circuit închis și producția de energie regenerabilă va fi facilitată tranziția spre economia verde și circulară (obiectiv specific 10.4).

În conformitate cu prioritățile agendei de reforme, Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, aprobat în februarie 2023, noul Guvern investit și-a exprimat adeziunea la susținerea obiectivelor de dezvoltare ale Republicii Moldova, cu accent sporit pe dezvoltarea economică a țării. Astfel, Guvernul își focusează atenția pe următoarele obiective conexe Programului:

- Promovarea politicilor de atragere a investițiilor, inclusiv stimularea reinvestirii veniturilor pentru animarea activității economice și a creării de noi locuri de muncă.
- Susținerea lansării de noi afaceri și dezvoltarea afacerilor existente prin creșterea accesului la finanțare pentru antreprenori, atât prin intermediul programelor statului, cât și prin atragerea resurselor din sectorul privat.
- Simplificarea continuă a sistemului fiscal și vamal și eliminarea barierelor birocratice din calea afacerilor, printr-un efort masiv și urgent de dereglementare, pentru a susține dezvoltarea afacerilor și creșterea productivității acestora.
- Flexibilizarea relațiilor de muncă pentru sporirea atractivității investiționale a Republicii Moldova.
- Accelerarea investițiilor publice pentru susținerea creșterii economice.

În procesul de integrare europeană, Republica Moldova și-a propus să elaboreze PNAIPE, acesta fiind o verigă esențială în realizarea angajamentelor internaționale asumate de țara noastră conform Acordului de Asociere la UE (Titlul IV „Cooperarea economică și alte tipuri de cooperare sectorială” și Titlul V „Comerț și aspecte legate de comerț”) și ale celor care derivă din statutul de țară candidat pentru aderarea la UE.

Tot în contextul respectării angajamentelor externe asumate de către Republica Moldova, ținem să subliniem că PNAIPE contribuie pozitiv la realizarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, adoptată

la Summitul Organizației Națiunilor Unite la 25 septembrie 2015, prin contribuția nemijlocită la un set de obiective de dezvoltare durabilă (ODD) naționalizate. În speță, este vorba despre: promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, precum și a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți (ODD 8); construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovație (ODD 9); asigurarea unor tipare de consum și producție durabile (ODD 12) și consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizare a parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă (ODD 17).

Pe durata elaborării PNAIPE au avut loc consultări pe orizontală cu autorii strategiilor și programelor conexe din domeniul economic care sunt în curs de elaborare și dezbateri cu reprezentanții principalelor asociații profesionale din Republica Moldova din sectoarele relevante PNAIPE. În particular au fost organizate sesiuni regulate în format online cu autorii Strategiei de Dezvoltare Economică și a Programului Național de Industrializare, au fost efectuate discuții online (focus-grup) cu reprezentanți din agricultură (Moldova Fruct), tehnologii informaționale și comunicații electronice (ATIC), industria ușoară (APIUS), microelectronică (ACEM), farmaceutică (AFM). De asemenea, pentru a înțelege mai bine avantajele și dezavantajele Republicii Moldova în calitate de destinație pentru ISD au fost realizate trei interviuri cu companii străine care au analizat oportunitatea investirii în Republica Moldova dar, prin comparație, au ales o altă țară.

Conținutul PNAIPE este racordat la cerințele expuse în Hotărârea Guvernului (HG) nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. Astfel,

- La Capitolul I este analizată situația existentă în raport cu exporturile de bunuri și servicii, dinamica acestora pe parcursul ultimului deceniu, principalele piețe de desfacere pentru bunurile și serviciile exportate, precum și gradul de sofisticare al acestora. În paralel se examinează evoluția investițiilor străine directe (ISD) în Republica Moldova pe țări de origine și sectoare economice, subliniindu-se rolul ISD în transpunerea bunelor practici (know-how), realizarea transferului tehnologic și sporirea competitivității externe. Sinteza observațiilor empirice este prezentată în Analiza SWOT de unde derivă definiția problemei centrale cu care se confruntă comerțul exterior de bunuri și servicii și cauzele acesteia;
- La Capitolul II este expusă viziunea strategică pe termen mediu și scopul nemijlocit al programului, precum și obiectivele generale și specifice realizarea cărora conduce la implementarea viziunii strategice trasate;
- La Capitolul III este prezentată teoria schimbării care arată cum anume va fi implementată viziunea strategică, care va fi sarcina tipică pentru agențiile implementatoare și misiunile diplomatice și care sunt sectoarele prioritare pentru investiții;
- La Capitolul IV se descrie impactul scontat de la realizarea PNAIPE din punct de vedere al efectelor de ordin administrativ, financiar, economic, social și de mediu. Ținând cont de domeniul de aplicare al programului, se pune în evidență impactul economic și anume capacitatea de a valorifica plener potențialul de export și de a direcționa ISD spre sectoarele prioritare a căror dezvoltare va contribui decisiv la creșterea competitivității externe;
- La Capitolul V sunt prezentate costurile aferente implementării PNAIPE și sursele de finanțare a programului. Costurile sunt estimate reieșind din devizul de cheltuieli pentru realizarea acțiunilor planificate cu evidențierea categoriilor de cheltuieli. Din punct de vedere al finanțării, sursa principală constituie bugetul de stat (repartizat pe programele sectoriale relevante);

- La Capitolul VI sunt enumerate principalele riscuri care ar putea periclita implementarea PNAIPE și realizarea obiectivelor trasate, dar și măsurile de contracarare a acestor riscuri care sunt prevăzute în Planul de Acțiuni;
- La Capitolul VII se scoate în evidență caracterul inter-disciplinar al programului care presupune o colaborare coordonată între ministerele responsabile de elaborarea politicilor din domeniu și a agențiilor implementatoare. În special se pune accent pe coordonarea dintre domeniul economic (competitivitatea externă, infrastructura investițională) și misiunile diplomatice din străinătate care au prerogativa de a canaliza eforturile de promovare a exporturilor pe domeniile cu potențial nevalorificat și atragere a investițiilor în sectoarele prioritare;
- La Capitolul VIII sunt descrise procedurile de raportare, precum și cadrul general de monitorizare și evaluare a PNAIPE;
- La Capitolul IX este prezentat planul de acțiuni pentru implementarea PNAIPE.

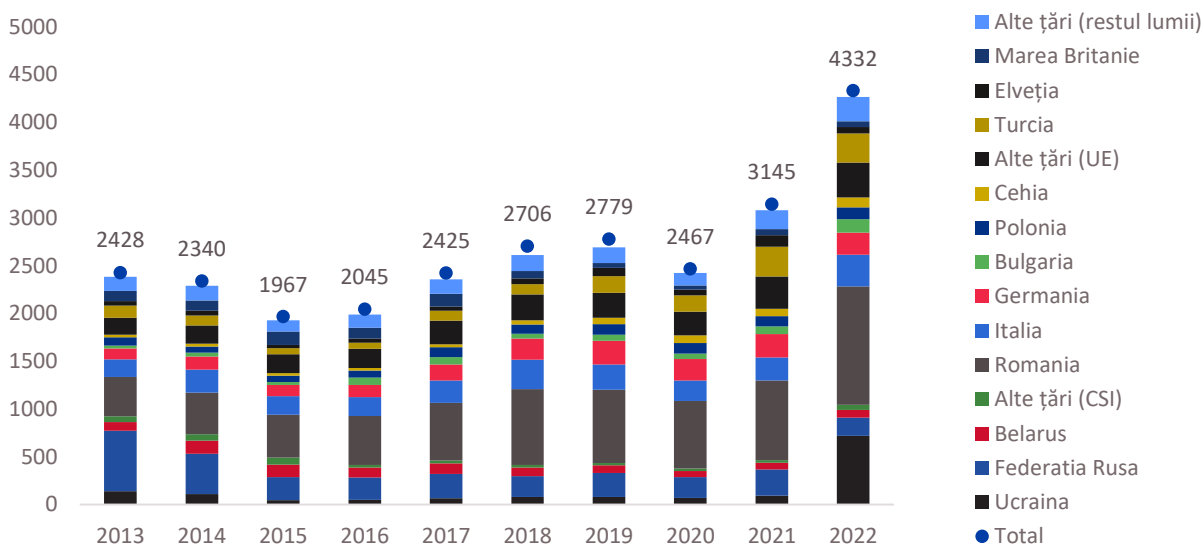
PNAIPE este completat cu valori de referință pentru birourile comercial economice calculați în baza modelului matematic utilizat pentru analiza potențialului de export (Anexa 1), fișele pentru produsele de complexitate înaltă cu detalii privind necesarul de investiții și forță de muncă (Anexa 2) și Matricea de Rezultate, care reprezintă o sinteză a obiectivelor generale și specifice cu indicarea valorilor de referință, a surselor de verificare și a țintelor stabilite pentru perioada de implementare (Anexa 3).

I. ANALIZA SITUAȚIEI

1.1. Situația curentă

Dinamica exporturilor de bunuri și servicii a avut un trend ascendent însoțit de o reorientare masivă spre piețele de desfacere din UE. Per total, exporturile de bunuri au crescut cu 78% pe parcursul ultimilor 10 ani, însumând 4,3 miliarde dolari SUA în 2022 față de 2,4 miliarde dolari SUA în 2013 (Figura 1). În structură, poziția exportatorilor moldovenești s-a consolidat esențial pe piețele de desfacere din România (+12%) și Ucraina (+11%), aceasta părăsind masiv piața rusă (-22%). De menționat că exporturile în Ucraina au crescut esențial doar în 2022, fiind condiționate de agresiunea militară a Federației Rusă în țara vecină. Actualmente, țările UE dețin cea mai mare cotă din exporturile moldovenești de bunuri (59% în 2022 față de 47% în 2013), fiind reorientate de pe piețele (tradiționale în trecut) din CSI (24% în 2022 față de 38% în 2013). Ponderea celorlalte țări ale lumii (cu excepția țărilor UE și CSI) rămâne constantă (17% în anul 2022 față de 15% în anul 2013), principalii parteneri comerciali din această grupă de țări fiind Turcia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Elveția.

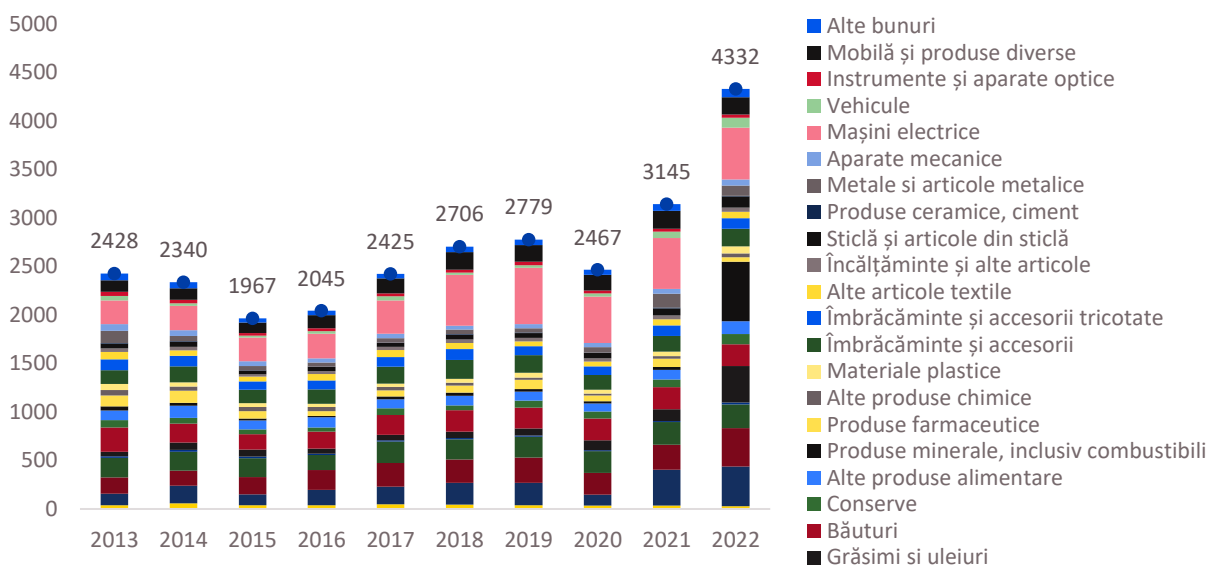
Figura 1 Volumul exporturilor de bunuri pe țări (mil. dolari SUA)

Sursa: BNS

În structura exporturilor o pondere semnificativă o deține materia primă, cu un grad redus de sofisticare. Cele mai exportate produse din Republica Moldova (Figura 2) sunt cerealele (a căror pondere în totalul exporturilor de bunuri a constituit 9% în 2022), semințele (9%) și fructele (6%). În 2022, urmare a crizei energetice condiționate de agresiunea militară a Federației Ruse în Ucraina, acestor produse li s-a adăugat și produse minerale, inclusiv combustibili, ale căror volum exportat a ajuns în scurt timp la 613 milioane dolari SUA (14%). Per total, materia primă a ajuns să constituie în 2022 41% din exporturile moldovenești, în creștere de la 24% în 2013. O categorie relativ mai complexă de produse exportate o constituie mașinile și aparatele electrice exportate în volum de 535 milioane dolari SUA (12% din volumul total de exporturi), însă chiar și aici în structura mărfurilor predomină producția mai puțin sofisticată, cum ar fi cablajele electrice.

Figura 2 Volumul exporturilor de bunuri pe produse (mil. dolari SUA)

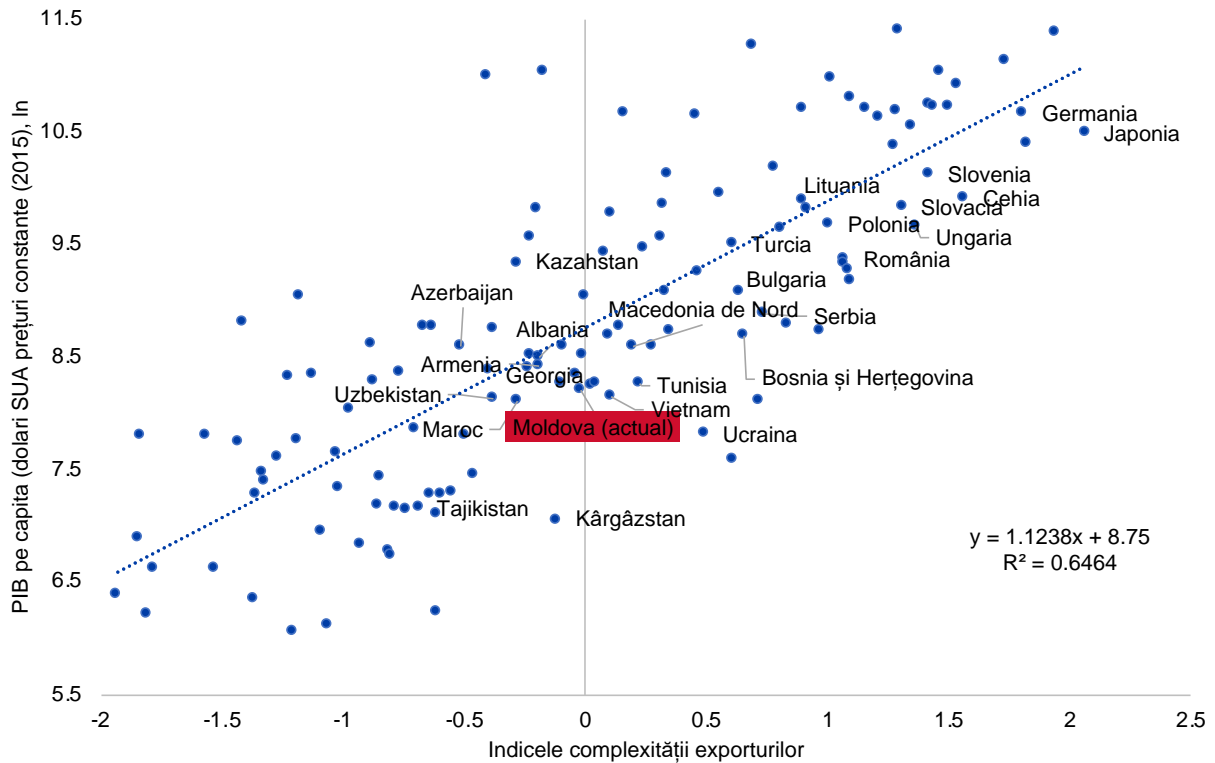
Sursa: BNS

Din cauza ponderii semnificative a materiei prime și a producției semifabricate valoarea încasărilor din export este redusă. Aceasta constrânge potențialul de dezvoltare economică, sporește vulnerabilitatea față de mișcările adverse de prețuri în economia mondială și plafonează bunăstarea populației. Poziționarea Republicii Moldova în calitate de furnizor global de materie primă perpetuează „ciclul sărăciei”. Acest fapt este demonstrat prin corelația dintre PIB per capita și Indicele Complexității Exporturilor (PCI)¹ în Figura 3. În conformitate cu calculele Observatorului Complexității Economice, indicele complexității exporturilor din Republica Moldova este de -0,017, fiind în același timp într-o dinamică descendentă, ceea ce susține afirmația conform căreia prevalența tot mai accentuată a materiei prime în volumul total al exportului conduce la scăderea gradului de sofisticare al acestora.

Exporturi mai complexe sunt necesare pentru a îndeplini dezideratul salariilor mai mari. În termeni practici, acest lucru înseamnă următoarele: țările ale căror exporturi sunt complexe se focusează pe produsele finite, așa cum acestea se prezintă la cumpărător, indiferent dacă acesta este un consumator ordinar sau unul instituțional. Aceasta permite producătorilor din țările dezvoltate cum ar fi Elveția, SUA sau Japonia să remunereze cu salarii decente o forță de muncă educată, inteligentă și cu o capacitate înaltă de inovare. Prin contrast, țările care se focusează pe exporturile cu o complexitate joasă utilizează munca necalificată remunerând-o cu salarii corespunzător de joase. În concluzie, pentru a transpune în viață dezideratul de asigurare a unor salarii decente este necesar să avansăm producția exportată de la cea de complexitate joasă la cea de complexitate înaltă.

¹ Indicele Complexității Exporturilor (PCI) este un indice care arată diversificarea și sofisticarea know-how-ului necesar pentru a produce un produs. Este determinat ca media diversităților țărilor care produc acel produs și omniprezența altor produse generate de economie. Un PCI mai mare de regulă implică salarii mai înalte.

Figura 3 Relația dintre PIB per capita și indicele complexității exporturilor

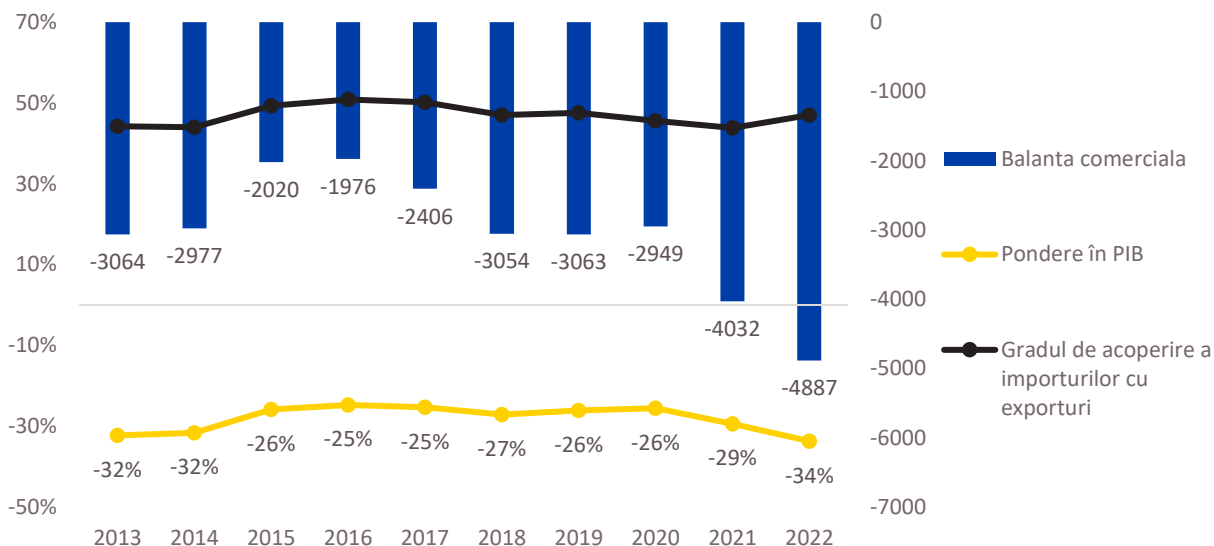
Sursa: OEC

Regimul fiscal și vamal din Republica Moldova favorizează re-exporturile. Deși aportul re-exporturilor la crearea locurilor de muncă și dezvoltarea capitalului uman este indubitabil, creșterea exporturilor este asociată unei creșteri proporționale a importurilor de materie primă și semi-fabricate. În consecință, balanța comercială rămâne deficitară. În anul 2022, balanța comercială a Republicii Moldova a fost de -4.9 miliarde dolari SUA (34% din PIB), conform datelor BNS². Excluzând combustibilii, balanța comercială a însumat -2.9 miliarde dolari SUA (19.9% din PIB) în anul 2022, ceea ce reprezintă o înrăutățire cu 2.4 p.p. comparativ cu 2017. Observăm că pe parcursul perioadei analizate, gradul de acoperire a importurilor prin exporturi nu a deviat considerabil: în 2022 acesta a constituit 47%, un pic superior celui din 2013 la nivelul de 44%. Cu alte cuvinte, volumul importurilor rămâne a fi cel puțin dublu față de volumul exporturilor de bunuri și acest lucru continuă să reprezinte o sursă de vulnerabilitate.

² https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-decembrie-2022-s-9539_60309.html

Figura 4 Dinamica deficitului comercial (milioane dolari SUA)

Sursa: BNS

Codul vamal nr.95/2021 armonizează legislația vamală și facilitează procesul de integrare în piața comună a Uniunii Europene. Aceasta din urmă impulsionează dezvoltarea în continuare a comerțului internațional, în special cu Uniunea Europeană, prin simplificarea și standardizarea proceselor în domeniul vamal. La fel, pentru a asigura implementarea acestuia din 1 ianuarie 2024 a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 92/2023 cu privire la punerea în aplicare a Codului vamal nr. 95/2021.

Codul vamal favorizează comerțul internațional mai dinamic și calitativ. Elementele inovatoare ale Codului Vamal ce vizează crearea condițiilor favorabile pentru impulsivizarea comerțului internațional și care se pliază cu obiectivul Programului PNAIPE sunt: (1) fluidizarea și sporirea vitezei procedurilor vamale prin introducerea conceptelor de notificarea sumară de intrare/ieșire (aplicabile începând cu 1 ianuarie 2026); (2) excluderea taxei pentru efectuarea procedurilor vamale aplicate de la valoarea mărfurilor, concomitent cu introducerea unor tarife care să acopere costurile percepute de Serviciul Vamal; (3) procedura nouă de examinare a cererilor, prin implementarea instrumentului „dreptul la replică al solicitantului”; (4) modificarea mecanismului de percepere a obligației vamale prin implementarea unei vacanțe de 10 zile de la data notificării datoriei vamale, cu constituirea unei garanții în cuantum deplin al drepturilor de import; (5) simplificarea exportului trimiterilor poștale cu valoare de până la 1000 de euro; (6) posibilitatea utilizării garanției globale cu un cuantum redus la 30% sau 50% sau exonerarea de garanție; (7) implementarea noilor simplificări vamale (declarația simplificată, înscrierea în evidențele declarantului); (8) vămuirea centralizată - Serviciul Vamal poate autoriza, în baza unei cereri, o persoană să depună la postul vamal în a cărui rază este stabilită aceasta o declarație vamală pentru mărfurile prezentate în vamă la un alt post vamal; (9) implementarea începând cu anul 2025 a Noului Sistem Computerizat de Tranzit, etc.

Totuși, atingerea obiectivului de fluidizare a traficului internațional urmează a fi realizat, atât prin implementarea legislației armonizate, cât și crearea infrastructurii vamale, care să asigure realizarea exporturilor în mod operativ.

Competitivitatea unor produse a evoluat semnificativ în ultimii ani. La nivel macroeconomic, competitivitatea produselor ar putea fi privită prin prisma tendințelor cererii externe a principalilor

parteneri comerciali și a evoluției ponderii exporturilor moldovenești în acele țări în perioada 2011-2022. Figura 5 combină mai multe aspecte ale comerțului exterior:

- dimensiunea bulelor reprezintă mărimea relativă a mediei anuale a exporturilor către principalii parteneri comerciali³;
- linia orizontală arată rata medie anuală de creștere a importurilor din întreaga lume în principalele țări de desfacere a produselor moldovenești (echivalentul la cererea externă).

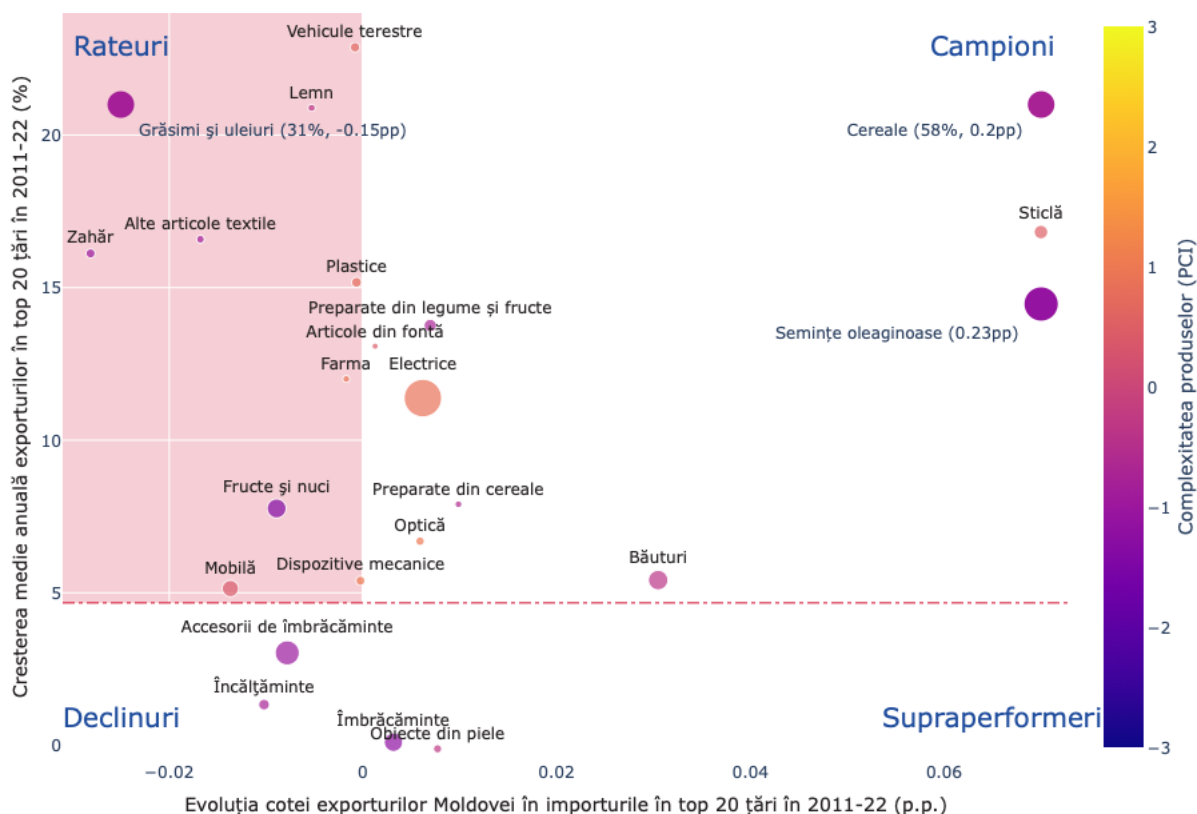
Din această perspectivă, produsele exportate din Republica Moldova pot fi clasificate în 4 categorii:

- Campioni:** mărfuri cu o creștere anuală către 20 cei mai mari parteneri comerciali mai rapidă decât rata medie de creștere a importurilor din întreaga lume și cu o sporire a cotei în structura importurilor în perioada 2021-2022.
- Supraperformeri:** mărfuri cu o creștere anuală către 20 cei mai mari parteneri comerciali mai lentă decât rata medie de creștere a importurilor din întreaga lume și cu o sporire a cotei în structura importurilor globale în perioada 2021-2022.
- Declinuri:** mărfuri cu o creștere anuală către 20 cei mai mari parteneri comerciali mai lentă decât rata medie de creștere a importurilor din întreaga lume și cu o scădere a cotei în structura importurilor în perioada 2021-2022.
- Rateuri:** mărfuri cu o creștere anuală către 20 cei mai mari parteneri comerciali mai rapidă decât rata medie de creștere a importurilor din întreaga lume și cu o scădere a proporției în structura importurilor în perioada 2021-2022.

---

³ În 2022, principalele țări de export au fost: România, Ucraina, Italia, Turcia, Germania, Bulgaria, Polonia, Cehia, , Regatul Țărilor de Jos, Elveția, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Ungaria, Iran, Statele Unite ale Americii, Spania, Franța, Grecia, Kazahstan, Portugalia și Austria. Federația Rusă și Belarus au fost excluse din analiză.

Figura 5 Performanța exporturilor Republicii Moldova în top 20 parteneri comerciali și indicele complexității produselor, 2011-2022

Sursa: UN Comtrade, Growth Lab (Harvard Kennedy School), calculele autorilor

În pofida gradului redus de complexitate, cerealele și semințele oleaginoase sunt campioni exporturilor moldovenești. Acestea au avut o creștere anuală de 58% și, respectiv, 15%, și o mărire a cotei în totalul importurilor a principalelor parteneri comerciali de 0.2 p.p. și, respectiv, 0.23 p.p. în perioada 2011-2022. Echipamentele electrice, băuturile și preparatele din legume și fructe sunt ceilalți campioni ai exporturilor. În categoria, supraperformerilor se încadrează îmbrăcăminte, iar în declinuri accesorii de îmbrăcăminte. Grupul rateurilor este dominat de grăsimi și uleiuri, fructe și nuci, mobilă, materiale plastice, farmaceutică, dispozitivele mecanice și vehicule terestre. Media creșterii anuale a exporturilor acestor produse către principalii parteneri comerciali a fost de peste 5%, însă acestea nu au crescut suficient de mult ca să mărească cota de piață. Respectiv, aceste exporturi merită o atenție deosebită pentru a corecta traiectoria rateurilor.

1.2. Potențialul nevalorificat al exporturilor

Potențialul de export al țării rămâne încă nevalorificat pe anumite poziții. Deși cerealele și semințele oleaginoase sunt campioni exporturilor, potențialul adițional de export⁴ către UE al acestor

⁴ Valoarea potențială de export a produsului k furnizat de țara i către piața j, în dolari, este calculată ca **ofertă** × **cerere** (corectată pentru accesul pe piață) × **ușurința bilaterală a comerțului**. Oferta și cererea sunt proiectate în viitor pe baza previziunilor privind PIB-ul și populația, elasticitățile cererii și tarifele de perspectivă. **Oferta** se bazează pe cota de piață proiectată: ponderea exporturilor produsului k al țării i în totalul exporturilor de produs k, înmulțită cu rata de creștere a PIB-ului estimată a exportatorului (față de creșterea estimată a PIB-ului altor exportatori ai aceluiași produs). **Cererea** se bazează pe importurile proiectate, deci importurile pieței j a produsului k, majorate cu creșterea așteptată a PIB pe cap de locuitor luând în considerare și viitorul avantaj tarifar pe piața țintă și distanța bilaterală față de distanța medie pe care piața țintă importă de obicei produsul. **Ușurința comerțului** se bazează pe raportul dintre comerțul real dintre exportatorul i și piața j în raport cu comerțul lor ipotetic, dacă exportatorul i avea aceeași cotă pe piața j ca și pe piețele mondiale. Potențialul adițional de export/**potențial nevalorificat** este diferența dintre valoarea potențială și exportul actual.

două produse sunt 40 milioane dolari SUA și, respectiv, 140 milioane dolari SUA conform metodologiei dezvoltate de către International Trade Centre (ITC). Echipamentele electrice, băuturile, fructele și sticla sunt alte produse ale cărora potențial încă nu a fost pe deplin valorificat. Spre exemplu, Germania, România și Elveția sunt piețe unde exporturile echipamentelor electrice nu și-a atins capacitatea maximă. Diferența dintre exporturile potențiale și cele reale denotă un eșec de coordonare care poate fi eliminat prin acțiuni axate pe diplomația economică, și instrumente de promovare a exportului ceea ce nu ar necesita resurse financiare la fel de mari precum cele aferente dezvoltării unor produse noi.

Mărfurile agricole primare și automotive au cel mai înalt potențial de export. Cele mai importante cinci mărfuri conform Nomenclurii Combinată a Mărfurilor (NCM) la 4 semne după potențialul de export nevalorificat sunt: semințele de floarea soarelui, porumbul, uleiurile din semințe, firele izolate și scaunele (parte din industria automotive). Este prioritar de focusat pe valorificarea potențialului de export în piețele celor mai mari 20 parteneri comerciali și acolo unde Republica Moldova are birouri comerciale economice⁵ (BCE). Potențialul nevalorificat de export pe aceste piețe pentru 20 mărfuri cu cel mai înalt potențial de export ar fi în jur de 1,1 miliarde dolari SUA, comparativ cu exporturile actuale care au constituit circa 1,7 miliarde dolari SUA în 2021.

România, Turcia și Germania pot absorbi produse moldovenești adiționale în valoare de 390 milioane USD. Figura 6 arată potențialul de export pentru 20 de mărfuri cu cel mai înalt potențial nevalorificat și 3 cele mai importante piețe de desfacere. Spre exemplu, există potențial nevalorificat în România pe segmentele semințe de floarea soarelui, porumb, grâu, și scaune, în Turcia se poate exporta mai multe semințe de floarea soarelui, uleiuri din semințe, grâu și fire izolate, în timp ce în Germania există cerere adițională pentru vinuri, mere, pere și rapiță. Respectiv, BCE-urile ar trebui să se focuseze pe valorificarea potențialului de export a celor mai importante mărfuri pentru că acestea nu necesită eforturi considerabile precum deschiderea de piețe noi sau promovarea mărfurilor moldovenești noi.

---

⁵ Federația Rusă, Belarus, Ucraina, Turcia, China, România, Polonia, Franța, Germania, Italia, Austria, Belgia, Elveția, Marea Britanie, EAU.

Figura 6 *Potențialul de export nevalorificat al celor mai importante 20 de mărfuri și 3 cele mai importante piețe*

Sursa: ITC, calculele autorilor

Serviciile au potențial semnificativ pe piețele menționate mai sus în valoare de 925 milioane USD. Sectoarele cele mai promițătoare sunt: servicii de prelucrare a bunurilor aflate în proprietatea terților, transportul, turismul și serviciile TIC. Figura 7 sugerează că România, Elveția, Germania și China ar fi principalele piețe de desfacere ceea ce ar schița și axele prioritare pentru diplomația economică. Deși nu există date dezagregate pe țări ale exporturilor actuale de servicii, ar fi rezonabil de presupus că ponderea exportului efectiv în cel potențial este la fel 59,7% ca în cazul bunurilor. Prin urmare, potențialul nevalorificat ar fi în jur de 370 milioane dolari SUA.

Figura 7 Potențialul de export al serviciilor și 3 cele mai importante piețe

Sursa: ITC, calculele autorilor

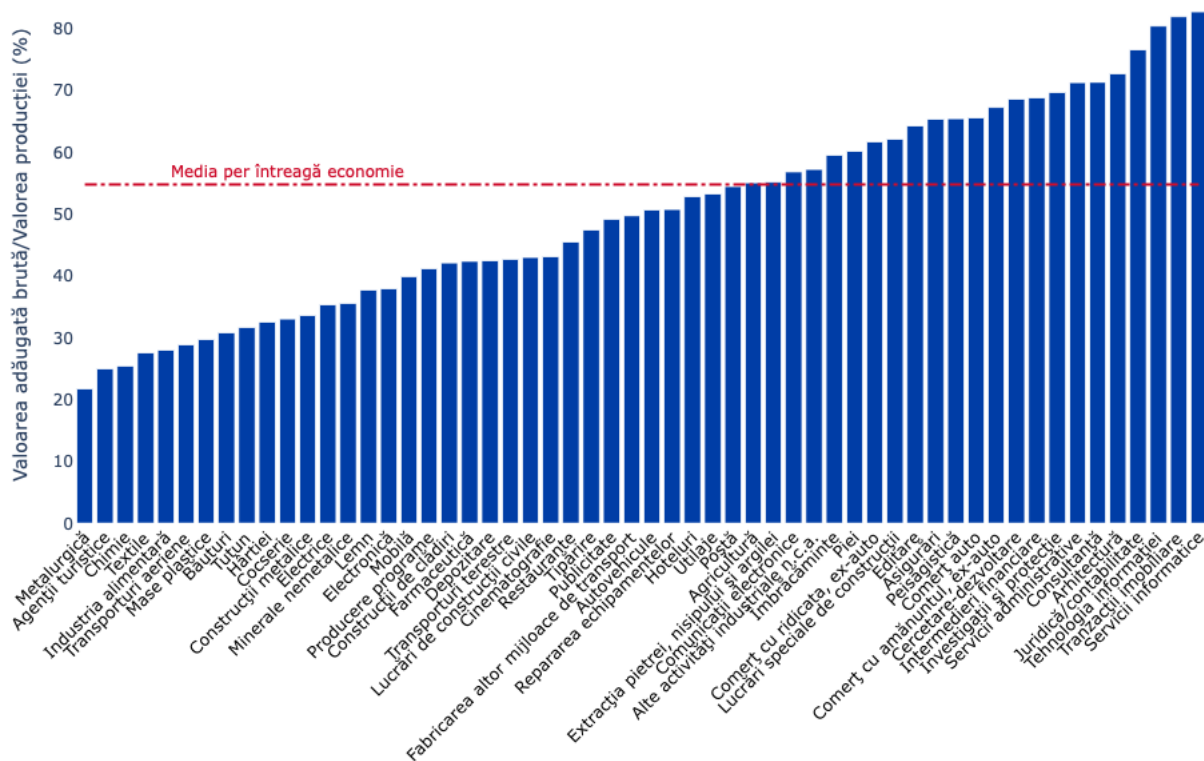
1.3. Remodelarea profilului exporturilor

1.3.1. Complexitatea și valoarea adăugată ale actualelor exporturi

Complexitatea și valoarea adăugată a exporturilor curente sunt modeste. Deși majorarea volumului exporturilor este un obiectiv primordial, aceasta trebuie să fie însoțită de creșterea valorii adăugate a exporturilor. În prezent, grupul campionilor la exporturi este dominat de produse neprocesate precum cereale și semințele oleaginoase. Această situație expune Republica Moldova la o vulnerabilitate externă semnificativă, mai ales când producția din Ucraina va reveni în forță. Culoarea bulelor din Figura 5 de mai sus reprezintă indicele complexității (PCI) produselor conform Growth Lab (Harvard Kennedy School).

Campionii cereale și semințe oleaginoase au un indice relativ mic al complexității, ceea ce semnifică că și valoarea adăugată, inclusiv salariile, sunt modeste. Figura 8 ilustrează media valorii adăugată brută (VAB) ca raport din valoarea producției pentru anii 2014-2022. Valoarea pentru întregul sector agricol (A01 conform CAEM) este de 50,5%, ceea ce este sub media per economie (54,7%). În același timp, ponderea valorii adăugate a comerțului este în jur de 67%. Valoare adăugată brută pentru agricultură și comerț sunt supraestimate din cauza sub declarării costului forței de muncă și ponderii înalte a economiei sure. Totuși, acestea sugerează și faptul că potențialul marjei de profit în economia actuală este relativ înaltă în sectoare mai puțin complexe ceea ce descurajează alocarea resurselor către producerea mărfurilor și servicii cu o complexitate mai înaltă care ar induce salarii mai înalte.

Figura 8 Valoarea adăugată brută per valoarea producției pentru sectoarele economice, media pentru anii 2014-2022

Sursa: BNS, calculele autorilor

VAB mică pentru sectoarele mai complexe limitează interesul de a dezvolta aceste sectoare. Din categoria campionilor exporturilor, doar echipamentele electrice, optica și sticla sunt produse relativ complexe în paleta exporturilor moldovenești, însă relativ puțin complexe în contextul tuturor produselor exportate în lume (indicatorul PCI fiind sub 1 de la o scară de la -3 la +3). În plus, doar exporturile echipamentelor electrice au un impact semnificativ din punct de vedere monetar având o valoare medie anuală de 340 milioane USD comparativ, iar optica reprezintă doar 18 milioane USD anual. În același timp, ponderea VAB pentru sectoarele ce produc echipamentele electrice, optica și sticla sunt 35,3% (electrice), 37,8% (electronică), 35,5% (minerale nemetalice), respectiv. Aceste valori fiind cu mult sub media per economie indică că potențialul actual al marjei de profit a sectoarelor ce produc mărfuri mai complexe este limitat și explică reticența antreprenorilor de a dezvolta aceste sectoare. Respectiv, este nevoie de mai multă susținere din partea autorităților pentru a majora competitivitatea acestora pe piețele internaționale.

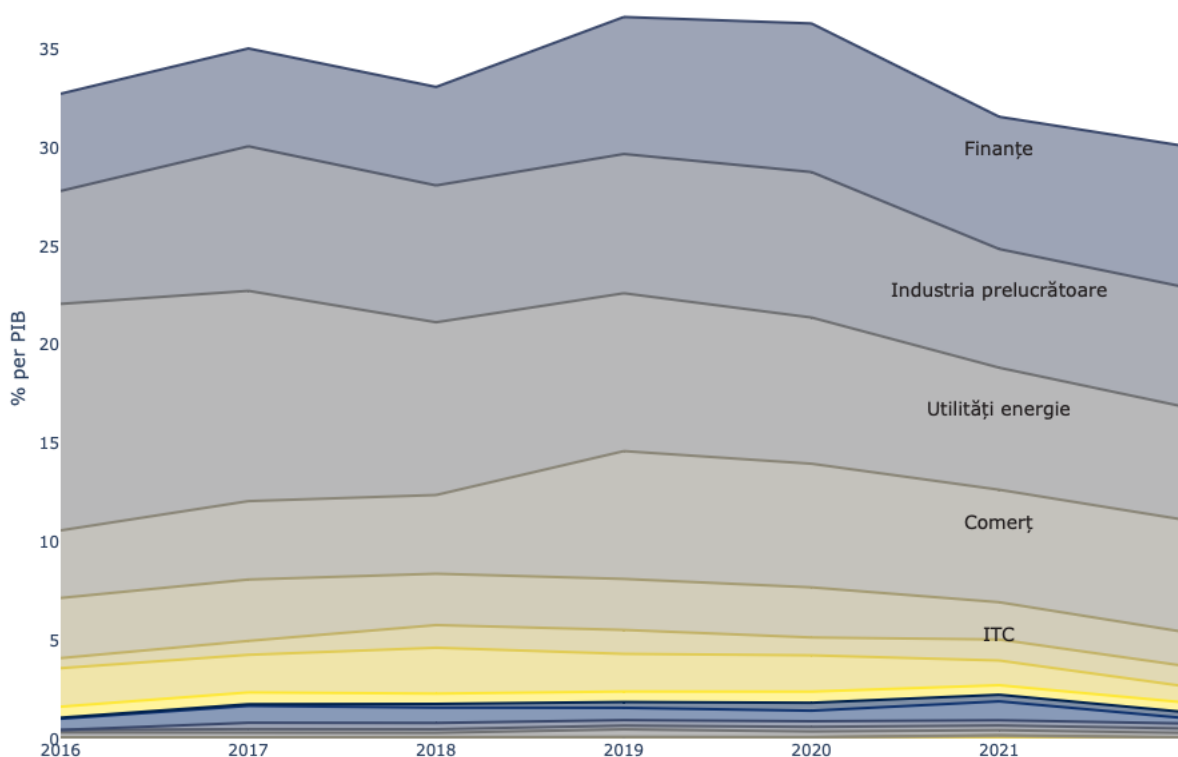
1.3.2. Investițiile străine directe actuale

O valoare adăugată mai înaltă a exporturilor poate fi atinsă prin extinderea producției și a exporturilor către produsele care derivă din procesarea actualelor exporturi sau sunt interconectate. Spre exemplu, produsele din morărit și preparatele din cereale sunt etapele următoare a procesării cerealelor, însă exporturile anuale către principalii parteneri comerciali a fost doar de 1,7 milioane dolari SUA și, respectiv, 12,3 milioane dolari SUA în perioada 2011-2022, deși exporturile anuale de cereale se ridică la aproape 150 milioane dolari SUA. Aceasta sugerează că Republica Moldova ratează potențialul de a exporta produse derivate mai complexe și cu o valoare adăugată mai înaltă. Similar, exporturile de sticlă au înregistrat o valoare anuală de 46 milioane dolari SUA, însă

produsele din categoria optică, a căror indice de complexitate este dublă, doar 18,8 milioane dolari SUA. Respectiv, există oportunități de a urca pe scara complexității prin dezvoltarea unui proces industrial mai sofisticat. Pentru a realiza acest lucru sunt necesare investiții străine directe, forță de muncă calificată și o implementare cât mai largă a standardelor de calitate internaționale.

Investițiile străine directe (ISD) sunt un motor de dezvoltare economică care creează efectul de „know-how”, accelerează tehnologizarea producției și favorizează accesul la piețele externe de desfacere cu condiția direcționării acestora către sectoarele productive. Examinând structura ISD din ultimii ani (**Figura 9**), observăm că predomină investițiile motivate de accesul la piața internă și resursele existente. În plus, în ultimii ani, doar sectoarele finanțe și comerț au atras ISD prin intrarea de jucători noi pe piața bancară și comercializarea produselor. Stocul ISD per PIB în industria prelucrătoare și ITC s-a redus puțin sugerând o reticență a investitorilor străini de a se extinde în acest domeniu.

Figura 9 Stocul ISD per PIB pentru sectoarele economice

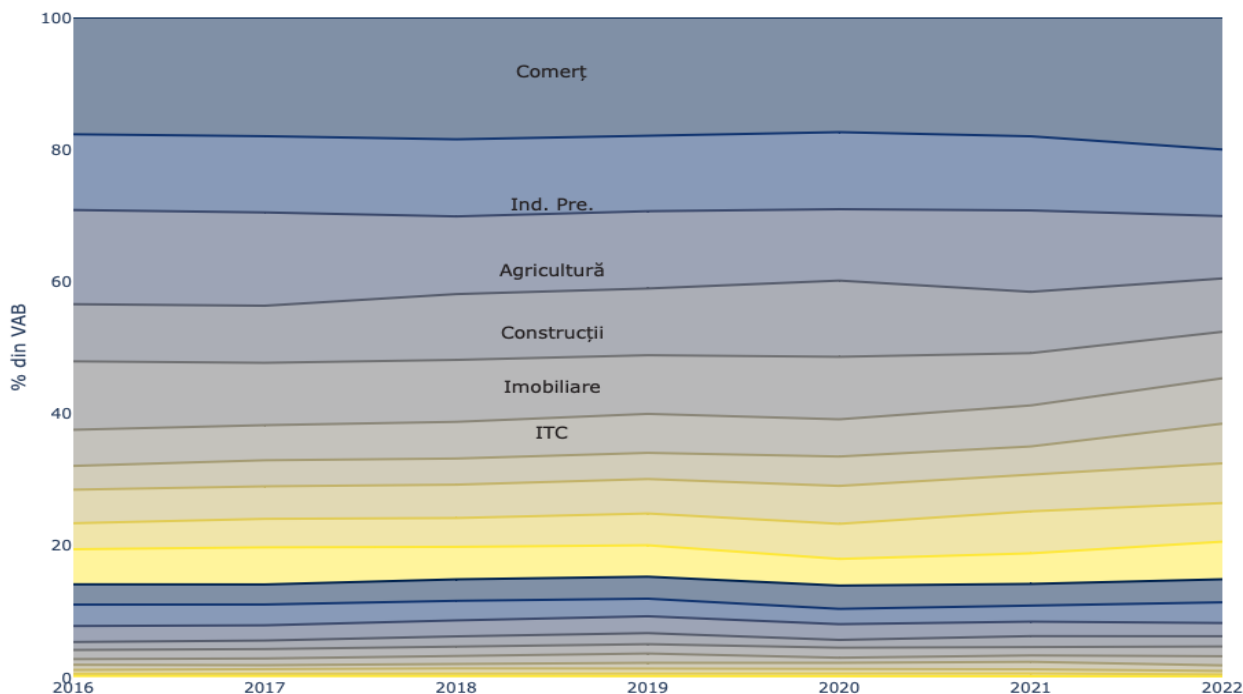

Sursa: BNM, calculele autorilor

ISD nu au condus la o modificare semnificativă a contribuțiilor sectoriale la formarea valorii adăugate brute. Ponderea comerțului și ITC în formarea VAB-ului a crescut în ultimii ani, iar contribuția industriei prelucrătoare, agriculturii și finanțelor s-a diminuat (Figura 10). În consecință, ezitarea investitorilor străini de a aloca ISD către sectoarele economice de producere cu o complexitate înaltă agravează deja problema existentă referitor la reticența antreprenorilor locali de a dezvolta afaceri în segmente ce produc mărfuri mai complexe decât materiile prime și servicii altele decât comerț din cauza marjei de profit limitate (i.e. ponderea VAB). Drept urmare, economia are nevoie să atragă ISD în sectoarele ce ar putea induce la producerea unor mărfuri cu o complexitate și valoare adăugată mai înaltă ceea ce va încuraja și investițiile din partea antreprenorilor locali.

Figura 10 Ponderea sectoarelor în totalul VAB

Sursa: BNS, calculele autorilor

1.3.3. Spațiul produselor actuale

Doar 15% din mărfurile exportate au un avantaj comparativ. În anul 2021, Republica Moldova a înregistrat exporturi a 752 din totalul de 866 produse conform NCM la 4 semne. Indicele avantajului comparativ dezvăluit (RCA⁶) indică că doar 157 din mărfurile exportate au un avantaj comparativ, având un RCA mai mare de 1. Pentru a identifica potențialul de a maximiza beneficiile avantajului comparativ a celor 157 de mărfuri este crucial de a identifica produsele conexe cu o complexitate și procesare mai înaltă (respectiv salarii mai înalte), dar care folosesc o tehnologie relativ similară. Spațiul produselor globale⁷ afișează conectivitatea în jur de 900 de produse în baza similitudinilor tehnologice pentru a le produce, ceea ce ne oferă o viziune asupra direcției potențiale de diversificare a exporturilor moldovenești. Fiecare produs este conectat cu alte produse, iar proximitatea dintre acestea reprezintă probabilitatea de a exporta ambele produse în baza datelor comerțului global din ultimii 50 de ani.

Industria textilă este interconectată în interior, dar izolată în exterior. Know-how-ul pentru a produce paltoane pentru bărbați poate fi folosită pentru a confecționa costume pentru bărbați fără tricot și îmbrăcăminte activă fără tricot. Respectiv, aceste produse sunt amplasate destul de aproape în spațiul

⁶RCA este un indice care semnaleză dacă țara are un avantaj sau dezavantaj comparativ în exporturile unui produs și se calculează ca proporția produsului în totalul exporturilor țării împărțit la proporția produsului dat în exporturilor mondiale. Un avantaj comparativ este „dezvăluit” dacă RCA este mai mare ca 1. Dacă RCA este mai mică decât 1, atunci se consideră că țara are un dezavantaj comparativ în materie de mărfuri sau industrie.

⁷ Spațiul produselor globale detaliază conexiunea a aproape 900 de produse pe baza datelor din lumea reală despre experiența diversificării țărilor din ultimii 50 de ani și arată asemănările de know-how necesar pentru a le produce. Folosind date reale de export de-a lungul timpului, forma spațiului de produs sugerează cum funcționează diversificarea în practică: țările trec de la lucruri pe care știu să facă, la lucruri care sunt în apropiere sau înrudite sau ceea ce ei numesc posibil adiacent. Produsele de la periferie necesită un know-how care este mai puțin ușor redistribuit în alte industrii noi (cultivarea cafelei sau extragerea petrolului din pământ). În același timp, adăugarea de know-how pentru a produce cămăși pentru bărbați poate deschide oportunități în alte ramuri ale textilelor (pantaloni pentru femei), dar arată puțină legătură cu mașinile grele sau cu produsele chimice, deoarece mai puține țări produc cămăși pentru bărbați și piese auto. Spațiul de produse ne permite să anticipăm evoluția industriei unei țări, alături de recomandări ale acelor produse care oferă: o complexitate economică mai mare (niveluri mai mari ale salariilor), distanță mai scurtă (mai mult know-how existent, reducerea riscului) și câștig de oportunitate mare. (deschiderea mai multor produse adiacente pentru oportunități de diversificare continuă).

produselor din industria textilă moldovenească (**Figura 11**). În plus, tehnologia și cunoștințele folosite în întreaga industrie textilă este relativ similară ceea ce poate fi observat prin multitudinea de conexiuni între produse. Totuși, datele din istoria comerțului mondial sugerează că acest know-how are legături limitate cu producerea mașinilor, electronicii sau alte industrii cu complexitate mai înaltă și respectiv salarii mai mari.

Figura 11 Spațiul produselor din industria textilă moldovenească

Sursa: UN Comtrade, Growth Lab (Harvard Kennedy School), calculele autorilor

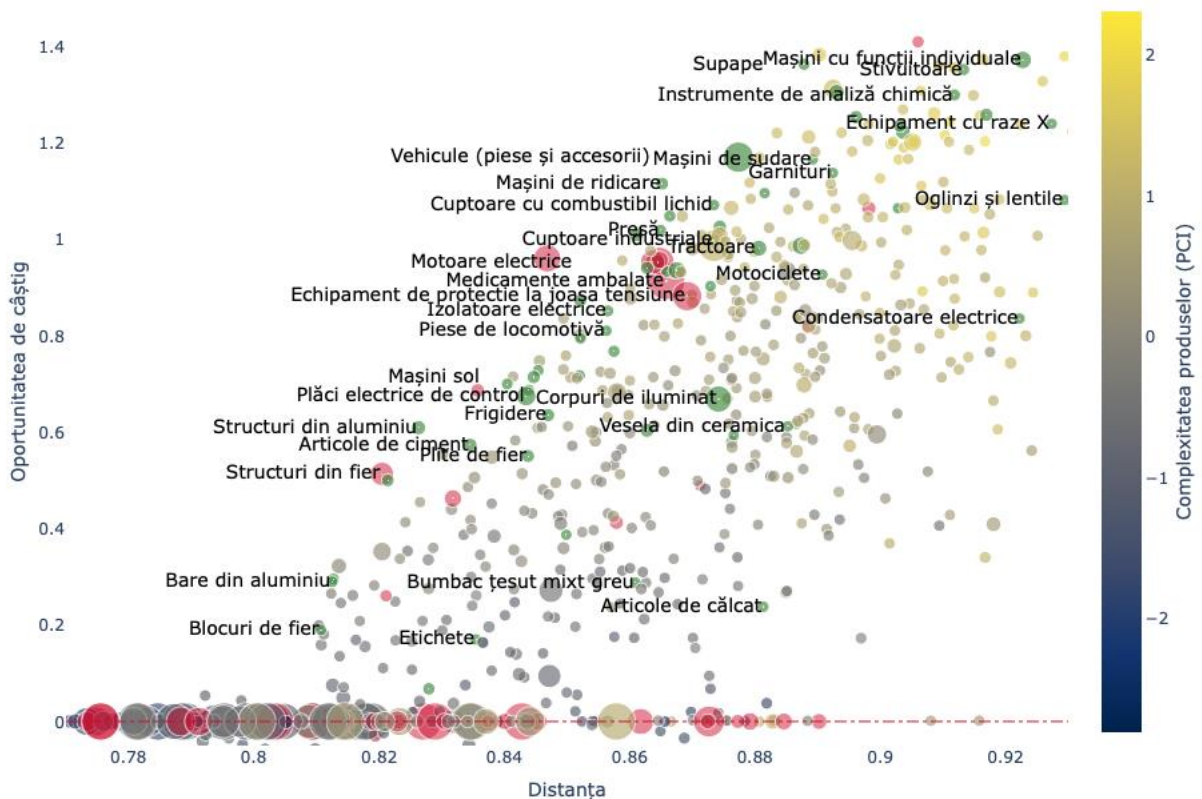
Republica Moldova exportă preponderent mărfuri cu complexitate scăzută. Figura 12 reprezintă poziționarea a 90% cele mai voluminoase exporturi moldovenești⁸ (NCM la 4 semne) cu RCA mai mare de 1 în spațiul produselor globale. Clusterul textilelor este dens populat și interconectat în interior, însă este relativ deconectat și îndepărtat în spațiul produselor de restul mărfurilor. Aceasta ilustrează potențialul limitat de diversificare al industriei textilelor către alte exporturi mai complexe și sugerează că focusarea ar trebui să fie pe promovarea brand-urilor naționale și mai puțin pe operațiunile în lohn, spre exemplu. Mărimea bulelor din figură denotă valoarea relativă a volumului exporturilor. Respectiv, exporturile Republicii Moldova sunt preponderent concentrate pe produse mai puțin complexe ce sunt plasate la periferia spațiului: i) grâul, orzul sau rapița; ii) semințe din floarea soarelui, uleiuri din semințe și porumb; iii) fructe fără sâmburi, struguri, mere, pere și vin; iv) bare din fier. Indicele complexității produselor pentru grupurile menționate este sub 0 ceea ce semnifică că țările producătoare nu au nevoie de know-how-uri sofisticate pentru a le exporta și în consecință salariile în aceste industrii este relativ mic. Grupul textilelor (paltoane, costume etc) fac parte dintr-un cluster conectat cu multe alte produse, însă indicele PCI e la fel foarte scăzut. Firele izolate și sticle sunt alte două exporturi mari ale țării cu multiple conexiuni însă manifestă o complexitate redusă sau medie. Din 90% cele mai mari produse exportate, doar scaunele, transformatoarele electrice și contoarele utilitate pot fi definite ca

⁸ Unele produse din industria textilelor precum tricotate sau cele care se încadrau în categoria "alte" au fost excluse din grafic pentru o reprezentare mai vizibilă.

ce semnaleză că exporturile moldovenești sunt axate pe produse simple care nu au conexiuni tehnologice cu alte produse mai sofisticate precum cerealele și fructele. Cu verde sunt produsele care au fost selectate conform metodologiei menționate mai sus, luând în calcul conexiunile actuale ale exporturilor competitive, complexitate și oportunitate de câștig. Majoritatea dintre acestea se află la periferia din stânga a graficului, unde distanța este mai mică, indicând că sunt produse care Moldova ar putea să le exporte în volume mai mari precum cuptoare industriale, piese de locomotivă, izolatoare electrice sau supape. Totuși, este de menționat că distanța este destul de mare pentru că indicatorul e între 0,8 și 0,9 pe o scară de la 0 la 1, ceea ce arată magnitudinea saltului tehnologic pe care economia trebuie să-l facă pentru a exporta aceste mărfuri, iar pentru aceasta este nevoie de investiții și forță de muncă calificată.

Figura 13 Oportunități de diversificare spre exporturi mai complexe

Sursa: UN Comtrade, Growth Lab (Harvard Kennedy School), calculele autorilor

1.3.4. Resursele necesare pentru reorientarea producției

Identificarea potențialelor ISD

Complexitatea mai înaltă a mărfurilor necesită ISD calitative. În secțiunea investițiilor străine directe actuale a fost accentuată problema că investițiile recente au fost motivate de accesul la piața internă și resursele existente. Totuși, urcarea pe scara valorică a exporturilor este posibilă prin atragerea investițiilor care să stimuleze creșterea productivității și a gradului de calificare a forței de muncă. Din această perspectivă, este nevoie de stimularea ISD conexe cu mărfurile identificate mai sus pentru a impulsiona economia să creeze produse mai complexe.

BCE-urile și misiunile diplomatice ar trebui să țintească companiile active în regiunea Europei Centrale și de Est în sectoarele identificate. Proiectele investiționale în Europa Centrală și de Est în ultimii șase ani în țările cu care Republica Moldova are cele mai voluminoase relații comerciale sau unde are BCE-uri sunt dominate de sectoarele automotiv, energie regenerabilă, metale și electronică. În sectorul automotiv din 2018 încoace, Volkswagen, BMW, Mercedes-Benz Group, Robert Bosch și ThyssenKrupp din Germania au alocat investiții în valoare de 10,5 miliarde dolari SUA creând 32,7 mii locuri de muncă în Europa Centrală și de Est în ultimii șase ani, iar Ford din SUA a efectuat investiții de 6 miliarde SUA generând 9,1 mii locuri de muncă. Sectorul metalelor a atras investiții majore de la Zijin Mining Group din China în țările balcanice. În sectorul electronic, AE Solar și Kostal din Germania au direcționat 1,5 miliarde USD către Europa Centrală și de Est creând 5,8 mii locuri de muncă, iar companiile franceze Schneider Electric și Nexans au efectuat investiții de 274 milioane dolari SUA generând 1,6 mii locuri de muncă. Prysmian din Italia a lansat o investiție de 28 milioane dolari SUA cu 310 locuri de muncă în 2023.

Proiectele investiționale în energia regenerabilă sunt cruciale. Ambiția de a produce și exporta mărfuri mai complexe va veni și cu necesitatea de a utiliza mai multă energie regenerabilă și de a implementa procese de producție cu circuit închis. Este de evidențiat că investițiile în energie regenerabilă sunt a doua cea mai mare categorie de ISD-uri după automotiv în tabelul de mai jos. Aceasta indică combinarea eforturilor de industrializare a Europei cu cel al fortificării rezilienței economice, iar după începutul agresiunii militare ruse aceasta a devenit și mai predominant. Prin urmare, Agenția de Investiții, MDED, BCE-urile, ODA, precum și Ministerul Energiei ar trebui să se focalizeze și pe atragerea investițiilor în energie regenerabilă. În plus, aspectul resurselor energetice și cel ecologic ar trebui să fie elemente cruciale atunci când se analizează potențiale proiecte investiționale străine în Republica Moldova.

Tabel 1 Proiectele investiționale în Europa Centrală și de Est din ianuarie 2018

Tări	Sectoare	Auto- motive	Ceramică și sticlă	Piese transport non-auto	Dispoziti- ve medicale	Echipa- ment indus- trial	Electro- nică	Energie regenera- bilă	Hârtie, imprimă- re și ambalare	Mașini și echipa- ment de afaceri	Materiale de cons- trucții	Materiale plastice	Metale	Produse chimice	Produse farma	Semi- conduct ori	Servicii de afaceri
Austria	ISD (milioane USD)					142	5	387	1,407		55	70					
	Locuri de muncă					1,359	48	311	3,740		56	331					
Belgia	ISD (milioane USD)										52	108	33				
	Locuri de muncă										213	250	120				
China	ISD (milioane USD)	305				241		1,220					9,196				
	Locuri de muncă	3,979				292		883					10,628				
Franța	ISD (milioane USD)	2,351		60			274	822			289	20		401	195		29
	Locuri de muncă	7,536		438			1,613	502			987	176		1,160	742		264
Germania	ISD (milioane USD)	15,468	160			1,600	1,662	2,895			535	110	545	330	436		
	Locuri de muncă	59,144	353			10,648	10,373	2,082			748	557	2,962	1,226	2,887		
Italia	ISD (milioane USD)	3					28	3,951				9	348				
	Locuri de muncă	30					310	1,885				200	1,050				
Japonia	ISD (milioane USD)							158									
	Locuri de muncă							58									
Olanda	ISD (milioane USD)	354						2,035						13			
	Locuri de muncă	3,262						935						55			
Polonia	ISD (milioane USD)					216								550			
	Locuri de muncă					690								1,374			
Portugalia	ISD (milioane USD)		303					1,182									
	Locuri de muncă		1,393					634									
Spania	ISD (milioane USD)		122					443					858				
	Locuri de muncă		1,511					352					3,398				
Elveția	ISD (milioane USD)	67		190		157			81			21		706	223		
	Locuri de muncă	360		1,016		2,015			602			137		1,590	938		
Turcia	ISD (milioane USD)	38	297						212								
	Locuri de muncă	284	506						751								
Marea Britanie	ISD (milioane USD)	875				277			623	4			280	200	204		
	Locuri de muncă	3,120				1,250			1,776	228			1,973	652	729		
SUA	ISD (milioane USD)	6,377	130		22	515	2,441		17	126		110	455	107	75	178	
	Locuri de muncă	10,882	418		242	2,435	5,805		233	722		451	638	206	322	267	
TOTAL	ISD (milioane USD)	25,838	1,013	250	238	2,932	4,410	13,093	2,340	130	932	449	11,715	2,307	1,134	178	29
	Locuri de muncă	88,597	4,181	1,454	932	17,999	18,149	7,642	7,102	950	2,004	2,102	20,769	6,263	5,618	267	264

Sursa: fDi Insights

Mobilizarea forței de muncă

Republica Moldova are un potențial de creștere a exporturilor produselor nou ținute cu o complexitate mai înaltă de aproximativ 300 milioane de dolari SUA. În baza exporturilor actuale, au fost identificate exporturile potențiale conectate în spațiul produselor, precum și volumul potențial al exporturilor calculat în baza indicatorilor UN Comtrade¹¹. Au fost luate în calcul corelațiile identificate care arată un potențial de creștere a exporturilor cu cel puțin 1 milion de dolari SUA pe an. Pentru valorificarea acestui potențial de aproximativ 300 milioane dolari SUA ar fi necesare investiții estimate de la 135 până la 290 milioane de dolari SUA (în funcție de gradul de complexitate și automatizare).

Producerea mărfurilor mai complexe necesită forță de muncă mai calificată. Potențialul de mai sus poate fi materializat prin ocuparea a unui număr estimat de 1280 – 2490 salariați în industriile specializate, dintre care estimativ 13% în poziții de management și administrație, 26% în poziții de tehnicieni (ingineri, tehnicieni de calitate, supervizori de producție etc.) și 61% în poziții de muncitori (operatori de linie, muncitori calificați și necalificați). Există o corelație inversă între volumul investițiilor și numărul de forță de muncă necesar, întrucât investițiile cu un grad înalt de automatizare și robotizare sunt mai costisitoare, dar creează mai puține locuri de muncă directe.

Evoluțiile viitoare a forței de muncă ar putea acoperi necesarul de salariați. Datele Prognozei pieței muncii pe termen mediu (2024-2026) arată că între 2023 și 2026 numărul de salariați în industria prelucrătoare în Republica Moldova este de așteptat să crească cu circa 8%, sau circa 8900 de persoane, dintre care 860 specialiști și tehnicieni, 630 cadre și funcționari administrativi, 3860 muncitori calificați și 3460 alte ocupații și muncitori necalificați. Astfel, numărul de salariați necesari pentru atingerea potențialului Republicii Moldova în creșterea exporturilor se încadrează în prognoza generală de creștere a ocupației în industria prelucrătoare.

Tabel 2 Numărul de salariați în industria prelucrătoare conform Prognozei pieței muncii pe termen mediu (2024-2026)¹²

	Total	Specialiști și tehnicieni	Cadre și funcționari administrativi	Personal comercial	Muncitori calificați și asimilați	Alte ocupații	Muncitori necalificați
2022	116609	12315	10546	687	48932	34064	10065
2023	113626	11001	8095	1140	49230	33141	11019
2024	115723	11204	8244	1161	50139	33753	11222
2025	118792	11501	8463	1192	51468	34648	11520
2026	122531	11863	8730	1229	53089	35738	11882

Sursa datelor: Prognoza pieței muncii pe termen mediu (2024-2026), calculele autorilor

Pentru valorificarea potențialului de export al produselor cu o complexitate mai înaltă este necesar să crească semnificativ numărul de cadre înalt calificate, cu specializări tehnice în industria prelucrătoare. Conform datelor de la Casa Națională de Asigurări Sociale, în luna mai 2023 în Republica Moldova erau angajate 14916 persoane în funcții de inginer și 5918 persoane în funcții de tehnicieni (Tabel 3). Pentru realizarea investițiilor necesare pentru diversificarea exporturilor, sunt necesari circa 500-1000 de specialiști cu calificări tehnice specializate, care pot proveni atât din forța de muncă actuală, din cea viitoare (actuali studenți sau persoane care se vor recalifica) sau din

¹¹ Pentru a calcula volumul potențial al exporturilor, pentru fiecare produs în parte, s-a calculat câte exporturi adiționale sunt necesare (în USD pe an) pentru ca ponderea Republicii Moldova în comerțul global pentru produsul respectiv să fie echivalentă cu ponderea medie a produsului în comerțul global.

¹² Prognoza a fost elaborată la solicitarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, în cadrul programului „EU4Moldova: Comunități Locale”.

străinătate (pentru funcțiile cele mai specializate, unde nu există formările necesare în Republica Moldova).

Tabel 3 Numărul de ingineri și tehnicieni angajați pe sectoare de activitate, mai 2023

	Ingineri	Tehnicieni
Agricultura, silvicultura și pescuit	15	4
Industria prelucrătoare	1887	1084
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apa caldă și aer c.	978	258
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decon.	418	73
Construcții	1287	234
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea auto. și a moto.	1168	576
Transport și depozitare	592	304
Activități de cazare și alimentație publică	72	66
Informații și comunicații	3885	922
Activități financiare și de asigurări	308	18
Tranzacții imobiliare	339	120
Activități profesionale, științifice și tehnice	1249	263
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	284	210
Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii	511	142
Învățământ	420	246
Sănătate și asistență socială	423	853
Arta, activități de recreere și de agrement	106	94
Alte activități de servicii	219	187
Sector neprecizat	755	264
Total	14916	5918

Sursa datelor: Date furnizate de CNAS, calculele autorilor

Analizând sectoarele cu potențial de creștere a exporturilor, se pot identifica câteva domenii de specializare care ar trebui dezvoltate în sistemul educațional din Republica Moldova pentru a susține aceste potențiale de creștere:

- **Inginerie mecanică și industrială:** Având în vedere cererea mare de tehnicieni și ingineri în industria mașinilor și aparate mecanice, este esențial să se ofere programe de studii și formare profesională în acest domeniu, care să acopere proiectarea, dezvoltarea, instalarea, operarea și întreținerea mașinilor și echipamentelor industriale.
- **Tehnologii pentru producția de vehicule:** Există o cerere mare pentru tehnicieni și muncitori calificați în producția de vehicule și părți ale acestora. Prin urmare, ar fi utilă dezvoltarea de programe educaționale axate pe ingineria vehiculelor, tehnologii de asamblare și standarde de siguranță și calitate.
- **Metalurgie și prelucrarea metalelor:** Pentru a susține industria de prelucrare a fierului și oțelului, trebuie să existe programe educaționale specializate în metalurgie și prelucrarea metalelor, inclusiv turnare, ștanțare, sudare și finisare.

- **Electrotehnică și electronică:** Având în vedere necesitatea de ingineri și tehnicieni pentru dezvoltarea și producția de echipamente electrice, este important să se investească în educația și formarea profesională în domeniul electrotehnicii și electronicii.
- **Științe farmaceutice și biotehnologie:** Industria farmaceutică necesită personal înalt calificat, incluzând specialiști în domeniul farmaceutic și biotehnologie, precum și tehnicieni de laborator și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor de producție și ambalare.
- **Ingineria materialelor și chimie:** Producția de aluminiu și articole din aluminiu necesită ingineri metalurgiști și tehnicieni specializați, ceea ce sugerează nevoia de a dezvolta competențe în domeniul ingineriei materialelor și chimiei industriale.
- **Optică și instrumente de precizie:** Este necesară o forță de muncă înalt calificată în sectorul de echipamente medicale și de precizie, ceea ce indică nevoia de programe de studii în optică, design de produs și inginerie de precizie.
- **Management industrial și administrativ:** În toate sectoarele, există o cerere pentru cadre de management și administrație, sugerând o nevoie de programe de educație în managementul afacerilor, cu accent pe industrie.
- **Tehnologii informaționale și automatizare:** Automatizarea fiind o componentă cheie în multe dintre aceste sectoare, este esențial să se dezvolte competențe în IT și sisteme de automatizare.

Sistemul educațional din Republica Moldova trebuie să ia în considerare aceste necesități și să adapteze sau să creeze programe de formare și educație corespunzătoare pentru a pregăti forța de muncă necesară pentru aceste domenii emergente și pentru a sprijini creșterea economică prin exporturi.

1.4. Analiza SWOT

Sinteza observațiilor cu privire la evoluția exporturilor, calitatea acestora, precum și potențialul de atragere a ISD în sectoarele prioritare este prezentată în analiza SWOT mai jos:

Puncte Forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Forța de muncă competitivă din punct de vedere al costului și al calificărilor • Proximitatea geografică față de UE • Comerț I (DCFTA, CEFTA, CSI); acorduri bilaterale cu principalii parteneri comerciali (Turcia) • Regim vamal favorabil pentru investiții (zone economice libere, TVA zero pentru importul de echipament tehnologic) • Resurse agricole considerabile condiționate de suprafața terenului arabil și fertilitatea solului • Industria vitivinicolă competitivă, bazată pe tradiție • Sectorul TIC performant și un grad relativ înalt de penetrare a comerțului electronic • Clustere economice emergente în industria automotive, electronică, farmaceutică 	<ul style="list-style-type: none"> • Gradul scăzut de sofisticare a exporturilor condiționat de prevalența materiei prime (cereale, semințe de floarea soarelui) și a semifabricatelor (cablaje) • Deficitul comercial înalt condiționat de dependența de importurile de materie primă (re-exporturi) • Accesul limitat la coridoarele de transport feroviar, portuar și aerian, dependența excesivă de transportul auto • Infrastructura industrială învechită, insuficiența halelor industriale la cheie • Costul relativ înalt al resurselor energetice, ponderea mică a resurselor energetice regenerabile, produse în interiorul țării

Oportunități

- **Negocierile de aderare la UE** reprezintă un punct de sprijin pentru atragerea investițiilor (avantajul primului intrat)
- **Clusterelor industriale emergente** facilitează tranziția la producția cu un nivel mai înalt de complexitate
- **Negocierea acordurilor bilaterale** deschide calea exporturilor spre piețe de desfacere noi, nevalorificate (India, Coreea de Sud, Africa de Nord)
- **Investițiile în infrastructura industrială** pot cataliza atragerea ISD în sectoarele cu valoare adăugată înaltă
- **Modernizarea infrastructurii vamale** va conduce la îmbunătățirea performanței logistice și va facilita comerțul extern

Amenințări

- **Situația geopolitică fragilă** determinată de agresiunea Federației Ruse în Ucraina și amenințări de securitate în adresa Republicii Moldova diminuează atractivitatea țării pentru ISD
- **Exodul forței de muncă tinere și calificate** (brain drain) în țările UE condiționate de accesul facil pentru posturile de angajare în străinătate
- **Bariere tarifare și non-tarifare** pentru o serie de produse (în special din partea Federației Ruse)
- **Cererea globală fluctuantă** pentru produsele agricole (cereale și semințe de floarea soarelui) condiționate de războiul din Ucraina
- **Schimbările de ordin climatic** exagerbează riscurile asociate producției agricole și contribuie la volatilitatea balanței comerciale

În concluzie, Republica Moldova are nevoie să-și eficientizeze procesele pentru a valorifica potențialul actual de export prin acțiuni ce ar viza consolidarea diplomației economice și întărirea cadrului instituțional de promovare a exporturilor cu accent pe Agenția de Investiții. În plus, economia ar trebui să direcționeze producerea actualelor exporturi către o procesare industrială mai intensivă și/sau integrarea acestora în producerea altor mărfuri și servicii derivate. Pentru aceasta, este nevoie de un flux constant de ISD în domeniile agro-industriale, industriale și servicii cu potențial înalt al valorii adăugate. În plus, forța de muncă calificată este un alt element crucial pentru această reorientare. De asemenea, sunt necesare acțiuni ce ar asigura simplitate și comoditate maximă la exportul mărfurilor, prin excluderea oricărei bariere de natură fiscală și vamală.

II. OBIECTIVELE PROGRAMULUI

Scopul programului este de a asigura direcționarea acțiunilor specifice pentru a crea o economie integrată în spațiul economic al UE, mai competitivă, cu exporturi mai puțin vulnerabile mediului extern și dezvoltarea produselor și serviciilor cu valoare adăugată înaltă. Respectiv, programul se va axa pe promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului și atragerea investițiilor în sectoarele cu o procesare industrială și complexitate mai înaltă.

Beneficiarii programului sunt toți cetățenii Republicii Moldova care urmare a eficientizării exporturilor și creșterii gradului de complexitate al acestora vor putea aspira la câștiguri salariale mai mari, proporționale cu creșterea PIB per capita. Deși PNAIPE nu vizează nemijlocit grupurile vulnerabile, implementarea acestuia va avea un impact pozitiv asupra tinerilor și femeilor, datorită faptului că rata de angajabilitate a tinerilor cu specialități tehnice și ingineresti este mai înaltă decât cea medie, iar proporția dintre femei și bărbați în industria prelucrătoare (47-53) este mai optimală din punct de vedere al egalității de gen. În același timp, agenții economici exportatori și cei din subsectoarele cu complexitate înaltă vor beneficia de o susținere sporită din partea statului.

Viziunea strategică este ca exporturile să fie bazate pe produse și servicii complexe, iar arealul de export să fie mai diversificat. Astfel, deficitul balanței de plăți urmează să scadă, iar ponderea

exporturilor cu o complexitate mai înaltă să crească până în 2028. În plus, investițiile străine urmează să fie direcționate către sectoare ce ar contribui la un salt tehnologic al țării și să angajeze specialiști din țară cu calificări înalte. În consecință, stocul ISD în sectoarele industriei prelucrătoare, cercetare și dezvoltare, TIC va crește, iar numărul angajaților în sectoarele cu productivitate înaltă se va mări până în 2028.

Materializarea acestei viziuni va fi prin țintirea următoarelor obiective generale majore și direcțiile prioritare de intervenție:

Obiectiv General 1: Eficientizarea și valorificarea potențialului actual al exporturilor.

Obiective specifice:

- 1.1. Prioritizarea piețelor de desfacere pentru valorificarea pleneră a potențialului de export existent, astfel încât ponderea exportului efectiv în cel potențial pe 20 piețe prioritare să crească de la nivelul actual de 59,7% până la nivelul de 90% în 2028;
- 1.2. Consolidarea capacităților instituționale de atragere a ISD și promovare a exporturilor confirmată prin atingerea locului 3 în clasamentul regional al agențiilor de promovare a investițiilor;
- 1.3. Monitorizarea îndeaproape a progresului și coordonarea la nivel înalt a implementării PNAIPE 2024-2028, confirmată prin realizarea integrală (100%) a acțiunilor planificate până în 2028;
- 1.4. Valorificarea potențialului maxim al actualelor piețe de desfacere prin relansarea diplomației economice și eficientizarea AI prin ameliorarea progresivă a gradului de realizare a indicatorilor de performanță de la 50% în 2024 la 75% în 2028;
- 1.5. Remodelarea sistemului fiscal și vamal pentru a încuraja investițiile în servicii și bunuri orientate spre export și atragerea investițiilor străine confirmată prin majorarea scorului țării pentru libertatea comerțului în clasamentul mondial al Libertății Economice de la 75 la 90 de puncte pe durata implementării programului;

Obiectiv General 2: Direcționarea actualei produceri către exporturi de bunuri și servicii cu valoare adăugată și complexitate mai înaltă.

Obiective specifice:

- 2.1. Facilitarea accesului la capital pentru sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înalte a producției confirmată prin majorarea scorului țării pentru libertatea investițiilor în clasamentul mondial al Libertății Economice de la 55 la 80 de puncte pe durata implementării programului;
- 2.2. Punerea în aplicare a unor stimulente de ordin fiscal și vamal pentru încurajarea tehnologizării procesului de producție și stimulare a exportului produselor cu valoarea adăugată și complexitate mai înalte astfel încât ponderea investițiilor brute în PIB să crească de la 22,5% la 30% până în 2028;
- 2.3. Orientarea sistemului de educație către sectoarele cu o complexitate mai avansată și producere cu valoare adăugată înaltă prin creșterea ponderii specialităților tehnice și ingineresti în comanda de stat de la 46% la 65% până în 2028;

- 2.4. Focusarea atragerii ISD în sectoarele prioritare conform planului de industrializare al țării, serviciilor de înaltă tehnologie prin atragerea a cel puțin 5 investitori strategici în sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă pe durata implementării programului;
- 2.5. Implementarea unor soluții inovaționale pentru atragerea investițiilor locale și străine în sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă astfel încât stocul ISD atrase în industria prelucrătoare și TIC să crească de la 1,123 miliarde dolari SUA până la cel puțin 1,410 miliarde dolari SUA în 2028;
- 2.6. Orientarea procesului de deetatzare a proprietății publice de stat către atragerea investițiilor private în sectoarele prioritare care vor genera cel puțin 100 milioane dolari SUA venituri din privatizare pe durata implementării programului;
- 2.7. Dezvoltarea infrastructurii calității și asigurarea implementării standardelor Uniunii Europene în economia națională prin asistența a cel puțin 900 de companii exportatoare pe durata implementării programului;
- 2.8. Promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor și promovare a exporturilor confirmată prin creșterea poziției Republicii Moldova de pe locul 113 în Clasamentul Brandului de Țară (la categoria comerț) pe locul 75 până în 2028.

III. TEORIA SCHIMBĂRII

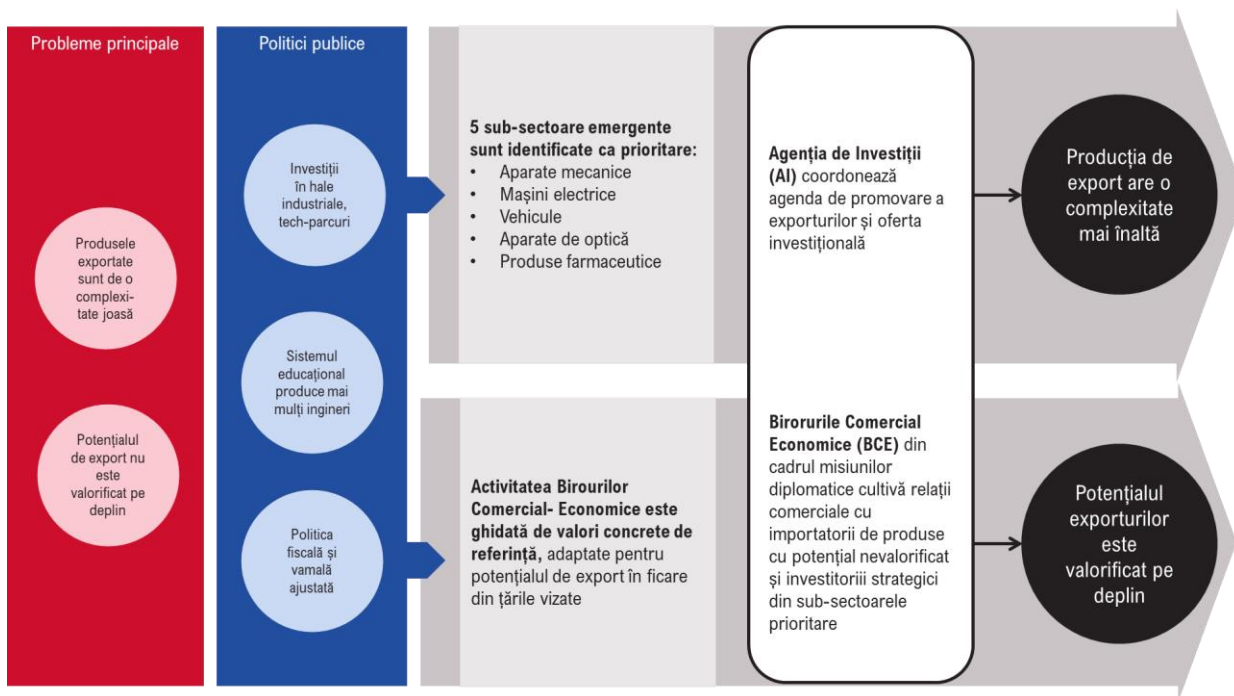
Implementarea viziunii strategice se va realiza prin măsuri de politici concentrate în trei domenii de bază (vezi Teoria Schimbării în Figura 14).

Activitatea BCE va fi ghidată de valorile de referință privind potențialul de export nevalorificat, adaptate pentru fiecare din țările vizate în funcție de potențialul nevalorificat.

Agenția de Investiții va pregăti oferta investițională pentru cele 5 sub-sectoare prioritare, capabile să livreze produse de export de o complexitate mai înaltă.

Suplimentar la cele enunțate Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED), Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA) vor canaliza investițiile publice pentru dezvoltarea infrastructurii industriale capabilă să găzduiască activități de producție în sub-sectoarele vizate. În același timp, Ministerul Educației și Cercetării (MEC) va ajusta politica educațională astfel încât aceasta să favorizeze pregătirea cadrelor de calificare înaltă în domeniile tehnice și inginerești, majorând numărul de locuri la aceste specialități în comanda de stat și numărul de instituții din învățământul profesional-tehnic care dispun de capacități să asigure formarea inițială pe specialitățile vizate. Nu în ultimul rând, politica fiscală și vamală va favoriza dezvoltarea sub-sectoarelor cu o complexitate mai înaltă a producției prin îmbunătățirea administrării și acordarea facilităților care stimulează transferul tehnologic.

Figura 14 Modalitatea de implementare a viziunii strategice

3.1. Valorile de referință privind potențialul nevalorificat de export

Actualmente, activitatea BCE nu este ghidată de valori de referință care să țină cont de potențialul real de export și de investitorii strategici importanți pentru dezvoltarea sub-sectoarelor prioritare. În conformitate cu PNAIPE 2024-2028, drept valori de referință servesc, pe de o parte, exporturile care pot fi realizate suplimentar la cele actuale pe categorii concrete de produse și servicii din contul potențialului nevalorificat de export calculat reieșind din formula matematică și, pe de altă parte, investițiile atrase din sectoarele performante specifice pentru fiecare țară. Astfel, potențialul nevalorificat de mărfuri și servicii se ridică la 1,39 miliarde dolari SUA, din care 1,02 miliarde reprezintă exporturile de mărfuri și 0,37 miliarde sunt exporturi de servicii.

De menționat că, în partea ce ține de exportul de mărfuri nu se face distincție între sectoare prioritare și neprioritare. Sarcina AI, cu suportul BCE, este să valorifice potențialul de export pe cele mai importante 10 categorii de produse, determinate pentru fiecare piață de desfacere în parte. Logica inerentă a modelului propus este că cererea pentru produsele identificate pentru piețele de desfacere va facilita misiunea BCE, astfel încât eforturile acestora să nu fie aleatorii, ci călăuzite de valorile de referință ce urmează a fi actualizate în intervale regulate de timp și, la necesitate, pot servi drept criterii de performanță în activitatea acestora, de rând cu alte criterii relevante din punct de vedere al dezideratelor diplomației economice.

La fel, subliniem importanța facilitării exporturilor de servicii. Potențialul de export de servicii cuprinde următoarele categorii: a. Servicii de prelucrare a bunurilor aflate în proprietatea terților în valoare de 289,8 milioane dolari SUA; b. Servicii de transport în valoare de 248,5 milioane dolari SUA; c. Turism – 184,2 milioane dolari SUA; d. Servicii TIC – 98,7 milioane dolari SUA; și e. Alte servicii de afaceri – 90 milioane dolari SUA.

În ceea ce privește sectoarele performante din fiecare țară, acestea sunt indicative pentru atragerea investițiilor în sub-sectoarele prioritare pentru PNAIPE 2024-2028. La această informație se adaugă și investitorii concreți care au fost activi în Europa de Est pe parcursul ultimilor 5 ani și care, eventual, ar putea fi interesați să-și extindă producția în Republica Moldova. Reieșind din faptul că producția industrială are ca regulă un impact de mediu ridicat, subliniem importanța atragerii investițiilor în producția în circuit închis (nepoluantă), precum și a investițiilor în energia regenerabilă (verde).

Același set de indicatori este utilizat pentru 22 de țări care reprezintă cei mai importanți parteneri comerciali ai Republicii Moldova. Informația cu privire la valorile de referință pentru diplomația economică în raport cu 22 de țări-partener este prezentată în Anexa 1 după modelul de mai jos:

Austria

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual¹³</i> <i>(\$ mln.)</i>	<i>Potențial</i> <i>neval.</i> <i>(\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui	1.12	8.66	4418	Tâmplărie din lemn
8544	Fire izolate	5.43	4.43	7614	Sârmă de aluminiu toronată
1005	Porumb	-	1.10	8302	Suporturi metalice
6204	Costume femei	0.18	0.99	8428	Mașini de ridicare
8060	Struguri	-	0.97	8462	Masini de forjare
6203	Costume bărbați	0.15	0.94	8468	Mașini de lipit și sudare
6202	Paltoane femei	0.18	0.93	8603	Transport feroviar autopropulsat
2204	Vin	0.02	0.83	8607	Piese de locomotivă
6110	Pulovere	0.10	0.59	8711	Motociclete și biciclete
1512	Uleiuri din semințe	-	0.48		

<i>Export de servicii</i>				<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Prelucrare activă		4.69	1	Exyte Technology (Echipament industrial)
2	Transport		3.93	2	Stumpf Group (Echipament industrial)
3	Servicii TIC		1.61	3	Wittmann (Echipament industrial)
4	Turism		1.60	4	Loxone Electronics (Electronică)
5	Suport în afaceri		1.10	5	Green Source GmbH (Energie regenerabilă)
				6	Arkhbum Tissue Group (Hârtie, imprimare și ambalare)
				7	Leier (Materiale de construcții)
				8	Schmid Industrieholding (Materiale plastice)
				9	Austrotherm (Materiale plastice)
				10	Alpla (Alpla Werke Alwin Lehner) (Materiale plastice)
	Total bunuri și servicii	7.18	32.86		

¹³ Sursa datelor este ITC

3.2. Profilurile investiționale pentru sub-sectoarele prioritare

În contextul PNAIPE 2024-2028 prioritare pentru atragerea investițiilor și promovarea exporturilor sunt acele sub-sectoare a căror complexitate a producției este înaltă și pentru care deja există producție emergentă în Republica Moldova. Din acest punct de vedere, nu am avut intenția să preluăm aici sectoarele identificate drept prioritare în Programul de industrializare și anume: electronica, producția chimică și farmaceutică, industria modei, industria alimentară, producția materialelor de construcție, managementul și prelucrarea deșeurilor. Admitem că acestea sunt foarte importante pentru dezvoltarea economică per ansamblu însă, din punct de vedere strategic necesitatea dezvoltării lor nu ține în mod neapărat de promovarea exporturilor (de exemplu, industria alimentară, materialele de construcție, managementul deșeurilor sunt destinate în principal consumului intern și într-o măsură anumită exporturilor).

O categorie aparte reprezintă dezvoltarea serviciilor destinate exportului, în speță a serviciilor TIC. Sectorul TIC și-a dovedit importanța pentru economia țării și este crucial de orientat mai multe eforturi de susținere către acest sector. Complexitatea serviciilor prestate de către sector ar putea fi impulsionate prin atragerea investițiilor străine. Totuși, specificul sectorului semnalează că forma acestor investiții nu ar fi cele clasice precum în domeniile de producere. Sub acest aspect se propune implementarea programelor care ar accelera conectarea la fondurile de capital de risc (venture capital) din străinătate pentru start-upuri, facilitând astfel lansarea de produse TIC la scară globală. Pornind de la ideea că antreprenorii din industria TIC întâmpină dificultăți la intrarea în circuitul investițiilor private, PNAIPE propune să subvenționeze o parte din comisioanele aplicate de companiile de consultanță care intermediază accesarea capitalului de risc internațional. Prin această măsură, start-upurile moldovenești din IT ar avea un suport profesionist din partea companiilor internaționale de consultanță. În plus, sectoarele identificate în PNAIPE nu ar trebui să definească sectoarele de focus strategic pentru Agenția de Investiții, ci reprezintă o gamă adăugătoare de sectoare care Agenția ar putea să le includă în prioritățile sale.

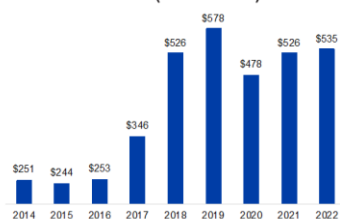
În rest, aplicând criteriul complexității produselor am identificat următoarele sub-sectoare de producție prioritare pentru acest program și anume:

- Producția de mașini și echipamente electrice
- Producția de aparate mecanice
- Producția farmaceutică
- Producția de aparate optice
- Producția de vehicule

Dezvoltarea sub-sectoarelor nominalizate necesită un șir de acțiuni concertate implementate în mod coordonat de autoritățile statului. În această secțiune propunem o micro-analiză a fiecărui sub-sector care reflectă următoarele: 1. Dinamica exporturilor producției existente; 2. Potențialul suplimentar de export a produselor cu un indice superior al complexității (IPC) și piețele potențiale de desfacere pentru aceste produse. De asemenea, se oferă o imagine de ansamblu privind investițiile necesare, sursa acestor investiții și necesarul de forță de muncă calibrat la volumul estimat al producției suplimentare. Ulterior, facem o descriere mai detaliată a necesităților de dezvoltare a sub-sectoarelor prin prisma următoarelor: a. necesarul forței de muncă în fiecare din sub-sectoarele vizate; b. specificul regimului fiscal și vamal aplicabil; c. activitățile de promovare și marketing necesare. Lista exhaustivă a sectoarelor din perspectiva necesarului de investiții și forță de muncă este prezentată în Anexa 2.

3.2.1. Echipamente electrice (ICP = 1.46)

Dinamica exporturilor de mașini și echipamente electrice (milioane USD)

Principali producători / investitori

Austria Exyte Technology, Stumpf Group, Wittmann, Loxone Electronics
China Sinomach
Franța Schneider Electric, Nexans
Elveția ABB
Germania Siemens, Vaillant, Winkelmann, Trumpf, Festo, Kion Group, Jungheinrich, Alfred Kaercher, Dematic, Horsch Maschinen, AE Solar, Kostal, Balluff, Leoni
Italia Prysmian
Marea Britanie CNH Industrial, myPOS,
Polonia Bella Sibir
SUA Align Technology, General Electric, Honeywell, Greif, Emerson Electric, Modine Manufacturing, Farasis Energy, Jabil Circuit, 3M, Amphenol, Corning, Pure Storage, Apple, Tachyum

Potențial suplimentar de export a produselor țintite din sectorul mașini și echipamente electrice

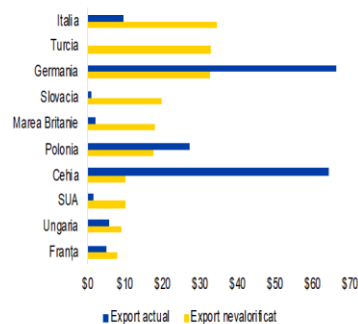
Mașini și echipamente electrice și părți ale acestora; aparate de înregistrare și de reproducere a sunetului, aparate de înregistrare și de reproducere a imaginii și a sunetului de televiziune, precum și părți și accesorii ale acestor articole	37.8
Accesorii pentru energie electrică	6.8
Condensatoare electrice	6.5
Echipament de protecție la joasă tensiune	7.8
Motoare electrice	4.1
Piese pentru motor electric	3.4
Plăci electrice de control	9.1

1.46 Indicele complexității producției

Investiții necesare

Producția de echipamente electrice necesită echipamente de fabricație avansate, facilități de testare, și tehnologii de asamblare. În plus, ar putea fi nevoie de investiții în cercetare și dezvoltare (R&D) pentru a rămâne competitiv. Pentru un potențial de export de 74 milioane USD, investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 20-50 milioane USD, presupunând achiziția de echipamente avansate și dezvoltarea de infrastructură adecvată.

Piețe de desfacere pentru exporturi de mașini și echipamente electrice (milioane USD)

Forța de muncă necesară

Industria de echipamente electrice necesită ingineri pentru R&D, tehnicieni pentru producție și asamblare, și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor. Dat fiind că produsele sunt tehnologic avansate, proporția de tehnicieni și ingineri ar putea fi mai mare în comparație cu alte industrii.

Total	Admin.	Tehnicieni	Muncitori
125-250	15-25	40-100	70-125

Necesarul de forță de muncă

Industria de echipamente electrice necesită ingineri pentru R&D, tehnicieni pentru producție și asamblare, și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor. Dat fiind că produsele sunt tehnologic avansate, proporția de tehnicieni și ingineri ar putea fi mai mare în comparație cu alte industrii.

Sectoarele economice (conform clasificatorului CAEM) care produc mașini și echipamente electrice sunt următoarele:

- 27.11 Fabricarea motoarelor, generatoarelor și transformatoarelor electrice
- 27.12 Fabricarea aparatelor de distribuție și control a electricității
- 27.40 Fabricarea de echipamente electrice de iluminat
- 27.51 Fabricarea de aparate electrocasnice
- 27.90 Fabricarea altor echipamente electrice

Numărul de contracte de muncă înregistrate în aceste sectoare, conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, este relativ mic. În lunile mai 2021 și 2022 în toate aceste sectoare erau înregistrate doar 598 și respectiv 713 contracte. În mai 2023 numărul de contracte a crescut până la 4743 datorită înregistrării în sectorul 27.40 a unui producător din Zona Economică Liberă Bălți care deservește sectorul automotive.

Sectorul angajează personal specializat în domeniul tehnic și mecanic, cum ar fi montatorii în industria construcțiilor de automobile, operatorii la mașini și utilaje, reparatorii de utilaj tehnologic și tehnicienii mecanici. Acest lucru indică o necesitate de competențe tehnice avansate și o orientare spre procese de producție și întreținere relativ complexe. Multe dintre aceste roluri necesită o educație tehnică specializată și perioade de formare sau ucenicie, cum ar fi pentru rolurile de mecanic sau tehnician.

Dezvoltarea învățământului dual reprezintă o opțiune semnificativă pentru atragerea specialiștilor în sector. Există o implicare evidentă a companiilor din domeniul echipamentelor electrice și industriilor conexe în învățământul dual. Acest lucru se reflectă în parteneriatele stabilite între instituțiile de învățământ și agenții economici. Companiile oferă locuri pentru programele de formare în domenii cum ar fi electromecanica și operarea mașinilor-unelte semiautomate și automate, esențiale pentru industria echipamentelor electrice¹.

Totuși, sectorul nu are o pondere mare a salariaților cu competențe foarte ridicate (doar circa 17% din contractele din sector sunt semnate pentru profesii în care se realizează salarii mai ridicate de 14 mii de lei pe lună), ceea ce sugerează că formarea majorității salariaților nu este foarte îndelungată. De multe ori, companiile reușesc să formeze salariații printr-un mecanism de formare intern.

În afară de câteva profesii cu complexitate relativ redusă, în general sectorul reprezintă o pondere relativ mică printre angajații din Republica Moldova cu aceeași profesie. Pentru profesiile tehnice cheie cum sunt maistru în industria prelucrătoare sau inginer/ingineră în industrie și producție, sectorul reprezintă doar 16% și respectiv 4% din contractele de muncă din țară.

Deși sectorul nu prezintă o pondere mare a salariaților cu competențe foarte ridicate, salariile oferite sunt, în general, mai ridicate comparativ cu alte sectoare. Pentru operatorii/operatoarele la mașini și utilaje salariile sunt cu 17% mai ridicate decât media pe țară pentru această profesie, pentru maistri salariile sunt cu 25% mai mari, iar pentru lăcătuși cu 40% mai mari. Acest lucru poate atrage talente și poate stimula interesul pentru lucrul în acest domeniu.

Pentru creșterea gradului de complexitate, sectorul necesită ingineri pentru cercetare și dezvoltare (R&D), tehnicieni pentru producție și asamblare și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor. Pentru profesiile cu grad de specializare ridicat, acestea pot fi atrase fie din alte sectoare, fie printre absolvenții Universității Tehnice din Moldova. Personalul pentru profesiile cu complexitate mai redusă poate fi atras prin dezvoltarea învățământul dual și promovarea salariilor competitive.

Tabel 4 Principalele profesii în întreprinderile producătoare de echipamente electrice conform datelor CNAS (mai 2023)

Denumire profesie	Număr de contracte de muncă	Salariul mediu în sector	Fță de salariu mediu pentru categorie
1 Montator/montatoare în industria construcțiilor de automobile	2253	11780	100%
2 Operator/operatoare la mașini și utilaje	318	9631	117%
3 Distribuitor/distribuitoare	301	11541	107%
4 Reparator/reparatoare utilaj tehnologic	235	13242	103%
5 Șef/șefă echipă în industria prelucrătoare	220	15177	104%
6 Controlor/controloare	168	12967	126%
7 Ucenic/ucenică	121	4264	89%
8 Tehnician mecanic/tehniciană mecanică	96	15070	137%
9 Mecanic/mecanică repararea utilajului industrial	80	12423	108%
10 Controlor/controloare calitate produse nealimentare	77	11292	107%
11 Maistru în industria prelucrătoare	62	18125	125%
12 Lăcătuș-reparator instalații tehnologice	40	14128	140%
13 Stivuitor/stivuitoare	38	12980	103%
14 Montator/montatoare micromodule la echipamente electronice	37	12452	102%
15 Manager (șef/șefă) în industria prelucrătoare	28	22005	98%
16 Inginer/ingineră în industrie și producție	24	17584	131%
17 Instructor/instructoare	21	15460	171%
18 Logistician/logisticiană gestiune flux	21	16915	125%

19 Șef/șefă sector	20	29310	166%
20 Specialist/specialistă în îmbunătățirea proceselor	20	16207	115%

Regimul fiscal și vamal

În prezent Zonele Economice Libere oferă un regim fiscal și vamal favorabil determinat de scutirea de TVA, accize și taxe vamale la importul sau procurarea de pe teritoriul țării a mărfurilor și serviciilor necesare producerii mașinilor și echipamentelor electrice. Regimul ZEL oferă simplitate și operativitate în procedurile vamale (de ex: lipsa garanțiilor vamale). De asemenea, producerea în Zonele Economice Libere oferă dreptul la o cotă redusă a impozitului pe venit sau scutire în cazul efectuării unor investiții de cel puțin 1 mil. de dolari;

Avantaje fiscale și vamale suplimentare oferite de PNAIPE:

- acordarea subvențiilor directe de cofinanțare a investițiilor private, precum și pentru crearea locurilor de muncă;
- stimularea investițiilor în echipamente prin reducerea impozitului pe venit;
- stimularea investițiilor în cercetare-dezvoltare prin reducerea impozitului pe venit;

Atragerea investițiilor și promovarea exporturilor

Pentru atragerea investițiilor în sub-sectorul producției de mașini și echipamente electrice se propun următoarele activități:

- Analiza piețelor externe pentru identificarea investitorilor din acest sector (focus pe regiune și în mod special România, Germania, Austria, Franța, SUA, Japonia, Coreea de Sud)
- Organizarea de către AI a sesiunilor de prezentare a climatului investițional de țară pentru membrii asociațiilor de afaceri FIA, AMCHAM, EBA, camere de comerț străine, asociații sectoriale producătoare de mașini și echipamente electrice, asociațiile automotivă, etc.
  - o Descrierea sectorului de mașini și echipamente electrice autohton
  - o Invitarea Asociației Producătorilor de electronică, dar și Asociația Industriei Prelucrătoare
  - o Identificarea istoriilor de succes locale și investitori străini
  - o Menționarea despre existența platformei investiționale ZEL și facilitățile fiscale oferite - pentru producerea de mașini și echipamente electrice
- Organizarea misiunilor țargetate pentru promovarea oportunităților investiționale din țară.
  - o Identificarea a 3 companii relevante sectorului de mașini și echipamente electrice cu potențial de relocare/extindere în Moldova
  - o Organizarea misiunilor de prezentare a climatului de afaceri din țară și beneficiile oferite investitorilor străini
  - o Asigurarea suportului necesar guvernamental pentru organizarea unei vizite în Moldova - elaborarea unei agende de vizită în Moldova cu elementele: vizită la ZEL, ședință cu una din asociațiile de afaceri din țară, discuție cu investitorii existenți în Moldova etc.

Pentru valorificare potențialul de export de mașini și echipamente electrice se propun următoarele activități:

- Elaborarea studiului pentru identificarea companiilor locale din sectorul mașini și echipamente electrice cu capacitate de export (volum produs, export generat, nr de lucrători, nr de piețe, etc):

- Companiile cu capacitate de export vor fi instruite privind regulile de acces pe pieți țintă (certificare, standarde, proceduri vamale etc)
- Companiile care la momentul auditului nu prezintă capacitate de export vor fi cercetate pentru a înțelege instrumentele necesare pentru a spori capacitatea acestora pe viitor (necesitatea de instruire personal, adoptarea standardelor internaționale, elaborarea pagini web, branding etc)
- Organizarea misiunilor B2B pentru promovarea exportului. Companiile cu capacitate de export vor fi participante în misiuni de export:
  - Elaborare profil companie
  - Identificarea companiilor potrivite din exterior
  - Organizarea unor sesiuni pentru a discuta oportunități de colaborare
  - Monitorizare rezultate sau ajustare program
- Organizarea vizitelor companiilor străine în Republica Moldova pentru promovarea exporturilor:
  - Identificarea companiilor locale cu capacitate de export
  - Creare profil companie
  - Selectarea companiilor străine cu potențial de colaborare
  - Elaborare agendei vizitei locale
  - Monitorizare rezultate sau ajustare programe

Per ansamblu pentru dezvoltarea sub-sectorului se propune susținerea participării agenților economici activi la expoziții de specialitate, cum ar fi: Productronica (Germania); Electronica (Germania); IAA Munich (Germania); Automotive Tomorrow (Romania); GAGS Automotive (Germania); Hanover Messe (Germania); Stockholm Tech (Suedia) și Focus on BCB (Italia). De asemenea, va fi necesară fortificarea capacităților Asociației Companiilor din Industria Electronică din Moldova (ACEM) și reprezentanților acesteia pentru atragerea investitorilor și promovare export:

- Susținerea evenimentelor anuale locale dedicate sectorului.
- Susținerea participării la expozițiile internaționale
- Participarea asociației în cadrul forumurilor economice locale și internaționale Asigurarea preluării bunelor practici internaționale pentru fortificarea sectorului și membrilor săi
- Elaborarea materialelor promoționale
- Promovarea sectorului și a istoriilor de succes pentru atragerea/reținerea talentelor

3.2.2. Aparate mecanice (ICP = 1.80)

Dinamica exporturilor cazane, mașini și aparate mecanice (milioane USD)

Principali producători / investitori

Austria Exyte Technology, Stumpf Group, Wittmann

China Sinomach

Elveția ABB

Germania Siemens, Vaillant, Winkelmann, Trumpf, Festo, Kion Group, Jungheinrich, Alfred Kaercher, Dematic, Horsch Maschinen

Marea Britanie CNH Industrial, myPOS,

Polonia Bella Sibir

SUA General Electric, Honeywell, Greif, Emerson Electric, Modine Manufacturing, Pure Storage

Potențial suplimentar de export a produselor țintite

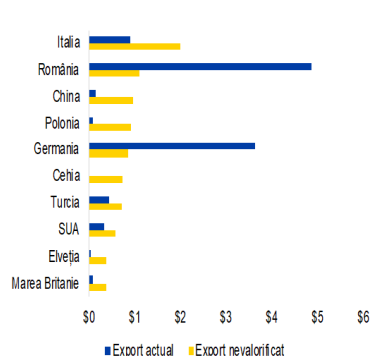
Cuptoare, cazane, mașini și aparate mecanice; părți ale acestora	80.1
Frigidere	10.5
Mașini cu funcții individuale	23.0
Mașini de dispersare a lichidelor	1.5
Mașini de pregătire a solului	1.2
Mașini de recoltat	3.5
Mașini de ridicare	5.5
Matrițe metalice	2.4
Stivuitoare cu furcă	3.5
Supape	18.0
Utilaje de excavare	10.2

1.80 Indicele complexității producției

Investiții necesare

Echipamentele și mașinile complexe necesită o investiție mare. O estimare inițială ar putea fi de 25-50 milioane USD pentru a suporta exporturi de 80 milioane USD. Mașinile și aparatele mecanice complexe presupun tehnologii avansate și sisteme de control precis, ceea ce necesită echipamente de înaltă calitate și costisitoare. Este necesară construirea sau modernizarea facilităților de producție pentru a găzdui echipamentele, asigurând condiții optime pentru funcționarea și întreținerea acestora. Pentru a menține eficiența și a respecta standardele de producție, este adesea nevoie de automatizare și sisteme informatice integrate, care să monitorizeze și să controleze procesele de producție.

Piețe de desfacere pentru cazane, mașini și aparate mecanice (milioane USD)

Forța de muncă necesară

Acest sector necesită un nivel ridicat de expertiză și forță de muncă calificată. Nevoia de personal este mai mare pe milionul de dolari de export comparativ cu alte sectoare, datorită complexității produselor și necesității unei supravegheri tehnice amănunțite.

Total	Admin.	Tehnicienii	Muncitori
200-400	20-40	40-80	140-280

Necesarul de forță de muncă

Clasele CAEM în care sunt incluse întreprinderile care exportă astfel de produse sunt:

- 28.21 Fabricarea cuptoarelor, furnalelor și arzătoarelor
- 28.22 Fabricarea echipamentelor de ridicat și manipulat
- 28.25 Fabricarea echipamentelor de ventilație și frigorifice, exclusiv a echipamentelor de uz casnic
- 28.29 Fabricarea altor mașini și utilaje de utilizare generală
- 28.30 Fabricarea mașinilor și utilajelor pentru agricultură și exploatarea forestieră
- 28.41 Fabricarea utilajelor și a mașinilor-unelte pentru prelucrarea metalelor
- 28.92 Fabricarea utilajelor pentru extracție și construcții

Deși reprezintă o mare varietate de produse finite, acest sector este mic în Republica Moldova, angajând, conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, doar 753 de salariați în mai 2023, în scădere față de 812 salariați în aceeași lună a anului 2021.

Din totalul forței de muncă din sector, 7% sunt ingineri cu specializări înalte. Salariul mediu pentru funcțiile de inginer proiectant/ingineră proiectantă sau inginer/ingineră reglare, încercare (mașini, utilaje, echipamente etc.) depășește 18 mii de lei.

Sectorul angajează mulți salariați care prestează muncă manuală calificată, precum electromecanicii, montatorii, sudorii, lăcătușii, strungarii, frezorii. Aceste meserii necesită o combinație de cunoștințe teoretice, abilități practice și adesea certificări sau licențe specifice. Munca manuală calificată este vitală pentru aceste sectoare.

Un indicator al faptului că întreprinderile producătoare de cuptoare, cazane, mașini și aparate mecanice, utilaje și mașini electrice au un nivel redus de complexitate și valoare adăugată este faptul că per general nivelul salarial este mai scăzut în comparație cu alte sectoare. De exemplu, electrogazosudorii au în acest sector salarii cu 40% mai mici decât media pe țară, strungarii în prelucrarea metalelor cu 13% mai mici, iar lăcătușii la lucrările de asamblare mecanică cu 6% mai mici față de salariul mediu pentru aceeași profesie în toate sectoarele.

Pentru a crește gradul de complexitate în sector și a produce produse mai sofisticate și cu o valoare adăugată mai mare este esențial să se pună accentul pe inovare și modernizare tehnologică. Investițiile în tehnologii avansate, digitalizare și automatizare pot îmbunătăți eficiența și calitatea producției, făcând astfel sectorul mai atractiv pentru piețele internaționale. De asemenea, colaborarea strânsă între industrie, instituții de învățământ și guvern pentru a alinia cerințele educaționale cu nevoile industriale poate sprijini creșterea calificărilor și specializărilor necesare.

În acest sens, dezvoltarea învățământului profesional tehnic și a învățământului dual este crucială pentru a satisface cererea de muncă manuală calificată în aceste domenii. Cu un focus pe dezvoltarea de competențe specifice și oferirea de formare practică, aceste programe pot pregăti lucrători bine calificați, capabili să îndeplinească cerințele tehnice complexe ale sectorului.

Tabel 5 Principalele profesii în întreprinderile producătoare de aparate mecanice conform datelor CNAS (mai 2023)

Denumire profesie	Număr de contracte de muncă	Salariul mediu în sector	Făț de salariu mediu pentru categorie
1 Electromecanic ascensoare	33	12140	103%
2 Montator/montatoare ascensoare electrice	32	11427	100%
3 Vânzător/vânzătoare produse nealimentare	29	10970	167%
4 Contabil-șef/contabilă-șefă	29	9043	107%
5 Electrogaosudor	27	6031	60%
6 Paznic/paznică	24	4714	101%
7 Strungar/strungăriță în prelucrarea metalelor	23	6853	87%
8 Lăcătuș la lucrările de asamblare mecanică	21	7689	94%
9 Contabil/contabilă	20	7649	91%
10 Lăcătuș structuri metalice	14	7094	116%
11 Frezor/frezoare metale	13	6429	75%
12 Director administrativ/directoare administrativă	13	6552	68%
13 Îngrijitor/îngrijitoare încăperi	13	4501	102%
14 Montator/montatoare	12	5021	60%
15 Director al/directoare a întreprinderii	12	14125	112%
16 Sudor/sudoriță	11	7766	105%
17 Manager (șef/șefă) producție	10	13028	89%
18 Magazinier/magazineră	10	8978	100%
19 Strungar/strungăriță multiprofil	9	5314	63%
20 Lipitor/lipitoare în construcția și montarea structurilor metalice	8	7485	87%

Regimul fiscal și vamal

În prezent Zonele Economice Libere oferă un regim fiscal și vamal favorabil determinat de scutirea de TVA, accize și taxele vamale la importul sau procurarea de pe teritoriul țării a mărfurilor și serviciilor necesare producerii mașinilor și echipamentelor electrice. Regimul ZEL oferă simplitate și operativitate în procedurile vamale (de ex: lipsa garanțiilor vamale). De asemenea, producerea în Zonele Economice

Libere oferă dreptul la o cotă redusă a impozitului pe venit sau scutire în cazul efectuării unor investiții de cel puțin 1 mil. de dolari;

Avantaje fiscale și vamale suplimentare oferite de PNAIPE:

- acordarea subvențiilor directe de cofinanțare a investițiilor private, precum și pentru crearea locurilor de muncă;
- stimularea investițiilor în echipamente prin reducerea impozitului pe venit;
- scutirea de taxa vamală la importul materiilor prime, necesare producerii aparatelor mecanice;

Atragerea investițiilor și promovarea exporturilor

Pentru atragerea investițiilor în sub-sectorul producției de mașini și echipamente electrice se propun următoarele activități:

- Analiza piețelor externe pentru identificarea investitorilor din acest sector (focus pe regiune și în mod special România, Germania, Austria, Franța, SUA, Japonia, Coreea de Sud).
- Organizarea sesiunilor de prezentare peste hotare a climatului investițional de țară pentru membrii asociațiilor de afaceri FIA, AMCHAM, EBA, camere de comerț străine, asociații sectoriale producătoare de mecanică, sau sectoare conexe cu focus pe:
  - o descrierea sub-sectorului și capacitate locală de producere - menționarea despre existența asociației de electronică și industria prelucrătoare (ACEM și APIP)
  - o Identificarea istoriilor de succes locale și investitori străini (dacă există)
  - o Menționarea despre existența platformei investiționale ZEL și facilitățile fiscale oferite - pentru producerea echipamentelor de mecanică
- Organizarea misiunilor țargetate pentru promovarea oportunităților investiționale din țară.
  - o Identificarea companiilor relevante sub-sectorului de mecanică sau jucători din industriile conexe care au componenta de mecanică cu potențial de relocare/ extindere în Moldova
  - o Organizarea unei misiuni de prezentare a climatului de afaceri din țară și beneficiile oferite investitorilor străini
  - o Asigurarea suportului necesar guvernamental pentru organizarea unei vizite în Moldova
  - o Elaborarea unei agende de vizită în Moldova cu elementele: vizită la ZEL, ședință cu una din asociațiile de afaceri din țară, discuție cu investitorii existenți în Moldova etc.

Pentru valorificare potențialul de export de mașini și echipamente electrice se propun următoarele activități:

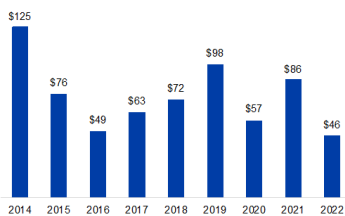
- Elaborarea auditului pentru identificarea companiilor locale din sub-sectorul producerii de mecanică cu capacitate de export (volum produs, export generat, nr de lucrători, nr de piețe, etc). Alternativa poate fi identificarea companiilor locale ce au activitate conexasă mecanică în producția sa.
  - o Companiile cu capacitate de export vor fi instruite privind regulile de acces pe piețe țintă (certificare, standarde, proceduri vamale etc)
  - o Companiile care la momentul auditului nu prezintă capacitate de export vor fi cercetate pentru a înțelege instrumentele necesare pentru a spori capacitatea acestora pe viitor (necesitatea de instruire personal, adoptarea standardelor internaționale, elaborarea pagini web, branding etc)

- Organizarea misiunilor B2B pentru promovarea exportului, companiile cu capacitate de export vor fi participante în misiuni de export ce presupun:
  - o elaborare profil companie
  - o Identificarea companiilor potrivite din exterior
  - o Organizarea unor sesiuni pentru a discuta oportunități de colaborare
  - o Monitorizare rezultate sau ajustare program.
- Organizarea vizitelor companiilor străine în Moldova pentru promovarea exporturilor:
  - o Identificarea companiilor locale cu capacitate de export
  - o Creare profil companie
  - o Selectarea companiilor străine cu potențial de colaborare
  - o Elaborarea agendei vizitei locale
  - o Monitorizare rezultate sau ajustare programe

Per ansamblu pentru dezvoltarea sub-sectorului se propune susținerea participării agenților economici activi la expoziții de specialitate, cum ar fi: Productronica (Germania); MSV Brno (Cehia); Gags (Germania); Rotrib (Romania). De asemenea, va fi necesară cartografierea jucătorilor din sub-sectorul pentru atragerea investitorilor și promovare export, inclusiv: (a) coagularea jucătorilor sectoriali pentru fortificarea competențelor și capacităților (inclusiv reprezentanți din industriile conexe); (b) asigurarea prelucrării bunelor practici internaționale pentru fortificarea sectorului și membrilor săi; (c) promovarea sectorului și a istoriilor de succes pentru atragerea/reținerea talentelor.

3.2.3. Produse farmaceutice (ICP = 1.24)

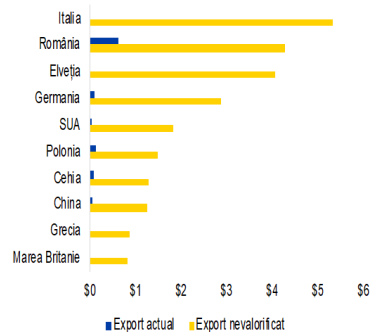
Dinamica exporturilor produselor farmaceutice (milioane USD)

Potențial suplimentar de export a produselor țintite

Produse farmaceutice	28.9
Medicamente ambalate	28.9

Piețe de desfacere pentru produse farmaceutice (milioane USD)

Principali producători / investitori

Franta Sanofi, Les Laboratoires Servier (Groupe de Recherche Servier)
Elveția Novartis
Germania Drogerie Markt (DM), Nidda Healthcare Holding, Stada Arzneimittel
Marea Britanie GlaxoSmithKline (GSK), AstraZeneca
SUA Merck & Co, Abbott Laboratories

1.24 Indicele complexității producției

Investiții necesare

Producția de medicamente necesită facilități speciale și investiții semnificative în echipamente, laboratoare de dezvoltare și control al calității, sisteme de ambalare, și aprobări reglementare. Investițiile ar putea varia între 12 și 20 milioane USD, în funcție de gama de medicamente produse și a cerințelor specifice de reglementare.

Forța de muncă necesară

Producția farmaceutică necesită personal înalt calificat, inclusiv cadre cu expertiză în domeniul farmaceutic, tehnicieni de laborator, și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor de producție și ambalare.

Total	Admin.	Tehnicieni	Muncitori
120-200	10-20	25-40	85-140

Necesarul de forță de muncă

Producția farmaceutică necesită personal înalt calificat, inclusiv cadre cu expertiză în domeniul farmaceutic, tehnicieni de laborator, și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor de producție și ambalare. Sectoarele economice în care activează companiile producătoare sunt 21.10 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și 21.20 Fabricarea preparatelor farmaceutice.

Numărul de salariați în cele două sectoare economice a scăzut de la 969 în mai 2021 la 848 în mai 2022, după care a urmat o ușoară creștere până la 868 în mai 2023. Conform ultimelor date disponibile, erau 338 de salariați în companiile producătoare de produse farmaceutice de bază și 530 salariați în companiile producătoare de preparate farmaceutice.

Meseriile din sector variază în complexitate, de la sarcini simple, cum ar fi ambalarea manuală, la roluri specializate cum ar fi chimist sau farmacist. Acest lucru sugerează că sectorul necesită atât forță de muncă generală, cât și competențe tehnice și științifice avansate.

Ambalatorii manuali și muncitorii auxiliari și necalificați reprezintă aproximativ 10% din totalul forței de din sector. Printre meseriile cu calificare medie, care pot fi formați în interiorul întreprinderilor, sunt operatorii la diverse automate preambalare-ambalare (130 de contracte sau 15% din forța de muncă totală din sector). Printre meseriile cu calificare înaltă, care necesită studii de specialitate, sunt chimiștii (51 de contracte) și inginerii (30 de contracte).

Formarea profesională pentru salariații din acest sector variază considerabil. Pentru meseriile necalificate, formarea poate fi scurtă și realizată la locul de muncă. În schimb, pentru rolurile specializate, cum ar fi chimist sau inginer, sunt necesari ani de studiu universitar și eventual formare suplimentară specializată. Principalele instituții care furnizează specialiști pentru acest sector sunt Universitatea de Stat din Moldova (Facultatea de Chimie și Tehnologie Chimică) și Universitatea Tehnică a Moldovei.

În general, sectorul este foarte atractiv pentru specialiștii cu calificări medii și înalte. Salariile sunt semnificativ mai mari decât media pe țară pentru meserii precum chimiștii (+53%), farmaciștii (+25%) sau laboranții (+40%).

Chiar dacă nu are o dimensiune foarte mare, sectorul angajează o proporție considerabilă din specialiștii din domeniile relevante precum chimiștii (31% din totalul acestor funcții sunt în sector) sau laboranții în analize fizico-chimice (16%). Unele competențe cu specializare înaltă, caracteristice doar pentru acest sector, cum ar fi cele necesare pentru controlorii de produse medicale, pot fi de regulă obținute în interiorul companiilor.

Sectorul de produse farmaceutice din Moldova are o gamă diversificată de necesități de muncă, de la meserii simple la roluri înalt specializate. Sectorul este atractiv pentru salariați datorită salariilor de regulă mai mari decât în alte sectoare. Astfel, cu excepția unor poziții înalt calificate, disponibilitatea personalului este o barieră mai puțin semnificativă în calea investițiilor față de alte cerințe precum reglementările stricte și intensitatea investițională ridicată.

Tabel 6 Principalele profesii în întreprinderile producătoare de produse farmaceutice conform datelor CNAS (mai 2023)

Denumire profesie	Număr de contracte de muncă	Salariul mediu în sector	Fățã de salariu mediu pentru categorie
1 Îngrijitor/îngrijitoare încăperi	66	9270	209%
2 Operator/operatoare la automatul de preambalare-ambalare	45	13398	132%
3 Controlor/controloare produse medicale	44	11046	102%
4 Ambalator manual/ambalatoare manuală	44	8463	121%
5 Chimist/chimistă	38	18226	153%
6 Operator/operatoare la linii automate	35	13594	131%
7 Muncitor auxiliar/muncitoare auxiliară	23	7141	138%
8 Farmacist/farmacistă	23	16577	125%
9 Paznic/paznică	20	3074	66%

10	Operator/operatoare la automatul de ambalare a produselor în pachete și peliculă	18	9959	125%
11	Muncitor necalificat/muncitoare necalificată la ambalarea produselor	17	4706	73%
12	Contabil/contabilă	15	20900	248%
13	Laborant/laborantă analize fizico-chimice	15	12953	139%
14	Șef/șefă departament	14	28505	72%
15	Contabil-șef/contabilă-șefă	13	17239	203%
16	Conducător/conducătoare auto	12	10176	126%
17	Director al/directoare a întreprinderii	12	49318	390%
18	Operator/operatoare la mașini și utilaje	11	4276	52%
19	Agent reprezentant comercial/agentă reprezentantă comercială	10	9429	70%
20	Șef/șefă secție	10	37443	199%

Regimul fiscal și vamal

În prezent producătorii sunt scutiți de TVA și taxe vamale pentru materia primă medicamentoasă, a materialelor, articolelor, ambalajului primar și secundar utilizate la prepararea și producerea medicamentelor;

Avantaje fiscale și vamale suplimentare oferite de PNAIPE:

- acordarea subvențiilor directe de cofinanțare a investițiilor private, precum și pentru crearea locurilor de muncă;
- stimularea investițiilor în cercetare-dezvoltare prin reducerea impozitului pe venit;

Atragerea investițiilor și promovarea exporturilor

Pentru atragerea investițiilor în sub-sectorul producției farmaceutice se propun următoarele activități:

- Analiza piețelor externe pentru identificarea investitorilor din acest sector (focus pe regiune și în mod special România, Germania, Austria, Franța, SUA, Japonia, Coreea de Sud.)
- Organizarea sesiunilor de prezentare a climatului investițional de țară pentru membrii asociațiilor de afaceri AMCHAM, EBA, camere de comerț străine, csociații sectoriale producătoare pharma cu focus pe:
  - o Descrierea sectorului farmaceutic și capacitate locală de producere
  - o Identificarea istoriilor de succes locale și investitori străini (dacă există)
  - o Menționarea despre existența platformei investiționale ZEL, TVA dedicat sectorului și facilitățile fiscale oferite
- Organizarea misiunilor țargetate pentru promovarea oportunităților investiționale din țară:
  - o Identificarea a 3 companii relevante sectorului farmaceutic cu potențial de relocare/extindere în Moldova
  - o Organizarea unei misiuni de prezentare a climatului de afaceri din țară și beneficiile oferite investitorilor străini
  - o Asigurarea suportului necesar guvernamental pentru organizarea unei vizite în Moldova
  - o Elaborarea unei agende de vizită în Moldova: întrevvedere cu asociația farmaceutică din țară, Universitatea de medicină și Agenția Medicamentului, ședință cu una din asociațiile de afaceri din țară, discuție cu investitorii existenți în Moldova (posibil EuroFarmaco) etc.

Pentru valorificarea potențialul de export de produse farmaceutice se propun următoarele activități:

- Elaborarea studiului pentru identificarea companiilor locale din sub-sectorul produselor farmaceutice cu capacitate de export (volum produs, export generat, nr de lucrători, nr de piețe, etc)
  - o Companiile cu capacitate de export vor fi instruite privind regulile de acces pe pieți țintă (certificare, standarde, proceduri vamale etc)
  - o Companiile care la momentul auditului nu prezintă capacitate de export vor fi cercetate pentru a înțelege instrumentele necesare pentru a spori capacitatea acestora pe viitor (necesitatea de instruire personal, adoptarea standardelor internaționale, elaborarea pagini web, branding etc)
- Organizarea misiunilor B2B pentru promovare export, companiile cu capacitate de export vor fi participante în misiuni de export ce presupun:
  - o Elaborare profil companie - Identificarea companiilor potrivite din exterior
  - o Organizarea unor sesiuni pentru a discuta oportunități de colaborare
  - o Monitorizare rezultate sau Ajustare program.
- Organizarea vizitelor companiilor străine în Moldova pentru promovarea exporturilor:
  - o Identificarea companiilor locale cu capacitate de export
  - o Creare profil companie
  - o Selectarea companiilor străine cu potențial de colaborare
  - o Elaborare agendei vizitei locale
  - o Monitorizare rezultate sau ajustare programe

Per ansamblu pentru dezvoltarea sub-sectorului se propune susținerea participării agenților economici activi la expoziții de specialitate, cum ar fi: Ptak Warsaw Expo (Polonia); Nextpharma Summit (Viena în 2023, Dubrovnik în 2024, Chișinău în 2025); London Biotechnology Show; Romedica (România). De asemenea, va fi necesară fortificarea asociației și producătorilor farmaceutici pentru atragerea investitorilor și promovare export, inclusiv prin:

- Includerea asociației în grupurile reprezentanților de business invitate în cadrul consultațiilor guvernamentale
- Elaborarea platformei de discuții sectoriale și a unui plan de evenimente anual (cu implicarea reprezentanților conecși industriei farmaceutice- universitatea de medicină, centre medicale de stat etc)
- Elaborarea materialelor promoționale sectoriale
- Asigurarea preluării bunelor practici internaționale pentru fortificarea sectorului și membrilor săi
- Promovarea sectorului și a istoriilor de succes pentru atragerea/reținerea talentelor Implicarea reprezentanților sectorului în evenimentele naționale de atragere investiții și promovare export atât locale cât și internaționale (Moldova Business Week, forumuri economice bilaterale, componența delegațiilor oficiale etc).

3.2.4. Aparate optice (ICP = 1.69)

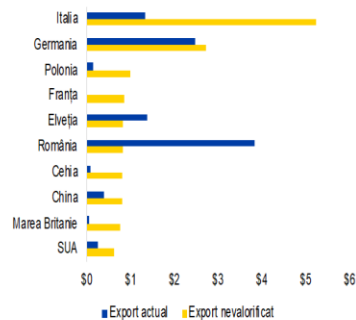
Dinamica exporturilor instrumentelor și aparatelor optice (milioane USD)

Potențial suplimentar de export a produselor țintite din sectorul instrumentelor și aparatelor optice

Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice, de măsură, de control, de precizie, medicale sau chirurgicale; părți și accesorii ale acestora	17.0
Echipament cu raze X	4.7
Instrumente de analiză chimică	9.8
Oglinzi și lentile	2.5

Piețe de desfacere pentru instrumente și aparate optice (milioane USD)

1.69 Indicele complexității producției

Principali producători / investitori

Germania Carl-Zeiss-Stiftung

Turcia Sisecam

Investiții necesare

Echipele medicale și optice sunt printre cele mai tehnologice avansate și, prin urmare, necesită investiții semnificative în echipamente de producție și testare de înaltă precizie. Pentru a sprijini exporturi de 17 milioane USD, investițiile necesare ar putea fi considerabile, variind de la 25 la 40 milioane USD, în funcție de nivelul de automatizare și complexitatea echipamentului.

Forța de muncă necesară

Sectorul de echipamente medicale și de precizie necesită o forță de muncă înalt calificată, inclusiv ingineri, tehnicieni specializați și personal de control al calității. Forța de muncă pentru acest sector este mai puțin concentrată pe muncitorii de producție și mai mult pe tehnicieni și ingineri.

Total	Admin.	Tehnicieni	Muncitori
100-200	10-20	40-60	50-120

Necesarul de forță de muncă

Republica Moldova nu are un sector de producție a instrumentelor și aparatelor optice dezvoltat. Sectorul mai larg în care se regăsesc produse similare cu aparatele optice este 26. Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice. Acest sector angaja în luna mai 2023 un număr de 1053 de salariați, dintre care peste 37% în funcții de operatori la mașini și utilaje, marea majoritate angajați în companii de fabricare a altor componente electronice. Per total, sectorul este în creștere, angajând în 2023 cu aproape 20% mai mulți salariați ca în 2021.

Deși personalul calificat este important în sectorul de fabricare a calculatoarelor și a produselor electronice și optice, și acest domeniu este dominat de specializări relativ puțin complexe cu salarii relativ mici – 69% din toți salariații din sector au avut salarii mai mici de 9000 lei în luna mai 2023. Pe de altă parte, cei 79 de ingineri angajați de companiile din sector (inginer/ingineră în electronică, inginer programator/ingineră programatoare, inginer proiectant/ingineră proiectantă în electronică etc.) sunt o componentă indispensabilă pentru activitatea companiilor.

Deși are încă caracteristicile unui sector subdezvoltat :

- forță de muncă relativ slab calificată,
- grad de complexitate redus, salariu mediu pe sector mai mic cu 17% decât media pe economie,
- salariu mediu pentru operatori/operatoroare la mașini și utilaje cu 10% mai mici decât în alte sectoare,

Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice are un potențial semnificativ de creștere, inclusiv datorită disponibilității competențelor necesare pe piața muncii. Trebuie remarcat faptul că întreprinderile specializate în fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice angajează astăzi doar 18 ingineri în electronică din totalul de 570 de astfel de specialiști angajați la nivel de țară.

Pentru diversificarea producției și creșterea valorii adăugate prin producerea de echipamente medicale și de precizie, sectorul ar necesita o forță de muncă înalt calificată, inclusiv ingineri, tehnicieni

specializați și personal de control al calității. Forța de muncă pentru acest sector este mai puțin concentrată pe muncitorii de producție și mai mult pe tehnicieni și ingineri.

Dezvoltarea instrumentelor și aparatelor optice ar necesita specializări care sunt astăzi relativ rare pe piața muncii. La nivel de țară, în toate sectoarele cumulat, sunt mai puțini de 100 de specialiști în optică (opticienii oftalmici, montatori/montatoare aparatură optică, tehnicienii echipamente optice, opticienii-mecanici, tăietori/tăietoare sticlă optică, finisor/finisoare lentile optice, centratori piese optice, opticienii pentru instrumente și aparate de precizie). Niciunul dintre acești specialiști nu este angajat în întreprinderile specializate în fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice.

Pentru a stimula investițiile în domeniul aparatelor optice, este esențial să se dezvolte programe de studii axate pe specializări precum optoelectronică, inginerie optică, design și fabricație de dispozitive optice, și tehnologii avansate de fabricație. Aceste programe ar trebui să combine teoria cu practica, incluzând lucrul cu echipamente și tehnologii de ultimă oră, precum și stagii de practică în industrie pentru a asigura că absolvenții sunt bine pregătiți pentru cerințele sectorului.

Tabel 7 Principalele profesii în întreprinderile producătoare de calculatoare și produse electronice și optice conform datelor CNAS (mai 2023)

Denumire profesie	Număr de contracte de muncă	Salariul mediu în sector	Fătă de salariu mediu pentru categorie
1 Operator/operatoare la mașini și utilaje	394	7388	90%
2 Montator/montatoare în producția de cabluri electrice	39	7387	100%
3 Strungar/strungăriță la strunguri carusel	33	19389	105%
4 Lăcătuș la lucrările de asamblare mecanică	23	14787	180%
5 Lăcătuș-asamblor dispozitive și aparate radioelectronice	23	7736	108%
6 Montator/montatoare dispozitive și aparate radioelectronice	20	10468	105%
7 Îngrijitor/îngrijitoare încăperi	19	5633	127%
8 Asamblor/asamblare echipamente electrice și electronice	18	8358	73%
9 Magazinier/magazineră	18	8821	98%
10 Paznic/paznică	15	4990	107%
11 Controlor/controloare calitatea producției și proceselor tehnologice	14	8565	94%
12 Contabil-șef/contabilă-șefă	12	14807	175%
13 Inginer/ingineră în electronică	11	10201	56%
14 Director al/directoare a întreprinderii	11	21177	168%
15 Muncitor necalificat/muncitoare necalificată	11	8193	196%
16 Maistru	10	15907	117%
17 Economist/economistă	10	8891	58%
18 Găuritor/găuritoare la mașini pneumatice de prelucrare a metalelor	10	18684	149%
19 Contabil/contabilă	9	12636	150%
20 Șef/șefă secție în industria prelucrătoare	9	6946	43%

Regimul fiscal și vamal

În prezent Zonele Economice Libere oferă un regim fiscal și vamal favorabil determinat de scutirea de TVA, accize și taxele vamale la importul sau procurarea de pe teritoriul țării a mărfurilor și serviciilor necesare producerii mașinilor și echipamentelor electrice. Regimul ZEL oferă simplitate și operativitate în procedurile vamale (de ex: lipsa garanțiilor vamale). De asemenea, producerea în Zonele Economice Libere oferă dreptul la o cotă redusă a impozitului pe venit sau scutire în cazul efectuării unor investiții de cel puțin 1 mil. de dolari;

Avantaje fiscale și vamale suplimentare oferite de PNAIPE:

- acordarea subvențiilor directe de cofinanțare a investițiilor private, precum și pentru crearea locurilor de muncă;
- stimularea investițiilor în echipamente prin reducerea impozitului pe venit;
- compensarea TVA aferentă importului de materii prime cu suma TVA acumulată în cont urmare exporturilor.
- facilitarea exportului prin intermediul comerțului electronic.

Atragerea investițiilor și promovarea exporturilor

Pentru atragerea investițiilor în sub-sectorul producției de aparate optice se propun următoarele activități:

- Analiza piețelor externe pentru identificarea investitorilor din acest sector (focus pe regiune și în mod special România, Germania, Austria, Franța, SUA, Japonia, Coreea de Sud)
- Organizarea sesiunilor de prezentare a climatului investițional de țară pentru membrii asociațiilor de afaceri FIA, AMCHAM, EBA, camere de comerț străine, asociații sectoriale producătoare de optică cu focus pe:
  - o Descrierea sub-sectorului de optică și capacitate locală de producere
  - o Identificarea istoriilor de succes locale și investitori străini (dacă există)
  - o Menționarea despre existența platformei investiționale ZEL și facilitățile fiscale oferite - pentru producerea echipamentelor de optică
- Organizarea misiunilor targetate pentru promovarea oportunităților investiționale din țară:
  - o Identificarea a 3 companii relevante sub-sectorului de optică cu potențial de relocare/extindere în Moldova
  - o Organizarea unei misiuni de prezentare a climatului de afaceri din țară și beneficiile oferite investitorilor străini
  - o Asigurarea suportului necesar guvernamental pentru organizarea unei vizite în Moldova
  - o Elaborarea unei agende de vizită în Moldova cu elementele: vizită la ZEL, ședință cu una din asociațiile de afaceri din țară, discuție cu investitorii existenți în Moldova etc.

Pentru valorificarea potențialul de export de aparate optice se propun următoarele activități:

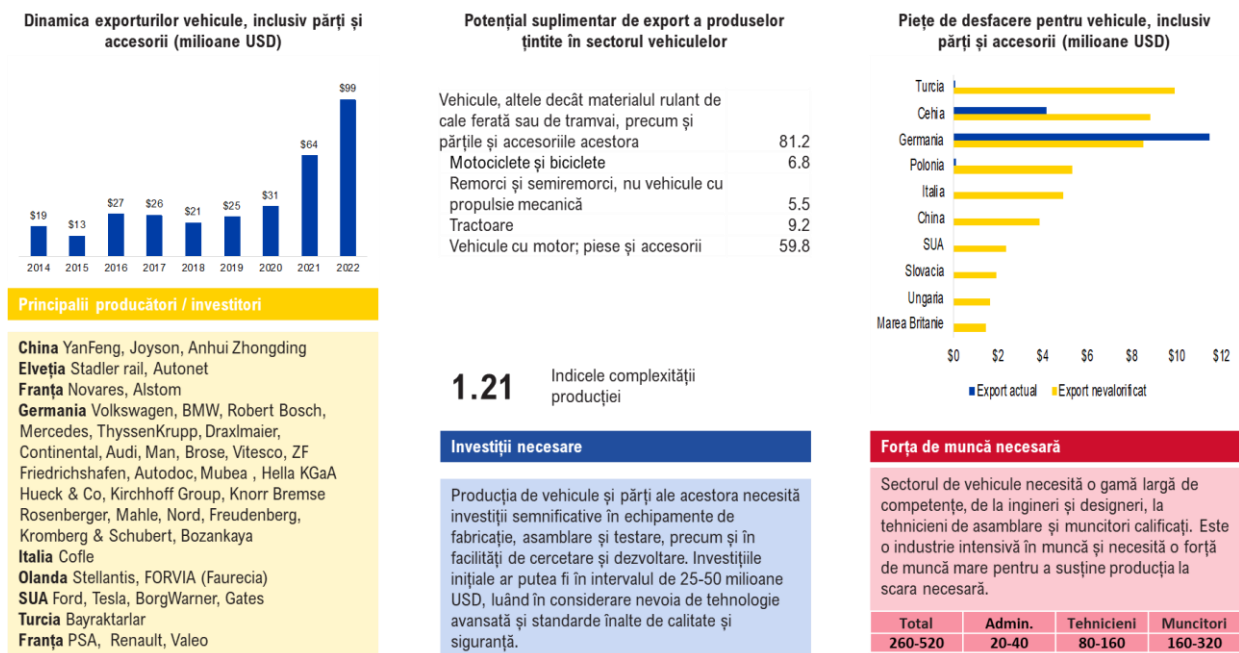
- Elaborarea auditului pentru identificarea companiilor locale din sub-sectorul producerii de optică cu capacitate de export (volum produs, export generat, nr de lucrători, nr de piețe, etc):
  - o Companiile cu capacitate de export vor fi instruite privind regulile de acces pe piețele țintă (certificare, standarde, proceduri vamale etc)
  - o Companiile care la momentul auditului nu prezintă capacitate de export vor fi cercetate pentru a înțelege instrumentele necesare pentru a spori capacitatea acestora pe viitor (necesitatea de instruire personal, adoptarea standardelor internaționale, elaborarea pagini web, branding etc)
- Organizarea misiunilor B2B pentru promovarea exportului, companiile cu capacitate de export vor fi participante în misiuni de export ce presupun:
  - o Elaborare profil companie
  - o Identificarea companiilor potrivite din exterior
  - o Organizarea unor sesiuni pentru a discuta oportunități de colaborare

- Monitorizare rezultate sau ajustare program
- Organizarea vizitelor companiilor străine în Moldova pentru promovarea exporturilor:
  - Identificarea companiilor locale cu capacitate de export
  - Creare profil companie
  - Selectarea companiilor străine cu potențial de colaborare
  - Elaborare agendei vizitei locale
  - Monitorizare rezultate sau ajustare programe

Per ansamblu pentru dezvoltarea sub-sectorului se propune susținerea participării agenților economici activi la expoziții de specialitate, cum ar fi: Optatec International Fair (Germania); Silmo Istanbul (Turcia); Silmo Paris (Franța). De asemenea, va fi necesară cartografierea producătorilor din sub-sectorul de optică pentru atragerea investitorilor și promovare export:

- Coagularea jucătorilor sectoriali pentru fortificarea competențelor și capacităților (inclusiv reprezentanți din industriile conexe)
- Asigurarea prelucrării bunelor practici internaționale pentru fortificarea sectorului și membrilor săi
- Promovarea sectorului și a istoriilor de succes pentru atragerea/reținerea talentelor

3.2.5. Vehicule (ICP = 1.21)

Necesarul de forță de muncă

Sectorul automotive este reprezentat în Republica Moldova de producătorii de componente auto. Acești producători pot alege mai multe coduri CAEM pentru în care să-și înregistreze activitatea de bază, dar pentru a înțelege caracteristicile forței de muncă din sectorul de producție a pieselor de vehicule din Republica Moldova vom analiza patru clase:

- 29.10 Fabricarea autovehiculelor de transport rutier

- 29.20 Producția de caroserii pentru autovehicule; fabricarea de remorci și semiremorci
- 29.31 Fabricarea de echipamente electrice și electronice pentru autovehicule
- 29.32 Fabricarea altor piese și accesorii pentru autovehicule

În mare parte, producătorii de cablaje pentru industria auto nu se regăsesc în aceste categorii (companiile de cablaje auto se regăsesc în CAEM 27.32 Fabricarea altor fire și cabluri electrice și electronice sau 27.33 Fabricarea dispozitivelor de conexiune pentru fire și cabluri electrice și electronice). Această precizare este importantă, întrucât industria automotive în Republica Moldova este asociată în primul rând cu confecționarea cablajelor, un produs care are o valoare adăugată relativ mică în lanțul valoric din industria auto.

Întreprinderile care activează în cele 4 domenii au angajat, conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, 1279 de persoane în luna mai 2023, în creștere ușoară față de 1228 persoane în aceeași lună a anului 2021.

Deși sectorul auto are un potențial semnificativ, producția de componente din Republica Moldova este puțin complexă. Acest lucru se vede și în salariul mediu la nivel de sector, care în luna mai 2023 a fost de 7832 lei, mai mic decât salariul mediu din celelalte sectoare analizate (12593 în industria echipamentelor electrice, 15348 lei în industria farmaceutică, 9796 lei în industria calculatoarelor și a produselor electronice și optice, 9051 lei în industria de mașini și aparate mecanice).

Două categorii de salariați domină în acest sector: operator/operatoare la mașini și utilaje și asamblorii/asamblearele, care împreună reprezintă 65% din toate locurile de muncă din sector. Aceste două profesii reprezintă meserii cu muncă manuală relativ puțin calificată, care se bazează în general pe formare în interiorul companiei și care au într-un nivel de remunerare foarte scăzut. Salariul mediu pentru operatorii/operatoarele la mașini și utilaje a fost de 7338 lei în mai 2023 (cu 11% mai mic decât media pe țară a acestei profesii), iar pentru asamblori/asambleare de 6329 lei (cu 4% mai mic decât media pe țară).

Munca puțin calificată și salariile mici reflectă gradul foarte scăzut de complexitate a industriei de componente auto din Republica Moldova. Pentru atragerea investitorilor care să dezvolte producția de componente mai sofisticate trebuie să fie implementate strategii care să accentueze modernizarea tehnologică și inovația în producție. Acest lucru implică îmbunătățirea infrastructurii industriale, stimularea cercetării și dezvoltării și crearea de parteneriate cu universități și centre de cercetare. De asemenea, este crucială îmbunătățirea condițiilor de afaceri, inclusiv prin oferirea de stimulente fiscale și subvenții pentru cercetare și dezvoltare. Crearea unui mediu favorabil inovației va atrage companii de profil înalt, care vor contribui la diversificarea și complexificarea industriei auto din Republica Moldova.

Și pentru acest sector este foarte importantă dezvoltarea învățământului profesional-tehnic și a învățământului dual, pentru că aceste forme de educație pot oferi forței de muncă competențele și cunoștințele necesare pentru a lucra cu tehnologii avansate și pentru a răspunde cerințelor pieței moderne. Consolidarea legăturii dintre educație și industrie va asigura o mai bună aliniere a competențelor forței de muncă cu nevoile sectorului auto. În plus, promovarea învățământului dual și profesional va crește calitatea și atractivitatea acestor cariere, oferind oportunități reale pentru tineri și contribuind la creșterea generală a nivelului de calificare în economia Republicii Moldova.

Tabel 8 Principalele profesii în întreprinderile producătoare de componente pentru vehicule conform datelor CNAS (mai 2023)

Denumire profesie	Număr de contracte de muncă	Salariul mediu în sector	Fătă de salariu mediu pentru categorie
1 Operator/operatoare la mașini și utilaje	420	7338	89%
2 Asamblor/asambloare	412	6329	96%
3 Verificator / verificatoare panouri de control	76	6482	101%
4 Operator/operatoare la linii automate de producere a conductorilor izolați	49	9771	100%
5 Controlor/controloare proces tehnologic	32	11352	120%
6 Magaziner/magazineră	28	7465	83%
7 Tehnician/tehniciană mentenanță mecanică a echipamentelor industriale	25	10148	105%
8 Îngrijitor/îngrijitoare încăperi	19	5336	120%
9 Controlor/controloare calitatea producției și proceselor tehnologice	16	11505	126%
10 Controlor/controloare calitate produse nealimentare	16	10180	97%
11 Lăcătuș-asamblor dispozitive și aparate radioelectronice	15	7949	111%
12 Șef/șefă secție	9	14101	75%
13 Operator/operatoare la linii automate	9	10020	96%
14 Inginer mecanic/ingineră mecanică	9	13995	129%
15 Strungar/strungăriță în prelucrarea metalelor	8	4738	60%
16 Controlor/controloare articole, semifabricate și materiale	8	8957	110%
17 Muncitor auxiliar/muncitoare auxiliară	6	4838	94%
18 Operator/operatoare la calculator	6	10211	158%
19 Lăcătuș la lucrările de asamblare mecanică	6	4600	56%
20 Contabil/contabilă	5	11014	131%

Regimul fiscal și vamal

În prezent Zonele Economice Libere oferă un regim fiscal și vamal favorabil determinat de scutirea de TVA, accize și taxele vamale la importul sau procurarea de pe teritoriul țării a mărfurilor și serviciilor necesare producerii mașinilor și echipamentelor electrice. Regimul ZEL oferă simplitate și operativitate în procedurile vamale (de ex: lipsa garanțiilor vamale). De asemenea, producerea în Zonele Economice Libere oferă dreptul la o cotă redusă a impozitului pe venit sau scutire în cazul efectuării unor investiții de cel puțin 1 mil. de dolari. Mai mult ca atât, în prezent se face scutirea de TVA și accize a vehiculelor electrice.

Avantaje fiscale și vamale suplimentare, Program:

- acordarea subvențiilor directe de cofinanțare a investițiilor private, precum și pentru crearea locurilor de muncă;
- stimularea investițiilor în echipamente prin reducerea impozitului pe venit;
- stimularea investițiilor în cercetare-dezvoltare prin reducerea impozitului pe venit;

Atragerea investițiilor și promovarea exporturilor

Pentru atragerea investițiilor în sub-sectorul producției de mașini și echipamente electrice se propun următoarele activități:

- Fortificarea componentei de aftercare pentru investitorii existenți din acest sector pentru promovarea reinvestițiilor și extinderea activităților existente (focus pe activități cu valoare adăugată)
- Identificarea furnizorilor investitorilor existenți pentru targhetarea acestora cu scopul atragerii în Moldova
- Analiza piețelor externe pentru identificarea investitorilor din acest sector (focus pe regiune și în mod special România și Germania)
- Organizarea sesiunilor de prezentare a climatului investițional de țară pentru membrii asociațiilor de afaceri AMCHAM, FIA, EBA, camere de comerț străine, asociații sectoriale producătoare de vehicule, cu focus pe:
  - o Descrierea sectorului automotive Moldova și sub-sectoarelor de electronică, Cercetare & dezvoltare, IT etc, precum și capacitate locală de producere
  - o Identificarea istoriilor de succes locale și investitori străini
  - o Menționarea despre existența platformei investiționale ZEL și facilitățile fiscale oferite - pentru sectorul automotive
- Organizarea misiunilor targhetate pentru promovarea oportunităților investiționale din țară.
  - o Identificarea a 3 companii relevante sub-sectorului automotive cu potențial de relocare/extindere în Moldova
  - o Organizarea unei misiuni de prezentare a climatului de afaceri din țară și beneficiile oferite investitorilor străini
  - o Asigurarea suportului necesar guvernamental pentru organizarea unei vizite în Moldova
  - o Elaborarea unei agende de vizită în Moldova cu elementele: vizită la ZEL, ședință cu una din asociațiile de afaceri din țară, discuție cu investitorii existenți în Moldova etc.

Pentru valorificare potențialul de export de mașini și echipamente electrice se propun următoarele activități:

- Elaborarea auditului pentru identificarea companiilor locale din sub-sectorul producerii de optică cu capacitate de export (volum produs, export generat, nr de lucrători, nr de piețe, etc):
  - o Companiile cu capacitate de export vor fi instruite privind regulile de acces pe piețele țintă (certificare, standarde, proceduri vamale etc)
  - o Companiile care la momentul auditului nu prezintă capacitate de export vor fi cercetate pentru a înțelege instrumentele necesare pentru a spori capacitatea acestora pe viitor (necesitatea de instruire personal, adoptarea standardelor internaționale, elaborarea pagini web, branding etc)
- Organizarea evenimentelor locale cu scopul promovării parteneriatului dintre companiile locale din sectorul automotive și companiile ce ar putea deveni furnizorii săi locali.
- Organizarea misiunilor B2B pentru promovarea exportului, companiile cu capacitate de export vor fi participante în misiuni de export ce presupun:
  - o Elaborare profil companie
  - o Identificarea companiilor potrivite din exterior
  - o Organizarea unor sesiuni pentru a discuta oportunități de colaborare
  - o Monitorizare rezultate sau ajustare program
- Organizarea vizitelor companiilor străine în Moldova pentru promovarea exporturilor:
  - o Identificarea companiilor locale cu capacitate de export
  - o Creare profil companie
  - o Selectarea companiilor străine cu potențial de colaborare

- Elaborare agendei vizitei locale
- Monitorizare rezultate sau ajustare programe

Per ansamblu pentru dezvoltarea sub-sectorului se propune susținerea participării agenților economici activi la expoziții de specialitate, cum ar fi: Gags (Germania); Hanover Messe (Germania); Automotive Tomorrow (Romania); IAA Munich (Germania) De asemenea, va fi necesară fortificarea capacităților companiilor locale pentru creștere productivitate, extindere portofoliul de producere etc., în vederea: (a) coagulării jucătorilor sectoriali pentru fortificarea competențelor și capacităților (inclusiv reprezentanți din industriile conexe); (b) asigurării prelucrării bunelor practici internaționale pentru fortificarea sectorului și membrilor săi; (c) promovării sectorului și a istoriilor de succes pentru atragerea/reținerea talentelor.

IV. IMPACTUL SCONTAT

Reieșind din scopul programului precum și din intenția de a focusa eforturile pe promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului și atragerea investițiilor în sectoarele cu o procesare industrială și complexitate mai înaltă, impactul sumativ al măsurilor preconizate va fi de ordin macroeconomic. În această privință, ne așteptăm la o creștere semnificativă a ponderii exporturilor de bunuri și servicii în PIB, complementată de o scădere a deficitului comercial. Ca urmare a reorientării producerii spre sub-sectoarele prioritare, indicele complexității economice urmează să crească pe durata de implementare a programului. Totodată, menționăm că redirecționarea producției spre cea de complexitate înaltă este un deziderat strategic care creează efecte pozitive pe termen mediu și lung, inclusiv prin crearea de noi oportunități de diversificare a producției. Concomitent, prognozăm o creștere a fluxului anual al ISD în PIB, în special în industria prelucrătoare și TIC (vezi Tabel 9).

Tabel 9 Prognoza principalilor indicatori de impact

Produs	Unitate de măsură	Sursa	Nivelul de bază			
			2022	2024	2026	2028
Valoarea anuală a exporturilor de bunuri per PIB	Pondere în PIB	BNS	29.8	31.0	33.1	35.2
Valoarea anuală a exporturilor de servicii în PIB	Pondere în PIB	BNS, BNM	15.7	16.4	17.4	18.4
Deficitul comercial	Pondere în PIB	BNS	-33.6	-31.6	-27.9	-25.2
Indicele complexității economice	Indice	Observatorul Complexității Economice	-0.017	0	0.1	0.23
Fluxul anual de ISD	Milioane dolari SUA	BNS	592	775	1170	1500
Ponderea ISD industria prelucrătoare și TIC	Pondere în PIB	BNS, BNM	7.7	8.2	8.7	9.7
Ponderea ISD în PIB	Pondere în PIB	BNS, BNM	29.8	33.0	37.5	43.0
Accesul la forța de muncă calificată	Ponderea întreprinderilor care identifică drept constrângere	Banca Mondială	19.5	19	15	10
Indicele de performanță logistică	Indice	Banca Mondială	2.5	2.5	2.8	3.2
Nivelul de deschidere a economiei	Ponderea comerțului extern în PIB	BNS	108.9	110.0	111.5	114.0

Impactul economic

Potențialul nevalorificat al exporturilor este imens. Exportul de bunuri nevalorificat în cele 20 piețe prioritare și mărfuri este estimat la 1.1 miliarde dolari SUA pentru anul 2021 (7,6% din PIB), comparativ cu exporturile actuale de 1,5 miliarde dolari SUA (pe aceste categorii de mărfuri și țări). Aceasta semnifică că Republica Moldova exportă bunuri la o capacitate de 59,7% din potențial. Cu ținte specifice și capacitate instituțională fortificată, AI cu suportul BCE-urilor ar putea impulsiona majorarea acestei pondere până la 90% până la sfârșitul programului.

Reducerea potențialului nevalorificat va fi asociat și cu o creștere a importurilor a materiilor prime utilizate. Proportia consumului intermediar fără costul forței de muncă oscilează între 10% (electrice) și 70% (industria alimentară) din valoarea producției. Pornind de la presupunerea că 60% din această pondere ar fi materii prime importate, valorificarea celor 1.1 miliarde dolari SUA exporturi ar fi indus și o creștere a importurilor cu 255.6 milioane dolari SUA. În consecință, impactul asupra balanței comerciale ar fi reducerea acesteia cu 4.3 p.p. din PIB dacă ținta de 90% a ponderii exportului efectiv în cel potențial este îndeplinit.

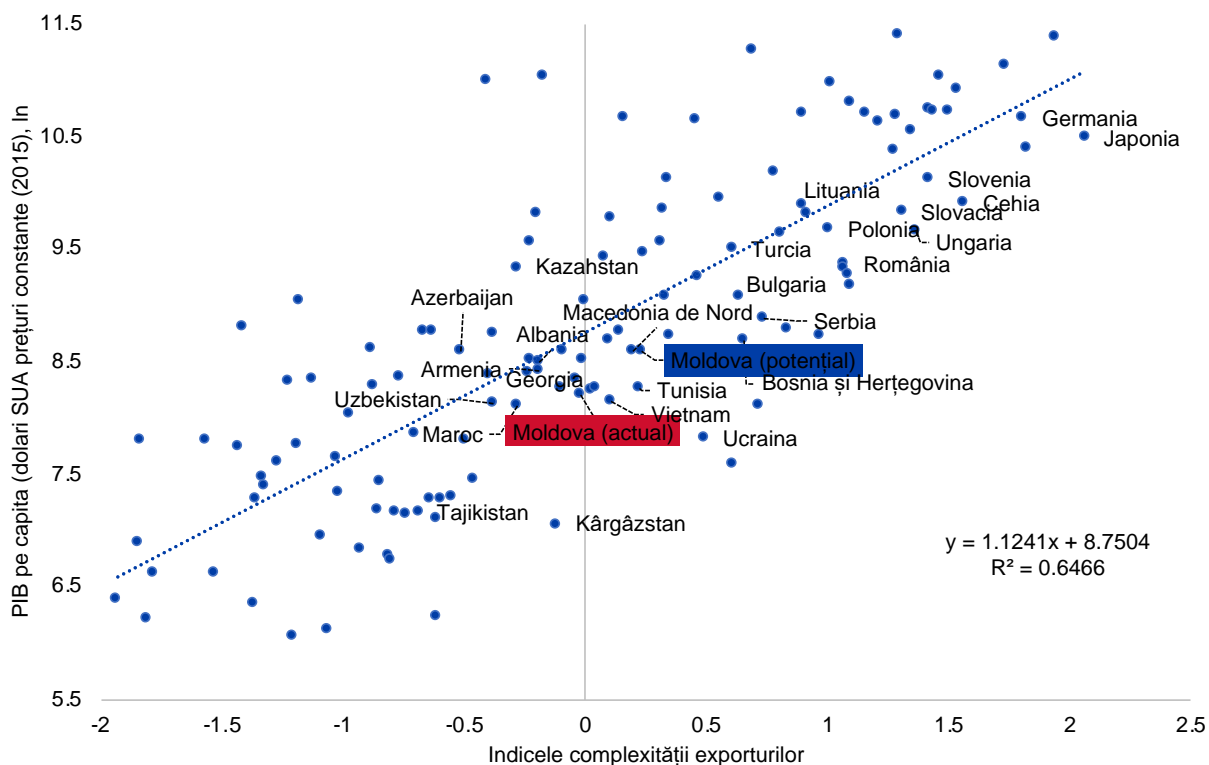
Potențial de export de servicii în cele 20 piețe prioritare este evaluat la 925 milioane dolari SUA. Deși nu există date dezagregate pe țări ale exporturilor actuale de servicii, ar fi rezonabil de presupus că ponderea exportului efectiv în cel potențial este la fel 59.7% ca în cazul bunurilor. Considerând că materia primă importată în servicii precum ICT este mică, impactul valorificării pe depline al exporturilor de servicii ar putea reduce balanța comercială cu 2.4 p.p. din PIB.

Deficitul balanței comerciale ar putea fi redus cu 8.5 p.p. din PIB. PNAIPE 2024-2028 își propune să susțină mai intens cele cinci sectoare cu o complexitate mai înaltă identificate mai sus ce ar putea genera adițional 245 milioane dolari SUA în prețurile anului 2021 (291 milioane dolari SUA pentru toate sectoarele identificate în Anexa 2). Urmând aceeași metodologie pe partea de materie primă importată, impactul asupra balanței comerciale ar fi reducerea cu 1.7 p.p. din PIB. Prin urmare, impactul total al valorificării exporturilor de bunuri și servicii asupra balanței comerciale ar fi de 8.5 p.p. din PIB.

Complexitatea exporturilor unei țări are o relație strânsă cu nivelul veniturilor¹⁴. Aceasta sugerează că o țară are tendința de a converge la nivelul PIB per capita în funcție de complexitatea capacităților de producere și că autoritățile ar trebui să creeze condițiile propice pentru majorarea complexității producției pentru a genera o creștere sustenabilă și prosperă. Indicele complexității exporturilor din Republica Moldova este la moment -0,017, înregistrând locul 65 din 131 de țări conform OEC. În baza datelor din 2021, proporția exporturilor cu indicatorul complexității (PCI) mai mare de 0 era de 19,2% (706 milioane dolari SUA) din totalul bunurilor exportate. PNAIPE 2024-28 își propune să valorifice potențialul din cele cinci sectoare identificate mai sus ce ar putea genera adițional 245 milioane dolari SUA în prețurile anului 2021 (291 milioane dolari SUA pentru toate sectoarele identificate în Anexa 2). Respectiv, indicele complexității exporturilor ar putea crește la 0,23 dacă structura exporturilor se ajustează conform programului. Prin urmare, paleta exporturilor ar deveni similară cu cea a Macedoniei de Nord (Figura 15) și ar induce o creștere a PIB-ului per capita de 46% în prețuri constante și o creștere similară a remunerării salariaților. Este de menționat că pentru valorificarea acestui potențial ar fi necesare investiții estimate de la 135 până la 290 milioane de dolari SUA (în funcție de gradul de complexitate și automatizare) ceea ce ar însemna că ponderea ISD în industria prelucrătoare și TIC în PIB ar trebui să crească de la 7,7% la 9,7%.

¹⁴Hidalgo, C. și Hausman, R. The building blocks of economic complexity, The Proceedings of the National Academy of Sciences, 2009

Figura 15 Relația dintre PIB per capita și indicele complexității exporturilor

Sursa: OEC

Impactul fiscal

Impactul pozitiv asupra bugetului ar fi de cel puțin 6% din PIB. Din perspectiva veniturilor bugetare, importurile adiționale ar fi taxate cu TVA mediu implicit de 15% ceea ce ar induce o creștere a veniturilor bugetare cu 0,39% din PIB. În plus, sectoarele identificate drept prioritare oferă salarii mai mari decât media pe economie, astfel încât o creștere a remunerării cu 46% în termeni reali până la sfârșitul programului ar implica o mărire a veniturile la buget în valoare de 5,7% din PIB dacă raportul dintre salariul brut și net în sectorul real rămâne a fi 0,85. Impactul bugetar total de 6% din PIB (Tabel 10) ar putea fi și mai înalt considerând că valorificarea bunurilor și serviciilor actuale ar genera veniturile adiționale atât salariaților cât și bugetului.

Tabel 10 Impactul economic și fiscal al programului

Impact balanța comercială	Export actual		Export potențial adițional (milioane USD 2021)	Export potențial adițional (% PIB 2021)	Import potențial adițional (milioane USD 2021)	Import potențial adițional (% PIB 2021)	Impact balanța comercială (milioane USD 2021)	Impact balanța comercială (% PIB)	Impact balanța comercială ajustat (% PIB)
	(milioane USD 2021)	Export actual (% PIB 2021)							
Bunuri nevalorificate	1544.4	11.3	1041.6	7.6	255.6	1.9	785.9	5.7	4.3
Servicii nevalorificate	552.4	4.0	372.6	2.7	37.3	0.3	335.3	2.4	
Bunurile țintite	131.9	1.0	294.4	2.2	60.2	0.4	234.2	1.7	
Impact fiscal	Venituri din creșterea importurilor (% din PIB)	Venituri din creșterea complexității exporturilor (% din PIB)							
Venituri bugetare	0.39	5.7							

Sursa: BNS, FMI, calculele autorilor

Impactul social

Valorificarea exporturilor produselor nou țintite cu o complexitate mai înaltă necesită un număr estimat de 1280-2490 salariați în industriile specializate, dintre care estimativ 13% în poziții de management și administrație, 26% în poziții de tehnicieni (ingineri, tehnicieni de calitate, supervizori de producție etc) și 61% în poziții de muncitori (operatori de linie, muncitori calificați și necalificați). Acești angajați ar fi bine remunerați și ar contribui la avansarea economiei de la o complexitate a exporturilor de -0,017 la 0,23 până la sfârșitul programului. Prin urmare, PIB per capita ar putea crește cu 46% în prețuri constante, iar asta ar rezulta în creșterea salarizării de aceeași magnitudine pentru restul economiei naționale.

Impactul administrativ

Agenția de Investiții și Birourile Comercial Economice sunt elementele administrative cruciale în implementarea cu succes al programului. Agenția de Investiții are nevoie de o structură instituțională stabilă pe toată perioada programului și mai mulți profesioniști bine remunerați în baza performanței. În paralel cu fortificarea a acestor două blocuri, Agenția urmează să se focalizeze pe dezvoltarea unui sistem automatizat de gestionare a leadurilor, dezvoltarea sistemului de management al contactelor, actualizarea periodică a profilurilor investiționale sectoriale, fișelor investiționale, însoțirea/asistarea investitorilor în interiorul țării și colaborare strânsă cu BCE-urile.

O diplomație economică eficientă ar trebui focalizată pe ținte bine determinate susținute de un sistem de motivare a personalului în funcție de performanță. Rolul BCE-urilor, fiind bazata pe reducerea potențialului nevalorificat al exporturilor de bunuri și servicii și atragerea ISD în sectoarele prioritare cu o complexitate mai înaltă, are nevoie să fie solidificat și cu instrumente precum bugete de participare și organizare/coorganizare de evenimente, fișe investiționale actualizate periodică de către AI și sistem de management al contactelor.

Impactul ecologic

Industria este cel mai mare contribuitor la emisiunea de CO₂ după producerea de energie și transport. Prin urmare, eforturile de a industrializa economia pentru a produce mărfuri mai complexe și dezvoltarea serviciilor pentru export ar induce o creștere a emisiunilor de CO₂. Proiectele investiționale în energie regenerabilă în Europa Centrală și de Est în ultimii șase ani din țările cu care Republica Moldova are cele mai voluminoase relații comerciale sau unde are BCE-uri a însumat 13 miliarde dolari SUA. În consecință, BCE-urile împreună cu AI ar trebui să includă și atragerea proiectelor investiționale în energie regenerabilă pentru a compensa o potențială creștere a emisiunilor de CO₂. În plus, investițiile nou create ar trebui să aibă și componente de producere cu circuit închis pentru a minimiza impactul ecologic.

V. COSTURILE AFERENTE ȘI SURSELE DE FINANȚARE

Costul total de implementare a programului PNAIPE 2024-2028 este estimat la 1,525 miliarde lei, inclusiv 896,195 mii lei pentru perioada 2024-2026 (Tabel 11). În structură pe ani, în primul an de implementare a programului costul acțiunilor planificate este 253,146 mii lei, în 2025 – 290,203 mii lei și 352,846 mii lei în 2026.

Tabel 11 Costul programului repartizat pe obiective (mii lei)

		2024	2025	2026	Cost total (2024-2028)
OG 1	PNAIPE	253146	290203	352846	1525711
	Eficientizarea și valorificarea potențialului actual al exporturilor	12171	10670	9312	47275
OS 1.1	Prioritizarea piețelor de desfacere pentru valorificarea pleneră a potențialului de export existent	1037	1037	1037	5185
OS 1.2	Consolidarea capacităților instituționale de atragere a ISD și promovare a exporturilor.	3237	4134	4273	20190
OS 1.3	Monitorizarea îndeaproape a progresului și coordonarea la nivel înalt a implementării PNAIPE 2024-29	400	0	400	1200
OS 1.4	Valorificarea potențialului maxim al actualelor piețe de desfacere prin relansarea diplomației economice și eficientizarea AI.	2509	2509	2509	13048
OS 1.5	Remodelarea sistemului fiscal și vamal pentru a încuraja investițiile în serviciile și bunuri orientate spre export și atragerea investițiilor străine.	4988	2990	1093	76545
OG 2	Direcționarea actualei produceri către exporturi și servicii cu valoare adăugate mai înalte	240975	279533	343534	1478433
OS 2.1	Facilitarea accesului la capital pentru sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înalte a producției	1875	3113	10769	29518
OS 2.2	Punerea în aplicare a unor stimulente de ordin fiscal și vamal pentru încurajarea tehnologizării procesului de producție și stimulare a exportului produselor cu valoarea adăugată și complexitate mai înalte	244	0,0	0,0	244
OS 2.3	Orientarea sistemului de educație către sectoarele cu o complexitate mai avansată și producere cu valoare adăugată înaltă.	6797	29575	31875	68472
OS 2.4	Implementarea unor soluții inovatoare pentru atragerea investițiilor locale și străine în sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă.	873	649	903	3751
OS 2.5	Implementarea unor soluții inovatoare pentru atragerea investițiilor locale și străine în sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă.	211069	213637	268408	1236905
OS 2.6	Orientarea procesului de deetatzare a proprietății publice de stat către atragerea investițiilor private în sectoarele prioritare.	2160	1320	1326	7457
OS 2.7	Dezvoltarea infrastructurii calității și asigurarea implementării standardelor Uniunii Europene în economia națională	10000	23000	23000	102000
OS 2.8	Promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor și promovare a exporturilor	7957	8239	7253	30086

Este necesar să menționăm, că o parte considerabilă din costuri pentru perioada 2024-2028 – 1,13 miliarde lei (68% din bugetul programului) reprezintă investiții publice în construcția halelor de producție la cheie și a parcurilor tehnologice. Astfel, o parte din aceste costuri pot fi finanțate cu suportul partnerilor de dezvoltare (construcția halelor la cheie) sau pot fi recuperate în procesul de concesiune a proprietății publice (parcurile tehnologice). De asemenea, am dori să menționăm că

valoarea totală a granturilor, creditelor și garanțiilor financiare adresate exportatorilor este 231,9 milioane lei pe durata implementării PNAIPE.

Astfel, partea programului care reprezintă cheltuieli bugetare la modul propriu este de 157,7 milioane lei și cuprinde activități de promovare a exporturilor (46,6 milioane lei), remunerare a unităților de personal (27,8 milioane lei), instruire (68,5 milioane lei), expertiză tehnică (8,5 milioane lei) și digitalizare (6,3 milioane lei). Structura detaliată a costurilor aferente implementării programului este prezentată în tabelele de mai jos (vezi Tabel 12 și Tabel 13).

Tabel 12 Costul programului repartizat pe destinație de cheltuieli (mii lei)

	2024	2025	2026	2024-2028	%
Expertiză	4092.8	2923	3525.9	8249	0,5%
Formare	3237	29575	31875	68472	4%
Promovare	7957.4	8239	8589,7	46647	2,8%
Investiții	215641.0	213637.0	267937.0	1136006	67,8%
Digitalizare	4602.8	2485.0	2630	6329	0,4%
Granturi	10000.0	23000.0	23000.0	219701	13,1%
Credite	1875.0	2812.5	3750.0	8453	0,5%
Garanții financiare	0.0	0.0	3750.0	3765	0,2%
Stimulente fiscale	244	0,0	0,0	244	9%
Salarii	5496	7531,5	7788.4	27845	1,7%
Total	253146	290203	352846	1525711	100%

Tabel 13 Costul programului repartizat pe surse de finanțare (mii lei)

	2024	2025	2026	2024-2028	%
Bugetul de stat	188146	225203	273827	1114645	75,5%
Parteneri de dezvoltare	65000	65000	79019	411066	24,5%
Total	253146	290203	352846	1525711	100.00%

Repartizarea detaliată a costurilor, inclusiv cu indicarea surselor de finanțare poate fi vizualizată în Planul de Acțiuni (vezi Capitolul IX). În procesul anual de revizuire a CBTM autoritățile responsabile vor estima mărimea cererilor de finanțare ca diferență dintre costurile totale și alocațiile bugetare existente.

VI. RISCURILE DE IMPLEMENTARE

Elaborarea programului PNAIPE 2024-2028 s-a produs pe un fundal socioeconomic și geopolitic complex. Efectul crizelor multiple din anii precedenți și anume criza pandemică din 2020-2021, precum și crizele energetică și de securitate din 2022, au afectat negativ competitivitatea exporturilor moldovenești. Pe de altă parte, măsurile de reziliență direcționate spre digitalizarea serviciilor publice și asigurarea accesului la resurse energetice alternative, au diminuat într-un mod convingător efectul acestor crize. Totodată, obținerea de către Republica Moldova a statutului de țară candidat la aderarea la UE în 2022 și unda verde pentru demararea negocierilor de aderare în 2023, reprezintă o fereastră de oportunitate pentru atragerea ISD în virtutea umbrelei de securitate asociate procesului de aderare. Concomitent, accesul producătorilor autohtoni la piața comună a UE oferă oportunități de valorificare a potențialului de export pentru bunurile și serviciile existente și permite dezvoltarea potențialului suplimentar pentru categorii de bunuri și servicii de o complexitate mai înaltă.

Un factor de risc pentru atragerea ISD rămâne, totuși, agresiunea Federației Ruse în țara vecină. Urmare a sancțiunilor impuse față de Federația Rusă și Belarus, o mare parte din companiile străine au optat pentru repatrierea investițiilor din aceste jurisdicții, precum și din zonele din Ucraina care sunt afectate de război, ele fiind în căutare de noi locații pentru amplasarea liniilor de producție. Totuși, condițiile de securitate defavorizează momentan Republica Moldova și Balcanii de Vest, stimulând ISD în țările din Europa de Est care sunt membre a UE. În perspectivă medie și lungă, vecinătatea cu Ucraina oferă Republicii Moldova avantajul de a deveni o platformă economică pentru direcționarea eforturilor de reconstruire a țării vecine. Astfel, per ansamblu, poziționarea geografică a Republicii Moldova și competitivitatea relativă a forței de muncă prezintă avantaje tactice pentru investitorii străini, cu condiția identificării riscurilor de implementare a PNAIPE 2024-2028 și aplicării unor măsuri de contracarare corespunzătoare. În tabelul de mai jos sunt listate următoarele riscuri de implementare (Tabel 14).

Tabel 14 Riscurile de implementare

Risc	Prob.	Impact	Măsuri de contracarare a impactului
1. Prelungirea agresiunii militare a Federației Ruse în Ucraina	<i>mare</i>	<i>mediu</i>	În termeni practici, riscurile de securitate afectează negativ planurile de localizare a producției în Republica Moldova și, prin urmare, capacitatea de a atrage ISD noi. De menționat că în virtutea unei frontiere comune cu UE, acest factor de risc nu afectează reinvestirea profitului de către investitorii străini, iar performanța pozitivă a ISD în 2022 denotă că avantajele economice prevalează asupra riscurilor de securitate. Ralierea la politica externă a UE și progresul Republicii Moldova în procesul de aderare sunt de natură să accentueze rolul UE de „umbrelă de securitate” și să reducă riscurile pentru investitorii străini.
2. Extinderea zonei de conflict militar în Republica Moldova	<i>mică</i>	<i>mare</i>	Extinderea conflictului militar în Republica Moldova ar putea provoca un exod al ISD, însoțit de repercusiuni macroeconomice majore: recesiune, deficit comercial, șomaj, devalorizarea monedei naționale, inflație. Planurile de armonizare a regulilor de comerț care să includă și regiunea transnistreană ar fi suspendate pe un termen nedefinit. Totuși, probabilitatea unui astfel de scenariu este destul de mică.
3. Instabilitatea economică globală	<i>mică</i>	<i>mic</i>	Schimbările neașteptate în economia globală, cum ar fi fluctuațiile valutare sau tulburările politice în alte țări, pot afecta cererea pentru exporturi sau interesul investitorilor străini. Spre exemplu, criza financiară mondială din 2008 a condiționat repatrierea capitalului în țările de origine.

			Un astfel de scenariu ar afecta într-o măsură mai mică ISD în producția industrială, dat fiind faptul că mijloacele fixe sunt mai puțin lichide și servesc în calitate de factor de amortizare a crizei. În acest sens, prind redirectionarea ISD spre producția complexă, PNAIPE contribuie la scăderea vulnerabilității economiei naționale în eventualitatea unor crize economice mondiale.
4. Majorarea progresivă a costurilor forței de muncă	<i>medie</i>	<i>mediu</i>	Tendențele de convergență a nivelului de salarizare din Republica Moldova cu cel din UE nu este un factor de risc nou. Migrația forței de muncă și dezvoltarea accelerată a sectorului IT au determinat deja nivelarea costurilor muncii în anumite sectoare. În acest sens, reorientarea producției (și a educației) spre sectoarele cu valoare adăugată înaltă este în sine o soluție de contracarare a riscului, deoarece competiția pentru forța de muncă „ieftină” este mai acerbă în cazul muncii necalificate și mai puțin accentuată în cazul muncii înalt calificate. Totodată, tehnologizarea producției conduce în mod ireversibil la diminuarea dependenței excesive de costul muncii și pune accent pe creșterea productivității.
5. Concurența agresivă din partea altor state	<i>medie</i>	<i>mediu</i>	Concurența acerbă din partea altor țări sau companii poate face dificilă penetrarea pe piețele externe sau atragerea investițiilor, necesitând strategii complexe de diferențiere și promovare. Acest scenariu este mai puțin probabil în cazul când produsele și serviciile moldovenești ocupă poziții de nișă pe piețele externe, lucru care este la general valabil pentru producția de complexitate înaltă și susține necesitatea tranzitării de la exporturile de materie primă (unde cotele de piață deținute de Moldova pot declanșa concurență agresivă) la exporturile de producție complexă.
6. Destabilizarea situației politice	<i>mică</i>	<i>mare</i>	Autoritățile din Republica Moldova monitorizează îndeaproape situația politică și întreprind măsuri coerente întru contracararea propagandei ruse și limitarea accesului partidelor politice la finanțare din resurse ilicite. Totuși, în eventualitatea

accederii la guvernare a unor grupări politice ostile parcursului european al Republicii Moldova, accesul exporturilor moldovenești la piața comună și „umbrela de securitate” pentru investitorii din vest ar fi periclitată în mod iremediabil.

7. Reorientarea alocațiilor bugetare spre alte domenii prioritare

mică mediu

Deși programul PNAIPE 2024-2028 presupune costuri mult mai mici decât beneficiile economice (inclusiv fiscale) scontate, valul de crize (pandemică, energetică, de securitate) este pe măsură să re-direcționeze alocațiile bugetare spre alte domenii din motive obiective. Ținând cont de impactul economic și social pozitiv, este necesar să asigurăm suportul partenerilor de dezvoltare întru realizarea plenară a programului.

8. Tranziția lentă de la producția de materie primă la producția complexă cu valoare adăugată înaltă

medie medie

În pofida volatilității prețurilor perspectiva unor câștiguri imediate subminează dorința producătorilor autohtoni de a investi în tehnologizarea producției și reorientarea acesteia spre bunuri de o complexitate înaltă. În parte, reticența producătorilor este justificată de faptul că această tranziție presupune eforturi susținute pe mai multe filiere: asimilarea tehnologiilor noi, identificarea cadrelor calificate, obținerea unor standarde noi de calitate. PNAIPE 2024-2028 facilitează această tranziție asigurând susținerea multi-dimensională a producătorilor: acces la know-how, acces la capital, acces la forță de muncă calificată etc.

9. Deficitul de cadre în instituțiile responsabile pentru implementarea programului

mare mică

Din punct de vedere numeric, personalul scriptic al AI este insuficient pentru realizarea plenară a funcțiilor. Prin PNAIPE 2024-2028 se dorește stimularea performanței angajaților – atât a celor din AI, cât și a celor din BCE – și aprecierea corectă a rezultatelor în baza unor indicatori de performanță. În aceste condiții atractivitatea carierei în domeniile relevante programului va fi îmbunătățită.

VII. AUTORITĂȚILE PUBLICE IMPLICATE

Obiectivele de atragere a investițiilor în sectoarele cu valoare adăugată înaltă și valorificare a potențialului de export al Republicii Moldova stabilite de prezentul Program vor fi realizate prin

consolidarea eforturilor tuturor participanților în lanțul valoric – autorități publice centrale și locale, mediu de afaceri, asociații de profil, mediu academic, parteneri de dezvoltare etc, precum și prin asumarea responsabilităților acordate fiecărei părți implicate în implementarea programului dat.

Astfel, coordonarea generală a implementării prezentului Program îi revine **Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED)**, în calitate de autoritate responsabilă de elaborarea politicilor în domeniul economic. Rolul ministerului este unul decisiv în ceea ce privește elaborarea politicilor sectoriale, pregătirea proiectelor de documente pentru ajustarea cadrului legislativ și normativ care guvernează activitatea sectorului. În partea ce ține de aspectele operaționale ale implementării PNAIPE 2024-2028, rolul principal revine **Agenției de Investiții (AI)**.

Alte autorități implicate în procesul de implementare a PNAIPE 2024-2028 sunt următoarele:

- **Ministerul Finanțelor (MF)** în calitate de autoritate publică centrală responsabilă pentru elaborarea și implementarea politicii fiscale și vamale în partea ce ține de remodelarea sistemului fiscal și vamal pentru a încuraja investițiile în servicii și bunuri orientate spre export și atragerea investițiilor străine.
- **Ministerul Afacerilor Externe (MAE)** în calitate de autoritate publică centrală implicată plenar în promovarea activităților cu profil comercial-economic în exteriorul țării și având un rol decizional important în raport cu BCE-urile constituite în cadrul misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate;
- **Ministerul Educației și Cercetării (MEC)** în partea ce ține de formarea inițială și continuă pe specialitățile tehnice și inginerești, prin dotarea cu echipament a instituțiilor din învățământul profesional-tehnic, desfășurarea unui program de formare a cadrelor didactice pentru specialitățile tehnice și inginerești, acreditarea specialităților și modificarea comenzii de stat cu orientarea acesteia spre specialitățile tehnice și inginerești;
- **Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)** în calitate de autoritate publică centrală responsabilă pentru elaborarea politicilor care țin de mobilitatea forței de muncă, stimularea angajării în câmpul muncii a tinerilor;
- **Banca Națională a Moldovei (BNM)** în calitate de producător de statistici oficiale privind balanța de plăți, inclusiv comerțul internațional cu servicii precum și fluxurile de ISD;
- **Biroul Național de Statistică (BNS)** în calitate de autoritate care colectează și diseminează informația statistică cu privire la comerțul de bunuri și servicii cu dezagregarea acesteia pe destinații și produse;
- **Agencia Proprietății Publice (APP)**, în calitate de autoritate responsabilă pentru gestionarea patrimoniului public și punerea în aplicare a politicilor de dețatizare;
- **Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA)**, subordonată Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, în partea ce ține de susținerea prin granturi, credite și garanții bancare a agenților economici din sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înaltă;
- **Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)**, subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în partea ce ține de organizarea cursurilor de recalificare pentru persoanele din mediul rural, interesate să obțină calificări de bază pentru angajare în prestarea serviciilor aferente turismului receptor și intern;
- **Serviciul Fiscal de Stat (SFS)**, subordonat Ministerului Finanțelor în calitate de agenție responsabilă pentru restituirea TVA, punerea în aplicare a prevederilor Codului Fiscal pe partea ce ține de formarea venitului impozabil și deducerile la cheltuieli;

- **Serviciul Vamal (SV)**, subordonat Ministerului Finanțelor, în calitate de instituție responsabilă pentru efectuarea procedurilor vamale și aplicarea taxelor vamale.

Punctele de reper pentru acțiunile-cheie aferente implementării PNAIPE 2024-2028 de către autoritățile publice nominalizate mai sus sunt incluse în tabelul de mai jos (Tabel 15).

Tabel 15 Produsele principale repartizate pe autorități publice responsabile

Autorități publice	Punct de reper 1	Punct de reper 2
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării	<ul style="list-style-type: none"> • Parcurilor tehnologice pentru sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înaltă • Program de acțiuni în vederea dezvoltării diplomației economice • Indicatori de performanță pentru BCE actualizate • Sistem de motivare a personalului BCE • Program de subvenționare a construcție de spații industriale și de logistică pentru construcția halelor industriale gata de utilizare 	<ul style="list-style-type: none"> • Mecanism de oferire a garanțiilor la export și stimulare a operațiunilor de factoring • Mecanism de coparticipare prin subvenții de stat la realizarea unor investiții de amploare (terenuri, clădiri, resurse financiare, etc) • Mecanism de echilibrare a costului de producere a mărfurilor în componența cărora resursele energetice au o pondere semnificativă • Participarea Moldovei la expozițiile mondiale Osaka 2025 și Expo 2030 • 6 hale industriale date în exploatare până la finalizarea PNAIPE 2024-2028
Ministerul Finanțelor	<ul style="list-style-type: none"> • Concept privind compensarea a sumei TVA aferentă importurilor de mijloace fixe și/sau materia primă cu suma TVA acumulată în cont de către exportatori • Proceduri vamale simplificate pentru comerțul electronic și la importul coletelor • Stimularea investițiilor în echipamente de producere în sectoarele cu valoarea adăugată sporită prin extinderea spectrului de agenți economici beneficiari ai mecanismului de amortizare accelerată a investițiilor în mijloace fixe. • Revizuirea regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă 	<ul style="list-style-type: none"> • Politică fiscală ajustată ca urmare a recomandărilor formulate în baza evaluării facilităților fiscale existente • Legislație fiscală și vamală privind compensarea sumei TVA în cazul exportatorilor • Mecanism de restituire a taxelor de mediu în cazul exporturilor • Terminalul Vamal • Necesarul de forță de muncă pentru sectoarele prioritare inclus în Observatorul Pieței Forței de Muncă
Ministerul Educației și Cercetării	<ul style="list-style-type: none"> • Dotarea instituțiilor din ÎPT cu laboratoare, formarea cadrelor didactice și acreditarea programelor de formare inițială pentru specialitățile tehnice 	<ul style="list-style-type: none"> • Modificarea comenzii de stat prin sporirea numărului de locuri bugetare disponibile pentru specialitățile tehnice și inginerști

Agenția de Investiții

Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului

Agenția Proprietății Publice

- Plan de dezvoltare instituțională aprobat
- Program de suport pentru participarea la expoziții internaționale și misiuni de export
- Programele de informare și promovare pe țări
- Sistem automatizat de gestionare a leadurilor (CRM) pus în funcțiune
- Strategie de comunicare a brandului de țară
- Creditarea proiectelor investiționale prin intermediul FACEM
- Program de subvenționare a producătorilor din sectoarele prioritare
- Program de subvenționare a implementării standardelor de calitate pentru exportatori
- Cartografierea proprietății publice pasibile de etatizării în scopul atragerii ISD în sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înaltă
- Profiluri investiționale actualizate, fișe investiționale, vizete de documentare pentru investitorii străini interesați, activități post-care
- Forumuri bilaterale, campanii de promovare în mass media străină, misiuni de export
- Participarea Moldovei la expozițiile mondiale Osaka 2025 și Expo 2030
- Program de subvenționare a comisioanelor de brokeraj pentru companiile moldovenești listate la bursele străine
- Program de subvenționare a comisioanelor aplicate de companiile de consultanță care intermediază accesarea fondurilor de capital (venture capital) din străinătate pentru startupuri
- Evaluarea valorii juste a întreprinderilor de stat din sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înaltă pasibile de etatizării

În procesul de implementare, MDED și AI vor colabora activ cu reprezentanții sectorului privat din sectoarele economice relevante PNAIPE 2024-2028, în particular: Asociația Patronală din Industria Prelucrătoare (APIP), Asociația Națională a Companiilor din Domeniul TIC (ATIC), Asociația Companiilor din Industria Electronică din Moldova (ACEM), Asociația Patronală din Industria Ușoară (APIUS) și altele.

De asemenea, în procesul de implementare a prezentului Program autoritățile responsabile vor colabora cu alte autorități ale administrației publice centrale și locale, cu asociații de profil, organizații neguvernamentale, precum și cu partenerii de dezvoltare (inclusiv USAID, PNUD, Comisia Europeană, etc.), care vor contribui în limita responsabilităților la realizarea acțiunilor prevăzute de Program.

VIII. PROCEDURI DE RAPORTARE

Implementarea PNAIPE 2024-2028 va fi supusă monitorizării periodice, evaluării intermediare și finale de implementare. **Monitorizarea** va fi efectuată anual de MDED în baza Planului de Acțiuni de implementare a programului (Ошибка! Источник ссылки не найден.). În procesul de monitorizare se va constata gradul de realizare al acțiunilor scadente conform calificativelor:

- *Acțiune nerealizată (0%)* pentru acele acțiuni ale căror termen de realizare se înscrie în perioada de raportare, însă pentru care nu a demarat implementarea efectivă;
- *Acțiune inițiată (25%)* pentru acele acțiuni la care a demarat implementarea efectivă (de exemplu: a fost creat un grup de lucru, au fost inițiate procedurile de contractare a expertizei, a fost elaborat un document de concept etc.);

- *Acțiune realizată parțial (50%)* pentru acele acțiuni care au înregistrat un progres tangibil (de exemplu: există un proiect final de document, au fost semnate acorduri de colaborare, au fost alocate mijloace bugetare, a fost desemnată organizația implementatoare etc.);
- *Acțiune realizată (100%)* pentru acele acțiuni pentru care a fost realizat indicatorul de rezultat.

Gradul de implementare a programului se va aprecia în funcție de numărul de acțiuni ale căror termen de realizare se înscrie în perioada de raportare cu aplicarea coeficienților corespunzători statutului de implementare (0-100%).

Autoritățile responsabile de implementarea Programului prezintă MDED anual, până la data de 1 martie a anului următor celui de referință, informația despre executarea, în anul precedent, a Planului de acțiuni, conform domeniilor de competențe. MDED prezintă Guvernului, anual, până la data de 31 martie a anului în curs, raportul privind realizarea Programului în anul precedent. Raportul anual de monitorizare va ghida acțiunile ulterioare în cazul unor devieri semnificative de la indicatorii de rezultat planificați.

La expirarea primului ciclu de planificare bugetară pe termen mediu (CBTM 2024-2026), MDED va demara evaluarea intermediară a implementării PNAIPE 2024-2028, va modifica programul cu acțiuni de remediere recomandate pe urma evaluării și va actualiza costurile aferente pentru perioada de implementare rămasă. În ultimul an de implementare al PNAIPE 2024-2028, MDED va demara evaluarea finală a implementării programului prin prisma criteriilor de relevanță, coerență, eficacitate, eficiență, impact și sustenabilitate. Raportul de evaluare va fi definitivat până la 1 iunie 2029 și va informa pașii ulteriori în atragerea investițiilor și promovarea exporturilor din Republica Moldova printr-o serie de constatări și recomandări strategice.

IX. PLANUL DE ACȚIUNI

Nr. d/o	Obiective / Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Unitate de măsură	Indicator de rezultat	Nivelul de bază	Ținte			Costuri (mii lei)			Cost total	Termen de realizare	Responsabili	Sursa de finanțare
					2022	2024	2026	2028	2024	2025	2026				
Promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului și atragerea investițiilor în sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înalte a producției									253,146	290,203	352,846	1,525,711			
OG1	Eficientizarea și valorificarea potențialului actual al exporturilor	Potențial de export nevalorificat	Pondere în PIB	Reducerea potențialului de export nevalorificat	7.6	5.7	3.7	1.9	12,171	10,670	9,312	47,278			
OS 1.1	Prioritizarea piețelor de desfacere pentru valorificarea plenară a potențialului de export existent	Ponderea exportului efectiv în exportul potențial în 15 piețe prioritare	Pondere în exportul potențial	Creșterea ponderii exportului efectiv în cel potențial pe 15 piețe prioritare	68	70	80	90	1,037	1,037	1,037	5,185			
1.1.1	Analiza anuală a potențialului de export pe principalele țări partenere	Raport analitic Criterii de performanță	Număr de rapoarte anuale	Analiză elaborată	0	15	15	15	34	34	34	170	Trim. IV, 2028	MDED AI	Bugetul de stat (5001: Politici și management în domeniul macroeconomic și de dezvoltare a economiei)
1.1.2	Elaborarea ofertei de export personalizată pentru țări strategice	Lista personalizată pe țări a produselor cu potențial de export	Număr cumulativ de oferte	Ofertă personalizată pentru cel puțin 15 țări anual	0	15	45	75	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.1.3	Implementarea unui program de suport pentru asociațiile sectoriale și mediul de business pentru participarea la	Program de suvenționare parțială a costurilor	Număr cumulativ de beneficiari	Cel puțin 100 de beneficiari anual	70	100	300	500	500	500	500	2,500	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)

	expozițiile internaționale														
1.1.4	Implementarea unui program de suport pentru mediul de afaceri în scopul realizării misiunilor de export (B2B)	Misiuni realizate	Număr cumulativ de beneficiari	Cel puțin 100 beneficiari anual	60	100	300	500	400	400	400	2,000	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.1.5	Dezvoltarea colaborării dintre AI și ODA privind comunicarea necesităților de suport pentru dezvoltarea capacităților IMM de a exporta și integra în lanțurile valorice globale	Rapoarte elaborate și comunicate către I.P. ODA	Ponderea evenimentelor urmare cărora au fost întocmite rapoarte și comunicate către ODA privind necesitățile IMM; Ponderea întreprinderilor informate privind oportunitățile disponibile prin programele guvernamentale de sprijin pentru dezvoltare	Ponderea întreprinderilor informate despre oportunitățile de suport acordate de Guvern din total întreprinderi pentru care au fost identificate necesități de dezvoltare	-	100	100	100	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	-	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2025	AI I.P. ODA	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.1.6	Sensibilizarea exportatorilor privind condițiile de acces pe piețe strategice de export (Export Morning, etc)	Evenimente organizate	Număr cumulativ de beneficiari	Cel puțin 100 beneficiari anual	100	100	300	500	103	103	103	515	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
OS 1.2	Consolidarea capacităților instituționale de atragere a ISD și promovare a exporturilor	Capacitate instituțională consolidată	Poziția în clasamentul agenților de promovare	Top 3 în Clasamentul Emerging Europe	6	6	5	3	3,237	4,134	4,273	20,190			

			a												
			investițiilor												
1.2.1	Elaborarea și aprobarea Programului de dezvoltare strategică a Agenției de Investiții	Program de dezvoltare strategică	Document	Program elaborată în 2024	0	1	0	0	185	0,0	-	185	Trim. I, 2025	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
1.2.2	Consolidarea capacităților Agenției de Investiții prin asigurarea unui număr adecvat de personal instruit	Efectivul-limită de personal	Număr de angajați	35 de unități de personal (10+25)	10	25	25	35	3,052	4,134	4,273	20,005	Trim. IV, 2026	AI CS MF	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
OS 1.3	Monitorizarea îndeaproape a progresului și coordonarea la nivel înalt a implementării PNAIPE 2024-2028	Gradul de implementare a acțiunilor planificate	Ponderea acțiunilor realizate, %	Implementarea integrală a acțiunilor planificate	76	80	90	100	400	-	400	1,200			
1.3.1	Dezvoltarea colaborării dintre MDED, AI, BNS, BNM și MAE în scopul facilitării unui schimb de date mai amplu și rapid dintre instituții privind investițiile și exporturile	Date statistice privind exporturile Republicii Moldova, dezagregate pe mărfuri și țări de destinație a acestora	Raport statistic prezentat trimestrial /anual / Bază de date	Ancheta Coordonată a Investițiilor Directe pe Activități Economice, CAEM Informații statistice oportune și relevante pentru monitorizarea PNAIPE	1	1	1	1	În limita bugetului aprobat	-	-	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2024	MDED AI BNM BNS MAE	
1.3.2	Efectuarea periodică a sondajelor în rândul investitorilor	Sondaj efectuat	Raport analitic	Cel puțin 3 sondaje efectuate	0	1	1	1	200	-	200	600	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
1.3.3	Efectuarea periodică a sondajelor în	Sondaj efectuat	Raport analitic	Cel puțin 3 sondaje efectuate	0	1	1	1	200	-	200	600	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)

	rândul exportatorilor														
1.3.4	Constituirea grupurilor de lucru tematice pentru coordonarea activităților strategice	Ședințe	Număr de ședințe	Ședințe trimestriale pentru coordonarea implementării	0	4	12	20	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
1.3.5	Promovarea platformei businesslink.md ca și oportunitate pentru producătorii din Republica Moldova și companiile internaționale pentru stabilirea parteneriatelor	Numărul profilelor elaborate; Numărul solicitărilor plasate; Numărul evenimentelor internaționale în cadrul cărora a fost promovat businesslink.md; Numărul parteneriatelor stabilite;	profilele create pe businesslink.md	Cel puțin 100 profile create anual	0	50	250	400	În limita bugetului aprobat	-	-	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2024	AI I.P. ODA	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
OS 1.4	Valorificarea potențialului maxim al actualelor piețe de desfacere prin fortificarea diplomației economice	Diplomație economică coerentă și eficientă	Ponderea indicatorilor realizați, %	Gradul de realizare a indicatorilor de performanță	0	50	65	75	2,509	2,509	2,509	13,048			
1.4.1	Organizarea cursurilor de instruire tematice anuale pentru reprezentanții corpului diplomatic moldovenesc peste hotare în domeniul economic/comercial.	Cursuri de instruire organizate	Număr cumulativ de formabili	50 de reprezentanți ai corpului diplomatic beneficiază anual de cursuri de formare	0	50	150	250	133	133	133	667	Trim. IV, 2028	MAE MDED AI	Bugetul de stat (0602: Promovarea intereselor naționale prin intermediul instituțiilor serviciului diplomatic)

1.4.2	Organizarea reuniunilor anuale pentru toți reprezentanții corpului diplomatic străin acreditat în Moldova în domeniul economic/comercial.	Eveniment organizat	Numărul cumulativ de evenimente	Cel puțin un eveniment pe an	1	1	3	5	35	35	35	177	Trim. IV, 2028	AI, MDED, MAEIE	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.4.3	Desfășurarea programelor individualizate de promovare a țării orientate spre țările identificate drept prioritare pentru exporturi și investiții străine directe	Campanii de informare și promovare	Numărul cumulativ de țări țintite anual	Cel puțin 5 țări sunt cuprinse în fiecare an în programele de informare și promovare	0	5	15	25	1,327	1,327	1,327	6,634	Trim. IV, 2028	AI BCE MDED MAE	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.4.4	Realizarea instructajului de debut pentru reprezentanții detașați prima dată în misiunile diplomatice din străinătate în scopul atragerii investițiilor și promovării exportului	Instructaj realizat	Număr cumulativ de persoane	Instructaj individual realizat pentru fiecare persoană detașată prima dată în misiune diplomatică	2	5	15	25	250	250	250	1,250	Trim. IV, 2028	AI MAE MDED	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.4.5	Organizarea sesiunilor de informare DiploTalk pentru reprezentanții misiunilor diplomatice din străinătate	Sesiuni organizate	Număr cumulativ de sesiuni	Cel puțin 10 webinare tematice pe an	10	10	30	50	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2028	AI BCE MDED	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.4.6	Organizarea sesiunilor de informare privind oportunitățile de export și investiții pentru reprezentanții diasporei	Sesiuni organizate	Număr cumulativ de sesiuni Numărul persoanelor participante;	Cel puțin 5 evenimente pe an	0	5	15	25	500	500	500	3,000	Trim. IV, 2028	AI BCE MAE ODA BRD	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)

			Numărul persoanelor care au accesat oportunitățile de export și investiții												
1.4.7	Utilizarea Sistemului Integrat Specializat (CRM) în calitate de platformă unică interinstituțională în domeniul diplomației economice	Sistem implementat	Număr de contacte	Cel puțin 50 de contacte anual în fiecare BCE	0	750	2250	3750	264	264	264	1,320	Trim. IV, 2028	AI BCE	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)
1.4.8	Promovarea intereselor strategice prin investiții în proiecte investiționale din domeniul infrastructurii, energiei regenerabile, precum și în sectoarele cu potențial de creștere a complexității producției	Cadru coerent de evaluare a proiectelor investiționale strategice	Document	Lista comprehensivă a proiectelor investiționale coordonată	0	1	1	1	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	-	În limita bugetului aprobat	Trim. II, 2025	MDED MAE AI	Bugetul de stat (5001: Politici și management în domeniul macroeconomic și de dezvoltare a economiei)
OS 1.5	Remodelarea sistemului fiscal și vamal pentru a încuraja investițiile în serviciile și bunuri orientate spre export și atragerea investițiilor străine.	Libertatea comerțului	Scor (1-100)	Scorul țării pentru libertatea comerțului în clasamentul mondial al Libertății Economice	75.6	75	80	90	4,988	2,990	1,093	7,655			

1.5.1	Evaluarea stimulentei și facilităților oferite de către țările din regiune și aplicarea acestora în sectoarele prioritare, implicit prin diferite instrumente: scheme de ajutor de stat, facilități administrative, facilități funciare	Evaluare efectuată; Propuneri de ajustare înainte la politici fiscal-vamală ; Propuneri de ajustare a cadrului normativ pentru investițiile mari.	Document	Evaluare inițială, evaluare intermediară și evaluare finală realizate Cadru normativ modificat Stimulente aplicate	0	1	1	1	438	-	483	1,422	Trim. IV, 2024 Trim. IV, 2026 Trim. IV, 2029	MDED AI	Bugetul de stat (5001 și 5002)
1.5.2	Diminuarea termenului mediu de restituire a TVA în cazul exporturilor și investițiilor capitale	Administrare fiscală	Numărul mediu de zile	Termenul mediu de restituire redus până la cel mult 14 zile	17	16	15	14	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2028	MF SFS	
1.5.3	Dezvoltarea unui concept de compensarea a sumei TVA aferentă importurilor de mijloace fixe și/sau materia primă cu suma TVA acumulată în cont de către exportatori	Concept elaborat și aprobat	Document	Concept elaborat în 2024	0	1	0	0	211	-	-	211	Trim. IV, 2024	MF MDED	Bugetul de stat (0501: Politici și management în domeniul bugetar-fiscal)
1.5.4	Modificarea legislației fiscale și vamale în vederea introducerii conceptului de compensare a sumei TVA în cazul exportatorilor	Proiect de lege	Lege	Legislația fiscală și vamală modificată în 2026	0	0	1	0	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	-	În limita bugetului aprobat	Trim. III, 2025	MF SFS SV MDED	
1.5.5	Simplificarea procedurilor vamale în cazul comerțului	Soft dezvoltat	Soft	Proceduri implementate	0	1	0	0	2,650	-	-	-	Trim. IV, 2024	MF SFS SV MDED	Bugetul de stat (0501: Politici și management

	electronic internațional prin implementarea normelor din legislația UE														în domeniul bugetar-fiscal)
1.5.6	Interconectarea bazei de date a Serviciului Fiscal de Stat și Serviciul Vamal privind lipsa restituirii sumei TVA la exportul mărfurilor, concomitent cu anularea obligației de solicitare a certificatului de către agenții economici	Sistem automatizat funcțional	Soft	Soft implementat în 2024	0	1	0	0	496	2,154	296	3,538	Trim. IV, 2024	MF	Bugetul de stat (0502: Administrare a veniturilor bugetare)
1.5.7	Dezvoltarea modului informațional ce permite agenților economici să încarce în mod automat din propriile sisteme informaționale de gestiune date privind trimerile poștale, asigurând generarea automată a declarațiilor vamale.	Sistem automatizat funcțional	Soft	Soft implementat în 2024	0	1	0	0	1,193	67	70	1,471	Trim. IV, 2024	MF	Bugetul de stat (0502: Administrare a veniturilor bugetare)
1.5.8	Simplificarea procedurilor vamale la importul coletelor de către companiile din Moldova	Proiect de lege	Lege	Legislația fiscală și vamală modificată în 2024	0	1	0	0	În limita bugetului aprobat	-	-	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2024	MF SFS SV	Bugetul de stat (0501: Politici și management în domeniul bugetar-fiscal)
1.5.9	Stabilirea unui mecanism de restituire a taxelor pentru mărfurile care, în procesul utilizării, cauzează	Politică publică Proiect de lege	Lege	Legea Nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediu	0	0	1	0	-	-	244	244	Trimestru I III 2025	MF MM SFS SV	Bugetul de stat (0501: Politici și management în domeniul

	poluarea mediului (pe ambalaje), în cazul exporturilor acestora			modificată în 2026											bugetar-fiscal)
1.5.10	Efectuarea unui studiu de oportunitate privind construcția unui Terminal Vamal	Studiu elaborat	Document	Decizie adoptată în 2025	0	0	1	0	-	769	-	769	Trim. III, 2025	MF MDED SV	Bugetul de stat (0501: Politici și management în domeniul bugetar-fiscal)
OG2	Direcționarea actualei produceri către exporturi de bunuri și servicii cu valoare adăugată și complexitate mai înaltă	Exporturi de bunuri cu valoare adăugată înaltă și complexitate mai înaltă	Pondere în export	Majorarea ponderii exporturilor de complexitate înaltă (PCI mai mare de 0)	19.2	21.2	23.2	27.1	240,975	279,533	343,534	1,478,433			
OS 2.1	Facilitarea accesului la capital pentru sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înaltă a producției	Libertatea investițiilor	Scor (1-100)	Scorul țării pentru libertatea investițiilor în clasamentul mondial al Libertății Economice	55	60	70	80	1,875	3,113	10,769	29,518			
2.1.1	Implementarea unui program de subvenționare a comisiunilor de brokeraj pentru companiile moldovenești	Program elaborat și implementat	Milioane dolari SUA	Capital atras prin intermediul burselor de valori din străinătate	0	0	5	10	-	-	1,500	7,500	Trim. I, 2026	MDED ODA AI	Partenerii de dezvoltare
2.1.2	Implementarea unui program de subvenționare a comisiunilor aplicate de companiile de consultanță care intermediază accesarea fondurilor de capital (venture	Program elaborat și implementat	Milioane dolari SUA	Capital atras de la fondurile străine pentru startupuri	0	0	1	5	-	300	1,500	4,800	Trim. IV, 2024	MDED ODA AI	Partenerii de dezvoltare

	capital) din străinătate pentru startupuri														
2.1.3	Stimularea creditării proiectelor investiționale din sectoarele cu valoare adăugată înaltă prin intermediul FACEM	Program elaborat și implementat	Milioane lei	Credite valorificate	0	25	50	100	1,875	2,813	3,750	8,453	Trim. IV, 2024	MDED MF ODA	Bugetul de stat (5004: Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii)
2.1.4	Implementarea unui program de oferire a garanțiilor financiare pentru exportul producției cu valoare adăugată înaltă	Program elaborat și implementat	Milioane lei	Garanții oferite	0	0	50	100	-	-	3,750	3,765	Trim. I, 2026	MDED MF ODA	Parteneri de dezvoltare
2.1.5	Punerea în aplicare a unui mecanism de stimulare a tranzacțiilor de factoring a creanțelor aferente exporturilor	Mecanism elaborat și implementat	Număr de tranzacții	Tranzacții efectuate pe piața secundară	0	0	500	1000	-	-	269	5,000	Trim. I, 2026	MDED MF ODA	Partenerii de dezvoltare
OS 2.2	Punerea în aplicare a unor stimulente de ordin fiscal și vamal pentru încurajarea tehnologizării procesului de producție și stimulare a exportului produselor cu valoarea adăugată și complexitate mai înaltă	Formarea brută de capital	Ponderea investițiilor brute în PIB	Creșterea ponderii investițiilor brute în PIB	22.5	24	25	30	244	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	244			

2.2.1	Stimularea investițiilor în echipamente de producere în sectoarele cu valoarea adăugată sporită prin extinderea spectrului de agenți economici beneficiari ai mecanismului de amortizare accelerată a investițiilor în mijloace fixe.	Proiect de lege	Lege	Legislația fiscală și vamală modificată în 2024	0	1	0	0	-	In limita bugetului aprobat	In limita bugetului aprobat	In limita bugetului aprobat	Trim. III 2024	MF MDED	Veniturile bugetare din impozitul pe venit
2.2.2	Creșterea competitivității produselor autohtone prin efectuarea unei analize de identificare a mărfurilor ce constituie materie primă pentru sectoarele cu valoarea adăugată înaltă, în vederea reducerii taxelor vamale	Politică publică	Document	Politică publică elaborată în 2024	0	1	0	0	244	-	-	244	Trim. IV 2024	MDED	Bugetul de stat (5001: Politici și management în domeniul macroeconomic și de dezvoltare a economiei)
OS 2.3	Orientarea sistemului de educație către sectoarele cu o complexitate mai avansată și producere cu valoare adăugată înaltă	Ponderea forței de muncă calificate pe specialități tehnice și ingineresti	Ponderea specialităților tehnice (61, 71, 72) în comanda de stat, %	Majorarea ponderii specialităților tehnice și ingineresti în comanda de stat	46	50	60	65	6,797	29,575	31,875	68,472			
2.3.1	Evaluarea eficienței Regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă aprobat prin Hotărârea	Analiză	Document	Evaluare realizată	0	1	0	0	222	-	-	222	Trim. IV, 2024	MF	Bugetul de stat (5003: Servicii generale în domeniul forței de muncă)

	Guvernului nr. 49/2021														
2.3.2	Revederea Regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 49/2021, prin prisma evaluării și sporirii intensității către sectoarele cu valoare adăugată înaltă	Proiect de hotărâre de Guvern	Hotărâre de Guvern	Hotărâre de Guvern modificată	0	0	1	0	-	23,000	25,300	48,300	Trim. IV, 2024	MF MDED	Bugetul de stat (5003: Servicii generale în domeniul forței de muncă)
2.3.3	Dotarea cu echipament de laborator a instituțiilor din ÎPT în vederea extinderii formării inițiale la specialitățile tehnice	Instituții ÎPT dotate cu echipament de laborator	Numărul cumulativ de instituții ÎPT	15 instituții ÎPT dotate cu echipament de laborator	0	5	15	0	5,000	5,000	5,000	15,000	Trim. IV, 2028	MEC	Bugetul de stat (8809: Învățământ profesional tehnic post-secundar)
2.3.4	Formarea cadrelor didactice la specialitățile tehnice	Cadre didactice formate	Numărul cumulativ de formabili	100 formabili la specialități tehnice și ingineresti instruiți la centrele de excelență	0	25	75	100	675	675	675	2,250	Trim. IV, 2028	MEC	Bugetul de stat (8809: Învățământ profesional tehnic post-secundar)
2.3.5	Acreditarea programelor de formare inițială la specialități tehnice	Programe acreditate	Numărul de programe	45 de programe noi de formare inițială acreditate până în 2026	0	15	45	0	900	900	900	2,700	Trim. IV, 2026	MEC	Bugetul de stat (8809: Învățământ profesional tehnic post-secundar)
2.3.6	Modificarea comenzii de stat prin orientarea acesteia spre specialitățile	Comanda de Stat	Hotărâre de Guvern	Comanda de stat actualizată anual	1	1	1	1	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	În limita bugetului aprobat	Trim. IV, 2028	MEC	

	tehnice și ingineresti														
OS 2.4	Focusarea atragerii ISD în sectoarele prioritare conform planului de industrializare al țării serviciilor de înaltă tehnologie și sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă.	Investitori strategici atrași în sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înalte	Numărul cumulativ de investitori	5 investitori strategici atrași în sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înalte	0	1	3	5	873	649	903	3,751			
2.4.1	Elaborarea și actualizarea periodică a foilor de parcurs, proiectelor și fișelor investiționale pentru atragerea investițiilor strategice în fiecare din sectoarele prioritare identificate	Foi de parcurs	Documente elaborate și circulate entităților interesate	Foaie de parcurs, proiecte și fișe investionale elaborate pentru fiecare din sectoarele prioritare	0	7	0	7	239	-	239	477	Trim. IV, 2024	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.4.2	Implementarea unui program anual de misiuni de afaceri pentru companiile țintite în foile de parcurs	Vizite de afaceri	Număr de vizite	Minim 3 vizite de afaceri anual	0	3	9	15	120	120	120	600	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.4.3	Elaborarea de oferte personalizate, profiluri investiționale și fișe investiționale pentru investitorii strategici naționali și străini inclusiv în procesul de selectare a locației pentru efectuarea investiției, în baza analizei constante a tendințelor de	Oferte personalizate	Număr de oferte	Minimum 5 oferte personalizate elaborate anual	0	5	15	25	220	220	220	1,100	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)

	localizare, mai cu seamă în țările din regiune														
2.4.4	Fortificarea capacităților asociațiilor sectoriale pentru promovare exporturi și atragere investiții în sectoarele cu valoare adăugată înaltă	Capacități fortificate prin activități de promovare, instruire și mentorat	Număr de sectoare susținute	Minimum 5 sectoare cu potențial strategic susținute pe durata implementării	4	1	3	5	294	309	324	1,574	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
OS 2.5	Implementarea soluții inovatoare pentru atragerea investițiilor locale și străine în sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă.	Volumul al ISD	Milioane dolari SUA	Stocul ISD atrase în industria prelucrătoare și TIC	1,123	1,200	1,300	1,410	211,069	213,637	268,408	1,236,905			
2.5.1	Analiza ex-post a impactului cadrului legislativ ce reglementează activitatea zonei economice libere și a parcurilor industriale și revizuirea în caz de necesitate a acestuia	Analiză ex-post Legislație	Raport analitic / Proiect de lege	Cadru legislativ îmbunătățit	0	1	0	0	428	-	-	428	Trim. IV, 2024	MDED	Bugetul de stat (5001: Politici și management în domeniul macroeconomic și de dezvoltare a economiei)
2.5.2	Introducerea unui mecanism de coparticipare prin subvenții de stat la realizarea unor investiții de amploare (terenuri, clădiri, resurse financiare, etc)	Politică publică elaborată	Document	Mecanism pus în aplicare începând cu 2026	0	0	1	0	-	-	471	100,471	Trim. I, 2026	MDED ODA	Bugetul de stat (5004: Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii)

2.5.3	Stimularea construcției hanelor industriale gata de utilizare de către investitorii din sectoarele prioritare în baza Platformelor Industriale Multifuncționale	Program de subvenționare	Numărul de obiective / Suprafață	Minimum 6 896 industriale date în exploatare	0	1	3	6	65,000	65,000	65,000	390,000	Trim. IV, 2028	MDED AI MIDR	Parteneri de dezvoltare și bugetul de stat (5001 și 5002)
2.5.4	Crearea parcurilor tehnologice pentru sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înaltă, cu dimensiuni și facilități care să coreleze cu necesitățile și potențialul industriei analizate	Parcuri tehnologice	Numărul de obiective / Suprafață	Cel puțin 3 parcuri tehnologice create	0	1	2	3	145,641	148,637	202,937	746,006	Trim. IV, 2028	MDED MAIA MS	Bugetul de stat (5004: Susținerea întreprinderilor mici și mijloci)
OS 2.6	Orientarea procesului de deetatzare a proprietății publice de stat către atragerea investițiilor private în sectoarele prioritare.	Valoarea ISD atrase în procesul deetatzării	Milioane dolari SUA	Venituri din deetatzare	3	5	50	100	2,160	1,320	1,326	7,457			
2.6.1	Cartografierea proprietății publice pasibile deetatzării în scopul atragerii ISD în sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înalte	Studiu elaborat	Documente	Cartografier ea finalizată în 2024	0	1	0	0	114	-	-	114	Trim. IV, 2024	MDED APP	Bugetul de stat (5009: Administra-rea patrimoniului de stat)
2.6.2	Evaluarea valorii juste a întreprinderilor de stat din sectoarele cu valoare adăugată și	Studiu elaborat	Rapoarte de evaluare	Lista actualizată a bunurilor supuse deetatzării	0	1	0	0	732	-	-	732	Trim. IV, 2024	MDED APP	Bugetul de stat (5009: Administra-rea patrimoniului de stat)

	complexitate înalte și pasibile de realizare														
2.6.3	Elaborarea și actualizarea profilurilor investiționale în baza listei obiectivelor supuse de realizare	Profiluri investiționale	Documente	Minimum 3 profiluri investiționale elaborate/actualizate	0	3	9	15	114	120	126	611	Trim. IV, 2028	AI MDED APP	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.6.4	Organizarea vizitelor de documentare pentru investitorii strategici interesați	Număr vizite	Număr cumulativ de vizite	Minimum 30 de vizite anual	0	30	90	150	1,200	1,200	1,200	6,000	Trim. IV, 2028	AI APP	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
OS 2.7	Dezvoltarea infrastructurii calității și asigurarea implementării standardelor Uniunii Europene în economia națională	Standarde de calitate aplicate	Numărul cumulativ de beneficiari	Numărul de companii care aplică standarde europene	0	150	450	900	10,000	23,000	23,000	102,000			
2.7.1	Implementarea Programului de creștere a competitivității producătorilor locali și integrarea în lanțurile valorice	Program implementat	Numărul cumulativ de beneficiari Numărul producătorilor din sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înalte care au obținut certificate de calitate (ISO, VDA, QS)	Cel puțin 30 de beneficiari anual	0	30	260	430	10,000	23,000	23,000	102,000	Trim. IV, 2028	ODA MDED	Bugetul de stat (5004: Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii)

OS	Promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor și promovarea exporturilor	Imagine de țară favorabilă comerțului și investițiilor	Poziție în clasament	Poziția țării în Clasamentul Brandului de Țară (Comert)	113	100	90	75	7,957	8,239	7,253	30,086			
2.8.1	Desfășurarea forumurilor bilaterale cu scopul atragerii investițiilor și promovarea export	Eveniment organizat	Numărul cumulativ de participanți	Cel puțin 6 forumuri bilaterale organizate anual	150	200	600	1000	1,420	1,420	1,420	7,100	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.8.2	Elaborarea și implementarea campaniilor naționale pentru promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor/ promovarea export/ atragere talente	Strategie de comunicare elaborată	Pachet informațional	Pachet informațional elaborat și actualizat periodic	0	1	1	1	732	-	-	1,464	Trim. IV, 2024 Trim. IV, 2026 Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.8.3	Actualizarea și producerea conținutului pentru materialele promoționale sectoriale cu scopul atragerii investițiilor și promovarea exporturilor în sectoarele cu valoare adăugată înaltă	Conținut actualizat	Numărul cumulativ de sectoare	Cel puțin 15 sectoare susținute cu materialele promoționale	7	8	10	15	265	279	293	1,422	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.8.4	Comunicarea în media internațională pentru promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor/ promovarea export/ atragere talente	Campanie informațională implementată	Număr cumulativ de campanii	Cel puțin 10 campanii de promovare a imaginii de țară desfășurate în media internațională	1	4	7	10	4,320	4,320	4,320	12,000	Trim. IV, 2028	AI MDED	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)

2.8.5	Mentenanța și actualizarea conținutului platformelor digitale pentru informarea investitorilor potențiali (de exemplu: invest.gov.md, iplatforms.gov.md)	Conținut actualizat trimestrial	Mii vizitatori unici	Audiență anuală de vizitatori unici în creștere până la cel puțin 170 mii	70	100	130	170	20	20	20	100	Trim. IV, 2028	AI	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.8.6	Promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor și promovarea export în cadrul expozițiilor internaționale cu stand de țară	Standuri expuse	Număr cumulativ de standuri expuse	Cel puțin 4 expoziții internaționale cu stand de țară anual	3	4	12	20	1,200	1,200	1,200	6,000	Trim. IV, 2028	AI, MAE, BCE	Bugetul de stat (5016: Promovarea investițiilor)
2.8.7	Susținerea expozițiilor mondiale Osaka 2025 & Expo 2030 pentru promovarea imaginii de țară	Participarea la expozițiile mondiale	Mii de vizitatori	Număr de vizitatori	0	0	100	0	-	1,000	-	2,000	Trim. IV, 2025 Trim. IV, 2028	MDED, Moldexpo AI	Bugetul de stat (5002: Promovarea exporturilor)

Anexe la Programul Național de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor pentru anii 2024-2028

Anexa 1: Valorile de referință pentru diplomația economică

Austria

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui	1.12	8.66	4418	Tâmplărie din lemn
8544	Fire izolate	5.43	4.43	7614	Sârmă de aluminiu toronată
1005	Porumb	-	1.10	8302	Suporturi metalice
6204	Costume femei	0.18	0.99	8428	Mașini de ridicare
8060	Struguri	-	0.97	8462	Masini de forjare
6203	Costume bărbați	0.15	0.94	8468	Mașini de lipit și sudare
6202	Paltoane femei	0.18	0.93	8603	Transport feroviar autopropulsat
2204	Vin	0.02	0.83	8607	Piese de locomotivă
6110	Pulovere	0.10	0.59	8711	Motociclete și biciclete
1512	Uleiuri din semințe	-	0.48		

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		4.69
2	Transport		3.93
3	Servicii TIC		1.61
4	Turism		1.60
5	Suport în afaceri		1.10
	Total	7.18	32.86

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Exyte Technology (Echipament industrial)
2	Stumpf Group (Echipament industrial)
3	Wittmann (Echipament industrial)
4	Loxone Electronics (Electronică)
5	Green Source GmbH (Energie regenerabilă)
6	Arkhbum Tissue Group (Hârtie, imprimare și ambalare)
7	Leier (Materiale de construcții)
8	Schmid Industrieholding (Materiale plastice)
9	Austrotherm (Materiale plastice)
10	Alpla (Alpla Werke Alwin Lehner) (Materiale plastice)

Belgia

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
8544	Fire izolate	3.15	0.03	1514	Ulei de rapiță
1205	Rapiță	1.46		2907	Fenolii
1206	Semințe floarea soarelui	1.46	0.26	3004	Medicamente ambalate
1005	Porumb	0.88		7608	Țevi din aluminiu
2204	Vin	1.03	0.30	8433	Mașini de recoltat
9401	Scaune	0.72		8701	Tractoare
6202	Paltoane femei	0.60	0.03		
6110	Pulovere	0.47	0.01		

7010	Sticle	0.41	0.02
1001	Grâu	0.39	

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		2.09
2	Transport		1.78
3	Suport în afaceri		0.81
4	Turism		0.75
5	Servicii TIC		0.63
	Total	0.64	15.98

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Etex (Materiale de construcții)
2	Deceuninck (Materiale plastice)
3	Ege Profil (Materiale plastice)
4	Reynaers Aluminium (Metale)

Bulgaria

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
8544	Fire izolate	7.96	0.51
8080	Mere și Pere	0.02	0.47
8020	Alte Nuci	0.04	0.22
6202	Paltoane femei		0.21
1005	Porumb	0.32	0.19
9401	Scaune		0.18
6110	Pulovere		0.17
6203	Costume bărbați		0.13
8090	Fructe fără sămburi	0.02	0.10
8060	Struguri		0.09

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
5807	Etichete
7310	Recipiente mici de fier
7604	Bare din aluminiu
7608	Țevi din aluminiu
8416	Cuptoare cu combustibil lichid
8418	Frigidere
8434	Mașini pentru produse lactate
8538	Accesorii pentru energie electrică
8711	Motociclete și biciclete
9306	Muniție explozivă

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		1.40
2	Transport		1.09
3	Turism		1.07
4	Servicii TIC		0.32
5	Suport în afaceri		0.31
	Total	8.36	6.45

<i>Investitori activi în regiune</i>	
--------------------------------------	--

China

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
1005	Porumb	0.01	10.61
1512	Uleiuri din semințe	0.01	9.25
2306	Alte reziduuri vegetale		7.31
1206	Semințe floarea soarelui		6.35
8090	Fructe fără sămburi		3.35
9401	Scaune	0.14	2.64
1205	Rapiță		2.51
1001	Grâu		1.49

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
5211	Bumbac țesut mixt greu
5514	Țesături grele din bumbac sintetic
5807	Etichete
6912	Veselă din ceramică
7321	Plite de fier
7323	Articole de călcat
7324	Articole de toaletă din fier
8301	Lăcăte

808	Mere și Pere	1.36
806	Struguri	1.10

8302	Suporturi metalice
9405	Corpuri de iluminat

<i>Export de servicii</i>		
1	Turism	44.27
2	Transport	33.56
3	Servicii TIC	5.01
4	Prelucrare activă	4.65
5	Servicii pentru afaceri	4.01
Total		0.16 137.47

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	YanFeng (Automotive)
2	Yanfeng Automotive Interiors (Automotive)
3	Joyson (Automotive)
4	Anhui Zhongding Holding (Automotive)
5	Sinomach (Echipament industrial)
6	Harbin Electric (Energie regenerabilă)
7	Solar Systems (Energie regenerabilă)
8	China National Electric Engineering (Energie regenerabilă)
9	Kaishan Holding Group (Energie regenerabilă)
10	Zijin Mining Group (Metale)

Cehia

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
9401	Scaune	4.51	22.71
1206	Semințe floarea soarelui	4.13	5.68
8544	Fire izolate	64.46	5.47
806	Struguri		3.19
802	Alte Nuci	0.34	2.81
808	Mere și Pere		1.51
1205	Rapiță	0.03	1.23
809	Fructe fără sâmburi	0.31	1.19
2204	Vin	10.61	1.14
6202	Paltoane femei	0.14	1.13

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
8417	Cuptoare industriale
8431	Utilaje de excavare
8432	Mașini de pregătire a solului
8468	Mașini de lipit și sudare
8481	Supape
8503	Piese pentru motor electric
8532	Condensatoare electrice
8536	Echip. de protecție / joasa tensiune
8538	Accesorii pentru energie electrică
8607	Piese de locomotivă

<i>Export de servicii</i>		
1	Prelucrare activă	9.95
2	Transport	4.98
3	Turism	4.55
4	Servicii TIC	1.78
5	Servicii pentru afaceri	1.62
Total		84.52 68.94

<i>Investitori activi în regiune</i>	
--------------------------------------	--

Franța

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
1206	Semințe floarea soarelui	0.96	7.93
8544	Fire izolate	4.49	6.85

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
2907	Fenolii
4902	Presă

1512	Uleiuri din semințe	0.33	3.23
9401	Scaune	0.25	3.23
2204	Vin	0.47	2.97
2306	Alte reziduuri vegetale	0.13	2.21
7010	Sticle	0.88	1.97
808	Mere și Pere		1.25
6110	Pulovere	0.87	1.10
6203	Costume bărbați	0.44	0.91

7323	Articole de călcat
8427	Stivuitoare cu furcă
8701	Tractoare
9113	Curele de ceas

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		12.48
2	Transport		6.55
3	Turism		3.26
4	Servicii TIC		3.04
5	Servicii pentru afaceri		2.89
	Total	8.82	59.87

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Groupe PSA (PSA Peugeot-Citroen) (Automotive)
2	Renault (Automotive)
3	Alstom (Componente transport non-auto)
4	Schneider Electric (Electronică)
5	Nexans (Electronică)
6	Saint-Gobain (Materiale de construcții)
7	MAG Group (Materiale plastice)
8	Air Liquide (Produse chimice)
9	Sanofi (Produse farmaceutice)
10	Veolia Environnement (Servicii de afaceri)

Germania

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
8544	Fire izolate	59.10	26.00
2204	Vin	2.33	18.20
1205	Rapiță	0.83	14.54
8080	Mere și Pere	0.01	11.60
1206	Semințe floarea soarelui	5.92	11.13
8060	Struguri	0.06	11.05
1005	Porumb	0.06	6.07
1512	Uleiuri din semințe	3.38	5.81
8090	Fructe fără sămburi	3.03	5.57
6204	Costume femei	3.41	4.72

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
7008	Geam termoizolant
8416	Cuptoare cu combustibil lichid
8427	Stivuitoare cu furcă
8428	Mașini de ridicare
8432	Mașini de pregătire a solului
8466	Piese de mașini pentru prelucrarea metalelor
8601	Locomotive electrice
9002	Oglinzi și lentile
9022	Echipament cu raze X
9027	Instrumente de analiză chimică

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		50.24
2	Transport		21.55
3	Turism		13.07
4	Servicii TIC		10.39
5	Servicii pentru afaceri		8.71

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Robert Bosch (Automotive)
2	ThyssenKrupp (Automotive)
3	Carl-Zeiss-Stiftung (Ceramică și sticlă)
4	Siemens (Echipament industrial)
5	Vaillant Group (Echipament industrial)
6	AE Solar (Electronică)
7	Kostal (Electronică)
8	BASF (Produse chimice)

	Total	78.13	218.63

9	Drogerie Markt (DM) (Produse farmaceutice)
10	Nidda Healthcare Holding (Produse farmaceutice)

Grecia

NCM	Export de mărfuri	Actual (\$ mln.)	Potențial neval. (\$ mln.)
802	Alte Nuci	0.95	3.45
1512	Uleiuri din semințe	0.28	1.45
6204	Costume femei netricotate		0.97
8544	Fire izolate	0.05	0.84
808	Mere și Pere	0.01	0.72
1206	Semințe floarea soarelui	1.15	0.72
2207	Alcool > 80% ABV	5.41	0.69
6110	Pulovere		0.66
6203	Costume bărbați		0.61
6202	Paltoane femei		0.61
8020	Alte Nuci	0.95	3.45

NCM	Produsele performante
3004	Medicamente ambalate
5603	Materiale textile neșesute
6806	Lână de stâncă
7324	Articole de toaletă din fier
7604	Bare din aluminiu
7608	Țevi din aluminiu
8434	Mașini pentru produse lactate
3004	Medicamente ambalate
5603	Materiale textile neșesute
6806	Lână de stâncă
7324	Articole de toaletă din fier

Export de servicii			
1	Transport		14.21
2	Turism		3.09
3	Servicii TIC		1.36
4	Servicii pentru afaceri		1.10
	Total	7.84	30.49

Investitori activi în regiune	

Ungaria

NCM	Export de mărfuri	Actual (\$ mln.)	Potențial neval. (\$ mln.)
1206	Semințe floarea soarelui	0.03	10.12
8544	Fire izolate	1.33	8.57
1005	Porumb	0.26	1.01
806	Struguri	0.00	0.43
1512	Uleiuri din semințe	0.00	0.41
1205	Rapiță	0.00	0.36
6202	Costume femei netricotate	0.00	0.30
6203	Costume bărbați	0.00	0.27
6110	Pulovere	0.00	0.26
6204	Costume femei	0.02	0.24

NCM	Produsele performante
8433	Mașini de recoltat
8501	Motoare electrice
8503	Piese pentru motor electric
8532	Condensatoare electrice
8536	Echipament de protecție la joasă tensiune
8537	Plăci electrice de control
8538	Accesorii pentru energie electrică
8607	Piese de locomotivă
8716	Remorci și semiremorci
8433	Mașini de recoltat

Export de servicii			
1	Prelucrare activă		2.07
2	Transport		1.37

Investitori activi în regiune	

	Total	1.65	25.29		
--	--------------	-------------	--------------	--	--

Emiratele Arabe Unite (EAU)

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1005	Porumb		14.03		
1206	Semințe floarea soarelui		6.30		
1001	Grâu		2.80		
8544	Fire izolate		0.68		
802	Alte Nuci		0.66		
7010	Sticle		0.11		
1205	Rapiță		0.05		
9401	Scaune		0.05		
808	Mere și Pere		0.02		

<i>Export de servicii</i>			
	Total	0	24.70

<i>Investitori activi în regiune</i>	

Italia

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
8544	Fire izolate	8.53	27.61	5603	Materiale textile neșesute
1005	Porumb	22.13	14.34	7321	Plite de fier
1206	Semințe floarea soarelui	0.77	14.29	8416	Cuptoare cu combustibil lichid
9401	Scaune	0.19	11.02	8417	Cuptoare industriale
7010	Sticle	4.37	9.20	8427	Stivuitoare cu furcă
1001	Grâu	13.25	6.08	8432	Mașini de pregătire a solului
2204	Vin	0.29	5.26	8455	Laminoare metalice
2207	Alcool > 80% ABV	0.26	5.25	8462	Masini de forjare Piese de mașini pentru prelucrarea metalelor
809	Fructe fără sămburi	0.09	4.33	8466	
2306	Alte reziduuri vegetale	5.13	4.05	8481	Supape

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		25.48
2	Transport		22.45
3	Turism		15.59
4	Servicii TIC		11.47
5	Servicii pentru afaceri		9.63
			25.48
	Total	55.01	186.05

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Cofle (Automotive)
2	Prysmian (Electronică)
3	Fintel Energia Group (Energie regenerabilă)
4	Fintel Energija AD (Energie regenerabilă)
5	Enel (Energie regenerabilă)
6	Ilpea (Materiale plastice)
7	Beltrame (Metale)

Kazahstan

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui		5.58	8601	Locomotive electrice
802	Alte Nuci		1.85		
808	Mere și Pere	1.53	1.46		
8544	Fire izolate	0.01	0.78		
6202	Paltoane femei	0.03	0.77		
7010	Sticle	0.01	0.58		
6203	Costume bărbați	0.11	0.37		
6204	Costume femei netricotate	0.03	0.36		
1512	Uleiuri din semințe		0.32		
6110	Pulovere	0.03	0.31		

<i>Export de servicii</i>			
1	Transport		1.54
2	Prelucrare activă		1.50
3	Turism		1.30
4	Servicii pentru afaceri		1.27
	Total	1.73	18.0

<i>Investitori activi în regiune</i>	

Țările de Jos

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui	1.58	11.83	2505	Echipament cu raze X
1005	Porumb	0.51	3.88	8428	Oglinzi și lentile
2207	Alcool > 80% ABV	0.99	3.81	8434	Mașini pentru produse lactate
8544	Fire izolate	0.00	3.23	8701	Tractoare
808	Mere și Pere	0.00	2.69	9002	Mașini de ridicare
6204	Costume femei	0.37	1.54		
6110	Pulovere	0.02	1.40		
6202	Costume femei netricotate	0.01	1.39		
6203	Costume bărbați	0.02	1.32		
1205	Rapiță	0.00	1.12		

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		6.05
2	Transport		3.10
3	Servicii pentru afaceri		1.89
4	Servicii TIC		1.66
5	Turism		1.05
	Total	3.50	45.96

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Stellantis (Automotive)
2	FORVIA (Faurecia) (Automotive)
3	Hella Romania (Automotive)
4	Photon Energy (Energie regenerabilă)
5	AkzoNobel (Produse chimice)

Polonia

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
8544	Fire izolate	27.32	15.24	4902	Presă
1512	Uleiuri din semințe	0.34	6.27	6805	Pulbere abrazivă
7010	Sticle	0.47	5.63	7008	Geam termoizolant
1005	Porumb	0.24	3.84	7216	Blocuri de fier
1206	Semințe floarea soarelui	4.70	3.50	7308	Structuri din fier
1205	Rapiță	0.87	2.60	7610	Structuri din aluminiu
9401	Scaune	12.60	2.57	8433	Mașini de recoltat
6204	Costume femei netricotate	0.78	2.52	8434	Mașini pentru produse lactate
2306	Alte reziduuri vegetale		1.89	8603	Transport feroviar autopropulsat
6202	Paltoane femei	0.14	1.85	8716	Remorci și semiremorci

<i>Export de servicii</i>			
1	Transport		10.40
2	Turism		6.83
3	Prelucrare activă		5.47
4	Servicii TIC		3.81
5	Servicii pentru afaceri		3.55
	Total	47.47	75.98

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Bella Sibir (Dispozitive medicale)
2	Unipetrol (Produse chimice)

Portugalia

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui	0.72	8.80	5514	Țesături grele din bumbac sintetic
1005	Porumb		2.55	6805	Pulbere abrazivă
9401	Scaune		1.67	6912	Veselă din ceramică
8020	Alte Nuci	0.06	1.37	7310	Recipiente mici de fier
1001	Grâu		1.22	7324	Articole de toaletă din fier
8544	Fire izolate	0.22	1.14	7610	Structuri din aluminiu
8060	Struguri		0.40	8301	Lacăte
8080	Mere și Pere		0.40	8480	Matrite metalice
7010	Sticle		0.34	8546	Izolatoare electrice
1205	Rapiță		0.32	9113	Curele de ceas
				5514	Țesături grele din bumbac sintetic

<i>Export de servicii</i>			
1	Transport		1.09
2	Turism		0.65
3	Prelucrare activă		0.54

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	BA Glass (Ceramică și sticlă)
2	Energias de Portugal (EDP) (Energie regenerabilă)
3	EDP Renewables (EDP Renovaveis) (Energie regenerabilă)
4	Altri (Energie regenerabilă)

	Total	1.0	20.49		
--	--------------	------------	--------------	--	--

România

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui	93.19	45.82	4418	Tâmplărie din lemn
1005	Porumb	37.28	23.65	4902	Presă
9401	Scaune	3.36	22.49	7608	Țevi din aluminiu
2207	Alcool > 80% ABV	1.85	18.47	8301	Lacăte
1001	Grâu	15.68	17.37	8536	Echip. de protecție la joasa tensiune
802	Alte Nuci	2.25	10.06	8537	Plăci electrice de control
808	Mere și Pere	1.98	9.52	8538	Accesorii pentru energie electrică
6202	Paltoane femei	0.65	4.92	8546	Izolatoare electrice
8544	Fire izolate	293.49	3.63	8601	Locomotive electrice
809	Fructe fără sămburi	5.03	3.04	8708	Vehicule cu motor; piese și accesorii

<i>Export de servicii</i>			
1	Turism		57.27
2	Transport		56.82
3	Prelucrare activă		31.62
4	Servicii TIC		29.40
5	Servicii pentru afaceri		25.54
	Total	454.75	359.61

<i>Investitori activi în regiune</i>	

Spania

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>	<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1206	Semințe floarea soarelui	0.14	14.14	2907	Fenolii
1005	Porumb	1.56	6.69	5211	Bumbac țesut mixt greu
8544	Fire izolate	2.01	3.51	6810	Articole de ciment
1001	Grâu	0.05	3.28	7216	Blocuri de fier
9401	Scaune	0.05	2.55	7310	Recipiente mici de fier
6204	Costume femei netricotate	0.72	2.42	7604	Bare din aluminiu
6202	Paltoane femei	0.07	1.03	8417	Cuptoare industriale
808	Mere și Pere	0.01	1.01	8601	Locomotive electrice
6203	Costume bărbați	0.21	0.94	8603	Transport feroviar autopropulsat
6110	Pulovere	0.23	0.90	9306	Muniție explozivă

<i>Export de servicii</i>			
1	Transport		3.45
2	Turism		1.92
3	Servicii TIC		1.87
4	Servicii pentru afaceri		1.50

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Porcelanosa (Ceramică și sticlă)
2	Univergy (Energie regenerabilă)
3	Acciona (Energie regenerabilă)
4	Grupo Acek (Gestamp Group) (Metale)

5	Prelucrare activă		1.37
	Total	5.04	46.60

5	Grupo Daniel Alonso (Metale)
6	Beycelik Gestamp Kalip Ve Oto Yan (Metale)

Elveția

NCM	Export de mărfuri	Actual (\$ mln.)	Potențial neval. (\$ mln.)
2204	Vin	0.03	5.93
6204	Costume femei	0.40	5.20
8544	Fire izolate	0.81	3.53
6203	Costume bărbați	0.40	3.41
6202	Paltoane femei	0.90	3.39
6110	Pulovere	0.43	3.21
2207	Alcool > 80% ABV	0.15	2.29
1512	Uleiuri din semințe	0.01	1.98
9401	Scaune	0.06	1.68
809	Fructe fără sâmburi	0.17	1.29

NCM	Produsele performante
3004	Medicamente ambalate
3506	Lipiciuri
6805	Pulbere abrazivă
8456	Mașini de îndepărtare non-mecanică
8462	Masini de forjare
8466	Piese de mașini pentru prelucrarea metalelor
8501	Motoare electrice
8603	Transport feroviar autopropulsat
9027	Instrumente de analiză chimică
9113	Curele de ceas

Export de servicii			
1	Prelucrare activă		55.45
2	Transport		15.12
3	Servicii TIC		12.65
4	Servicii pentru afaceri		12.25
5	Turism		7.03
	Total	3.38	134.31

Investitori activi în regiune	
1	Autonet (Automotive)
2	Stadler Rail (Componente transport non-auto)
3	ABB (Echipament industrial)
4	Tetra Laval (Hârtie, imprimare și ambalare)
5	AMCOR (Materiale plastice)
6	EuroChem Group AG (Produse chimice)
7	Novartis (Produse farmaceutice)

Turcia

NCM	Export de mărfuri	Actual (\$ mln.)	Potențial neval. (\$ mln.)
1512	Uleiuri din semințe	7.04	44.91
1206	Semințe floarea soarelui	82.19	40.22
8544	Fire izolate	0.01	31.07
2306	Alte reziduuri vegetale	2.58	6.97
1001	Grâu	33.40	4.32
9401	Scaune	0.01	4.22
802	Alte Nuci	2.54	2.87
6203	Costume bărbați	0.01	0.48
6204	Costume femei netricotate	0.15	0.47
6202	Paltoane femei	0.34	0.35

NCM	Produsele performante
5211	Bumbac țesut mixt greu
5603	Materiale textile nețesute
7008	Geam termoizolant
7216	Blocuri de fier
7308	Structuri din fier
7321	Plite de fier
7604	Bare din aluminiu
7614	Sârmă de aluminiu toronată
8418	Frigidere
8462	Masini de forjare

<i>Export de servicii</i>			
1	Transport		25.01
2	Prelucrare activă		7.20
3	Turism		6.33
4	Servicii TIC		5.11
5	Servicii pentru afaceri		4.83
Total		128.26	184.35

<i>Investitori activi în regiune</i>	
1	Bayraktarlar Holding (Automotive)
2	Sisecam (Ceramică și sticlă)
3	Hayat Kimya (Hârtie, imprimare și ambalare)
4	Hayat Holding (Produce din lemn)
5	Bayraktarlar Holding (Automotive)
6	Sisecam (Ceramică și sticlă)

Ucraina

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
1206	Semințe floarea soarelui	1.12	33.09
8544	Fire izolate	0.08	3.69
1005	Porumb	0.45	1.12
9401	Scaune		0.65
808	Mere și Pere	0.04	0.63
6110	Pulovere	0.01	0.49
809	Fructe fără sămburi	2.11	0.49
6203	Costume bărbați	0.03	0.42
806	Struguri	3.63	0.35
6204	Costume femei	0.01	0.34

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
1514	Ulei de rapiță
4418	Tâmplărie din lemn
7216	Blocuri de fier
8455	Laminoare metalice
8546	Izolatoare electrice
8607	Piese de locomotivă

<i>Export de servicii</i>			
1	Prelucrare activă		63.05
2	Turism		6.63
3	Transport		4.11
4	Servicii TIC		2.40
5	Servicii pentru afaceri		1.29
Total		7.49	118.73

<i>Investitori activi în regiune</i>	
--------------------------------------	--

Marea Britania

<i>NCM</i>	<i>Export de mărfuri</i>	<i>Actual (\$ mln.)</i>	<i>Potențial neval. (\$ mln.)</i>
8544	Fire izolate	1.82	16.59
2204	Vin	6.18	7.58
9401	Scaune	0.05	7.17
808	Mere și Pere		6.95
809	Fructe fără sămburi	0.01	2.28
1512	Uleiuri din semințe	0.01	2.10
806	Struguri	0.06	1.77
1206	Semințe floarea soarelui	0.66	1.68

<i>NCM</i>	<i>Produsele performante</i>
3004	Medicamente ambalate
4902	Presă
4911	Alte materiale imprimate
6806	Lână de stâncă
8427	Stivuitoare cu furcă
8468	Mașini de lipit și sudare
8481	Supape
8484	Garnituri

2207	Alcool > 80% ABV		1.55	9022	Echipament cu raze X
7010	Sticle	0.35	1.09	9027	Instrumente de analiză chimică
Export de servicii				Investitori activi în regiune	
1	Prelucrare activă		5.08	1	Fiat Chrysler Automobiles (Fiat) (Automotive)
2	Transport		4.72	2	CNH Industrial (Echipament industrial)
3	Turism		4.37	3	Mondi Group (Hârtie, imprimare și ambalare)
4	Servicii pentru afaceri		3.72	4	DS Smith (Hârtie, imprimare și ambalare)
5	Servicii TIC		2.69	5	myPOS (Mașini și echipamente de afaceri)
				6	GFG Alliance (Metale)
				7	Bodycote (Metale)
				8	Linde (Produse chimice)
				9	GlaxoSmithKline (GSK) (Produse farmaceutice)
				10	AstraZeneca (Produse farmaceutice)
	Total	9.14	69.33		

SUA

NCM	Export de mărfuri	Actual (\$ mln.)	Potențial neval. (\$ mln.)	NCM	Produsele performante
8544	Fire izolate	1.35	8.17	8479	Mașini cu funcții individuale
2204	Vin	3.29	4.86	8484	Garnituri
9401	Scaune	1.45	3.46	9002	Oglinzi și lentile
1206	Semințe floarea soarelui	0.71	3.41	9022	Echipament cu raze X
7010	Sticle	0.17	2.50	9027	Instrumente de analiză chimică
806	Struguri	0.03	1.42		
6203	Costume bărbați	0.13	1.42		
1512	Uleiuri din semințe		1.19		
6204	Costume femei netricotate	0.34	1.11		
6110	Pulovere	0.82	1.04		
Export de servicii				Investitori activi în regiune	
1	Transport		8.66	1	Ford Motor Company (Automotive)
2	Servicii pentru afaceri		3.96	2	Kerama Marazzi (Ceramică și sticlă)
3	Turism		3.58	3	Align Technology (Dispozitive medicale)
4	Servicii TIC		3.49	4	General Electric (GE) (Echipament industrial)
5	Prelucrare activă		2.49	5	Farasis Energy (Electronică)
				6	Jabil Circuit (Electronică)
				7	Pure Storage (Mașini și echipamente de afaceri)
				8	Huntsman (Produse chimice)
				9	Merck & Co (Produse farmaceutice)
				10	Tachyum (Semiconductori)
	Total	8.28	50.76		

Anexa 2: Produsele cu potențial de creștere a exporturilor din perspectiva investițiilor și a forței de muncă necesare

Categoriile de produse	Potențial de export, milioane USD	Forță de muncă necesară - total	Cadre (Management și Administrație)	Tehnicienii (Ingineri, Tehnicienii de Calitate, Supervizori de Producție etc.)	Muncitori (Operatori de Linie, Muncitori Calificați și Necalificați)
Vehicule, altele decât materialul rulant de cale ferată sau de tramvai, precum și părțile și accesoriile acestora	81,2	260-520	20-40	80-160	160-320
Motociclete și biciclete	6,8				
Remorci și semiremorci, nu vehicule cu propulsie mecanică	5,5				
Tractoare	9,2				
Vehicule cu motor; piese și accesorii (8701 până la 8705)	59,8				
Investiții necesare: <i>Producția de vehicule și părți ale acestora necesită investiții semnificative în echipamente de fabricație, asamblare și testare, precum și în facilități de cercetare și dezvoltare. Investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 25-50 milioane USD, luând în considerare nevoia de tehnologie avansată și standarde înalte de calitate și siguranță.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Sectorul de vehicule necesită o gamă largă de competențe, de la ingineri și designeri, la tehnicienii de asamblare și muncitori calificați. Este o industrie intensivă în muncă și necesită o forță de muncă mare pentru a susține producția la scara necesară.</i>			
Cuptoare, cazane, mașini și aparate mecanice; părți ale acestora	80,1	200-400	20-40	40-80	140-280
Frigidere	10,5				
Mașini cu funcții individuale	23,0				
Mașini de dispersare a lichidelor	1,5				
Masini de forjare	1,0				
Mașini de pregătire a solului	1,2				
Mașini de recoltat	3,5				
Mașini de ridicare	5,5				
Matrite metalice	2,4				
Stivuitoare cu furcă	3,5				
Supape	18,0				
Utilaje de excavare	10,2				

<p>Investiții necesare: Echipamentele și mașinile complexe necesită o investiție mare. O estimare inițială ar putea fi de 25-50 milioane USD pentru a suporta exporturi de 80 milioane USD. Mașinile și aparatele mecanice complexe presupun tehnologii avansate și sisteme de control precis, ceea ce necesită echipamente de înaltă calitate și costisitoare. Este necesară construirea sau modernizarea facilităților de producție pentru a găzdui echipamentele, asigurând condiții optime pentru funcționarea și întreținerea acestora. Pentru a menține eficiența și a respecta standardele de producție, este adesea nevoie de automatizare și sisteme informatice integrate, care să monitorizeze și să controleze procesele de producție. Pentru a rămâne competitivi, investițiile în R&D sunt esențiale pentru inovare și îmbunătățirea continuă a tehnologiei de producție. De asemenea, industria mașinilor și aparatelor mecanice trebuie să respecte diverse reglementări și standarde, ceea ce poate necesita investiții suplimentare în testare și certificare.</p>		<p>Descrierea forței de muncă necesare: Acest sector necesită un nivel ridicat de expertiză și forță de muncă calificată. Nevoia de personal este mai mare pe milionul de dolari de export comparativ cu alte sectoare, datorită complexității produselor și necesității unei supravegheri tehnice amănunțite.</p>			
<p>Mașini și echipamente electrice și părți ale acestora; aparate de înregistrare și de reproducere a sunetului, aparate de înregistrare și de reproducere a imaginii și a sunetului de televiziune, precum și părți și accesorii ale acestor articole</p>	<p>37,8</p>	<p>125-250</p>	<p>15-25</p>	<p>40-100</p>	<p>70-125</p>
<p>Accesorii pentru energie electrică</p>	<p>6,8</p>				
<p>Condensatoare electrice</p>	<p>6,5</p>				
<p>Echipament de protecție la joasa tensiune</p>	<p>7,8</p>				
<p>Motoare electrice</p>	<p>4,1</p>				
<p>Piese pentru motor electric</p>	<p>3,4</p>				
<p>Plăci electrice de control</p>	<p>9,1</p>				
<p>Investiții necesare: Producția de echipamente electrice necesită echipamente de fabricație avansate, facilități de testare, și tehnologii de asamblare. În plus, ar putea fi nevoie de investiții în cercetare și dezvoltare (R&D) pentru a rămâne competitivi. Pentru un potențial de export de 38 milioane USD, investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 15-30 milioane USD, presupunând achiziția de echipamente avansate și dezvoltarea de infrastructură adecvată.</p>		<p>Descrierea forței de muncă necesare: Industria de echipamente electrice necesită ingineri pentru R&D, tehnicieni pentru producție și asamblare, și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor. Dat fiind că produsele sunt tehnologic avansate, proporția de tehnicieni și ingineri ar putea fi mai mare în comparație cu alte industrii.</p>			
<p>Produse farmaceutice</p>	<p>28,9</p>	<p>120-200</p>	<p>10-20</p>	<p>25-40</p>	<p>85-140</p>
<p>Medicamente ambalate</p>	<p>28,9</p>				
<p>Investiții necesare: Producția de medicamente necesită 2,5,3speciale și investiții semnificative în echipamente, laboratoare de dezvoltare și control al calității, sisteme de ambalare, și aprobări reglementare. Investițiile ar putea varia între 12 și 20 milioane USD, în funcție de gama de medicamente produse și a cerințelor specifice de reglementare.</p>		<p>Descrierea forței de muncă necesare: Producția farmaceutică necesită personal înalt calificat, inclusiv cadre cu expertiză în domeniul farmaceutic, tehnicieni de laborator, și muncitori calificați pentru operarea echipamentelor de producție și ambalare.</p>			

Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice, de măsură, de control, de precizie, medicale sau chirurgicale; părți și accesorii ale acestora	17,0	100-200	10-20	40-60	50-120
Echipament cu raze X	4,7				
Instrumente de analiză chimică	9,8				
Oglinzi și lentile	2,5				
Investiții necesare: <i>Echipamentele medicale și optice sunt printre cele mai tehnologic avansate și, prin urmare, necesită investiții semnificative în echipamente de producție și testare de înaltă precizie. Pentru a sprijini exporturi de 17 milioane USD, investițiile necesare ar putea fi considerabile, variind de la 25 la 40 milioane USD, în funcție de nivelul de automatizare și complexitatea echipamentului.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Sectorul de echipamente medicale și de precizie necesită o forță de muncă înalt calificată, inclusiv ingineri, tehnicieni specializați și personal de control al calității. Forța de muncă pentru acest sector este mai puțin concentrată pe muncitorii de producție și mai mult pe tehnicieni și ingineri.</i>			
Articole din fier sau oțel	8,9	50-100	10-15	10-20	30-65
Alte produse din fier	3,2				
Plite de fier	2,3				
Structuri din fier	3,5				
Investiții necesare: <i>Fabricarea articolelor de fier ar necesita investiții în jur de 5-10 milioane USD, având în vedere producția specializată și volumul relativ mic al exporturilor.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Producția de articole din fier și oțel necesită o forță de muncă semnificativă, incluzând ingineri metalurgiști, tehnicieni și muncitori calificați, precum și personal pentru controlul calității și întreținere.</i>			
Aluminiu și articole din aluminiu	8,9	35-85	5-15	10-20	20-50
Alte produse din aluminiu	3,5				
Bare din aluminiu	3,8				
Structuri din aluminiu	1,6				
Investiții necesare: <i>Pentru a asigura exporturi în valoare de aproximativ 9 milioane USD / an ar fi necesară o investiție într-o fabrică cu o capacitate de procesare a aluminiului de aproximativ 3.500 tone pe an. Industria aluminiului necesită investiții semnificative mașini de prelucrare. Investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 5-15 milioane USD, luând în considerare echipamentele de prelucrare avansate și costurile de stabilire a unei infrastructuri adecvate.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Producția de aluminiu și articole din aluminiu necesită o forță de muncă variată, de la ingineri metalurgiști, la tehnicieni specializați în prelucrarea aluminiului și muncitori calificați pentru asamblare și finisare.</i>			
Articole diverse din metale comune	7,1	70-150	10-15	15-30	45-105
Lacâte	2,5				
Suporturi metalice	4,7				

Investiții necesare: <i>Producția de lacăte și suporturi metalice implică procese precum turnarea metalului, ștanțarea, formarea, tratamentul termic și finisarea. Investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 2-5 milioane USD, luând în considerare nevoia de echipamente pentru prelucrarea metalelor și o instalație de producție adecvată.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Sectorul metalurgic necesită o forță de muncă variată, de la operatori de mașini și tehnicieni până la muncitori specializați în procese specifice de prelucrare a metalului.</i>			
Hârtie și carton; articole din pastă de hârtie, din hârtie sau din carton	4,9	60-110	15-20	15-30	30-60
Hârtie igienică	4,9				
Investiții necesare: <i>Producția de hârtie igienică implică achiziția de mașini de fabricat hârtie, linii de producție pentru transformare și ambalare, precum și instalații pentru tratarea apei și reciclare. O investiție inițială pentru o capacitate corespunzătoare ar putea fi în intervalul de 5-10 milioane USD, care să acopere costurile echipamentelor de producție și alte infrastructuri necesare.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Industria hârtiei este relativ automatizată, dar necesită personal pentru monitorizarea producției, întreținere și controlul calității. Numărul de angajați necesar ar fi mai mic comparativ cu alte industrii mai intensive în muncă, datorită eficienței și standardizării proceselor de producție.</i>			
Vată, pâslă și materiale nețesute; fire speciale; sfori, frânghii, funii și cabluri și articole din acestea	2,5	30-50	5-10	5-10	20-30
Materiale textile nețesute	2,5				
Investiții necesare: <i>Producția de textile nețesute necesită echipamente specifice precum mașini de cardat, de legat prin aer, de nețesut prin punctare cu ac, linii de finisare și de tăiere. Investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 2-4 milioane USD, luând în considerare achiziția de echipamente avansate și necesarul de spațiu pentru fabrică.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Industria de textile nețesute necesită o forță de muncă mixtă, incluzând operatori de mașini, tehnicieni de mentenanță și personal de control al calității, precum și muncitori pentru manipularea materialelor și pentru operațiunile de finisare.</i>			
Articole din piatră, ipsos, ciment, azbest, mică sau materiale similare	2,4	30-50	5-10	5-10	20-30
Articole de ciment	1,4				
Pulbere abrazivă	1,0				
Investiții necesare: <i>Fabricarea articolelor de ciment și a pulberii abrazive implică echipamente pentru amestecare, formare, uscare și ambalare, precum și echipamente de protecție și filtrare, dat fiind natura prăfuită a materialelor. Investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 2-4 milioane USD, depinzând de capacitatea de producție dorită și de nivelul de automatizare.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Industria cimentului și a materialelor abrazive necesită o forță de muncă variată, de la operatori de mașini și tehnicieni până la muncitori specializați în finisarea și ambalarea produselor.</i>			
Locomotive de cale ferată sau de tramvai, material rulant și părți ale acestora; instalații și accesorii de cale ferată sau de tramvai și părți ale acestora; echipamente mecanice (inclusiv electromecanice) de semnalizare a traficului de toate tipurile	2,3	35-65	5-10	15-25	15-30
Piese de locomotivă	2,3				

Investiții necesare: <i>Producția de piese de locomotivă necesită echipamente de prelucrare și asamblare precise, precum și instalații de testare și verificare. Considerând necesitatea de a respecta standardele stricte de siguranță și precizie, investițiile pot fi substanțiale. Pentru un potențial de export de 2,3 milioane USD, investițiile inițiale ar putea fi în intervalul de 4-6 milioane USD, presupunând achiziția de echipamente de înaltă precizie și adaptarea infrastructurii.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Industria pieselor de locomotivă necesită ingineri și tehnicieni cu înaltă calificare, alături de muncitori calificați pentru operarea echipamentelor și asamblarea componentelor. Datorită complexității produselor, numărul de salariați necesari poate fi mai mare pe dolar de export comparativ cu alte industrii.</i>			
Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală și produsele lor de scindare; grăsimi alimentare prelucrate; ceară de origine animală sau vegetală	2,1	25-50	5-10	5-10	15-30
Ulei de rapita	2,1				
Investiții necesare: <i>Producția de ulei de rapiță necesită echipament pentru presarea semințelor, extracție, rafinare și ambalare. O investiție pentru o capacitate corespunzătoare ar putea fi în intervalul de 3-6 milioane USD, luând în considerare costurile echipamentelor și nevoile de infrastructură asociate.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Sectorul de uleiuri vegetale este relativ automatizat, dar are nevoie de personal pentru operarea echipamentelor, controlul calității și întreținere. Forța de muncă necesară ar fi relativ mică pe dolar de export, datorită eficienței și a proceselor standardizate.</i>			
Mobilier; lenjerie de pat, saltele, suporturi de saltele, perne și articole similare de mobilier umplute; lămpi și aparate de iluminat, nedenumite și necuprinse în altă parte; însemne luminoase, plăci indicatoare luminoase și articole similare; construcții prefabricate	2,0	30-60	5-10	5-10	20-40
Corpuri de iluminat	2,0				
Investiții necesare: <i>Pentru producția de corpuri de iluminat, echipamentele necesare includ mașini pentru prelucrarea metalelor, pentru matrițare și injectare a plasticului, circuite imprimate și linii de asamblare. De asemenea, poate fi necesară investiția în design și prototipare. Investițiile ar putea varia între 1-3 milioane USD pentru a începe producția la un nivel care să suporte acest potențial de export.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Producția de corpuri de iluminat poate fi semi-automatizată cu nevoie de tehnicieni pentru operarea mașinilor și de muncitori pentru asamblare și finisare. De asemenea, sunt necesari cadre pentru gestionarea operațiunilor și a proceselor de producție.</i>			
Cărți tipărite, ziare, imagini și alte produse ale industriei tipografice; manuscrise, texte dactilografiate și planuri	1,8	30-60	5-10	10-15	15-35
Alte materiale imprimate	1,8				
Investiții necesare: <i>Investiția ar putea fi în intervalul de 2-4 milioane USD, presupunând achiziția de echipamente de tipărire digitale și offset, precum și finisarea și legarea cărților.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Sectorul tipografic poate fi foarte automatizat, dar totuși necesită personal calificat pentru design, pregătirea pre-tipărire, operarea mașinilor și finisare.</i>			
Unelte, instrumente, tacâmuri, linguri și furculițe, din metale comune; părți ale acestora din metale comune	1,4	25-50	5-8	5-8	15-34
Alte unelte de mână	1,4				

Investiții necesare: <i>Fabricarea acestor produse necesită echipamente pentru forjare, ștanțare, polizare, finisare, și ambalare. Investițiile inițiale ar putea fi de în jur de 1-2 milioane USD, presupunând achiziția de echipamente semi-automatizate și setarea unei linii de producție eficiente.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Producția de tacâmuri și unelte poate fi relativ automatizată, dar necesită personal calificat pentru setarea mașinilor, tehnicieni pentru mentenanță și muncitori pentru asamblare și inspecție finală.</i>			
Substanțe albuminoide; amidonuri modificate; cleiuri; enzime	1,0	20-40	5-10	5-10	10-20
Lipiciuri	1,0				
Investiții necesare: <i>Producția de lipiciuri necesită echipamente pentru sinteza chimică, echipamente de mixare și diluare, linii de umplere și ambalare, și laboratoare pentru controlul calității. Investițiile inițiale ar putea de în jur de 1 milion USD pentru a începe producția la un nivel care să permită realizarea exporturilor.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>Industria de lipiciuri poate fi relativ automatizată, dar necesită personal calificat pentru supravegherea proceselor chimice și pentru asigurarea calității. De asemenea, sunt necesari muncitori pentru operarea liniei de ambalare și etichetare.</i>			
Articole manufacturate diverse	1,0	35-60	5-8	5-8	25-44
Mături	1,0				
Investiții necesare: <i>Investiția necesară ar putea fi relativ mică, având în vedere că echipamentele necesare producției de măhuri sunt mai puțin costisitoare. Estimăm că investiția necesară ar putea fi între 0,5 și 1 milioane USD.</i>		Descrierea forței de muncă necesare: <i>În condiții de producție semi-automatizate sau manuale, producția de măhuri poate necesita o forță de muncă relativ mare în comparație cu valoarea adăugată.</i>			

Anexa 3: Matricea de rezultate

Nr.	Obiective / Acțiuni	Produs	Unitate de măsură	Indicator de rezultat	Nivelul de bază	Ținte			
					2022	2024	2026	2028	
Scop	Promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului și atragerea investițiilor în sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înalte a producției	Valoarea anuală a exporturilor de bunuri per PIB	Pondere în PIB	35.2% (țintă intermediară 33.1%)	29.8	31.0	33.1	35.2	
		Valoarea anuală a exporturilor de servicii în PIB	Pondere în PIB	18.4% (țintă intermediară 17.4%)	15.7	16.4	17.4	18.4	
		Deficitul comercial	Pondere în PIB	Reducerea deficitului comercial de la 35% din PIB la 15%	-33.6	-31.6	-27.9	-25.2	
		Indicele complexității economice	Indice	Majorarea indicelui complexității economice	-0.017	0	0.1	0.23	
		Fluxul anual de ISD	Milioane dolari SUA	1,500 mln. USD (țintă intermediară 1,170 mln. USD)	592	775	1170	1500	
		Ponderea ISD industria prelucrătoare și TIC	Pondere în PIB	Majorarea ponderii ISD în industria prelucrătoare și TIC în PIB	7.7	8.2	8.7	9.7	
		Ponderea ISD în PIB	Pondere în PIB	Majorarea ponderii ISD în PIB de la 29.8% la 43%	29.8	33.0	37.5	43.0	
OG1	Eficientizarea și valorificarea potențialului actual al exporturilor	Potențial de export nevalorificat	Pondere în PIB	Reducerea potențialului de export nevalorificat	7.6	5.7	3.7	1.9	
OS 1.1	Prioritizarea piețelor de desfacere pentru valorificarea plenară a potențialului de export existent	Ponderea exportului efectiv în exportul potențial în 20 piețe prioritare	Pondere în exportul potențial	Creșterea ponderii exportului efectiv în cel potențial pe 20 piețe prioritare	59.7	70	80	90	
OS 1.2	Consolidarea capacităților instituționale de atragere a ISD și promovare a exporturilor.	Capacitate instituțională consolidată	Poziția în clasamentul agențiilor de promovare a investițiilor	Top 3 în Clasamentul Emerging Europe	6	6	5	3	

OS 1.3	Monitorizarea îndeaproape a progresului și coordonarea la nivel înalt a implementării PNAIPE 2024-29	Gradul de implementare a acțiunilor planificate	Ponderea acțiunilor realizate, %	Implementarea integrală a acțiunilor planificate	76	80	90	100
OS 1.4	Valorificarea potențialului maxim al actualelor piețe de desfacere prin fortificarea diplomației economice	Diplomație economică coerentă și eficientă	Ponderea indicatorilor realizați, %	Gradul de realizare a indicatorilor de performanță	0	50	65	75
OS 1.5	Remodelarea sistemului fiscal și vamal pentru a încuraja investițiile în serviciile și bunuri orientate spre export și atragerea investițiilor străine.	Libertatea comerțului	Scor (1-100)	Scorul țării pentru libertatea comerțului în clasamentul mondial al Libertății Economice	75.6	75	80	90
OG2	Direcționarea actualei produceri către exporturi și servicii cu valoare adăugate mai înalte	Exporturi cu valoare adăugată înaltă	Pondere în export	Majorarea ponderii exporturilor de complexitate înaltă (PCI mai mare de 0)	19.2	21.2	23.2	27.1
OS 2.1	Facilitarea accesului la capital pentru sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înalte a producției	Libertatea investițiilor	Scor (1-100)	Scorul țării pentru libertatea investițiilor în clasamentul mondial al Libertății Economice	55	60	70	80
OS 2.2	Punerea în aplicare a unor stimulente de ordin fiscal și vamal pentru încurajarea tehnologizării procesului de producție și stimulare a exportului produselor cu valoarea adăugată și complexitate mai înalte	Formarea brută de capital	Ponderea investițiilor brute în PIB	Creșterea ponderii investițiilor brute în PIB	22.5	24	25	30
OS 2.3	Orientarea sistemului de educație către sectoarele cu o complexitate mai avansată și producere cu valoare adăugată înaltă.	Ponderea forței de muncă calificate pe specialități tehnice și ingineresti	Ponderea specialităților tehnice (61, 71, 72) în comanda de stat, %	Majorarea ponderii specialităților tehnice și ingineresti în comanda de stat	46	50	60	65
OS 2.4	Focusarea atragerii ISD în sectoarele prioritare conform planului de industrializare al țării serviciilor de înaltă tehnologie și sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă.	Investitori strategici atrași în sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înalte	Numărul cumulativ de investitori	5 investitori strategici atrași în sectoarele cu valoare adăugată și complexitate înalte	0	1	3	5

OS 2.5	Implementarea unor soluții inovatoare pentru atragerea investițiilor locale și străine în sectoare cu valoare adăugată și complexitate înaltă.	Volumul al ISD	Milioane dolari SUA	Stocul ISD atrase în industria prelucrătoare și TIC	1,123	1,200	1,300	1,410
OS 2.6	Orientarea procesului de deetizare a proprietății publice de stat către atragerea investițiilor private în sectoarele prioritare.	Valoarea ISD atrase în procesul deetizării	Milioane dolari SUA	Venituri din privatizare	3	5	50	100
OS 2.7	Dezvoltarea infrastructurii calității și asigurarea implementării standardelor Uniunii Europene în economia națională	Standarde de calitate aplicate	Numărul cumulativ de beneficiari	Numărul de companii care aplică standarde europene	0	150	450	900
OS 2.8	Promovarea imaginii de țară cu scopul atragerii investițiilor și promovare a exporturilor	Imagine de țară favorabilă comerțului și investițiilor	Poziție în clasament	Poziția țării în Clasamentul Brandului de Țară (Comerț)	113	100	90	75

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul hotărârii Guvernului
cu privire la aprobarea Programului Național de Atragere a Investițiilor
și Promovare a Exporturilor 2024-2028

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea **Programului Național de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor 2024-2028** este elaborat de către Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Programul Național de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor 2024-2028 (în continuare PNAIPE) a fost elaborat în scopul realizării dezideratelor expuse în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, în special în partea ce ține de identificarea sectoarelor prioritare pentru investițiile străine și autohtone și stimularea proiectelor investiționale inovative și prietenoase cu mediul. De asemenea, PNAIPE se raliază la domeniile prioritare de intervenție expuse în Strategia Națională de Dezvoltare Economică (SNDE 2030) pe dimensiunea consolidării competitivității economice și stimulării exporturilor prin implementarea completă a DCFTA; cea a creșterii productivității prin re tehnologizare și transfer de cunoștințe; și cea a dezvoltării infrastructurii inovaționale prin parcuri industriale, tehnologice și de inovații. În procesul de integrare europeană, Republica Moldova și-a propus să elaboreze PNAIPE, acesta fiind o verigă esențială atât din perspectiva integrării în spațiul economic comunitar în ceea ce privește realizarea angajamentelor internaționale asumate de țara noastră conform Acordului de Asociere la UE (Titlul IV „Cooperarea economică și alte tipuri de cooperare sectorială” și Titlul V „Comerț și aspecte legate de comerț”) și ale celor care derivă din statutul de țară candidat pentru aderarea la UE.

Necesitatea elaborării PNAIPE derivă din lipsa unui document de politici care să ghideze acțiunile autorităților publice în domeniul atragerii investițiilor și promovării exporturilor și să contracareze problemele de ordin sistemic cu care se confruntă economia națională. Cu referință la problemele sus-menționate, am dori să scoatem în evidență următoarele:

- În pofida tendințelor ascendente care caracterizează exportul de bunuri și servicii pe parcursul ultimilor ani și a reorientării acestuia către piețele de desfacere din UE, există un potențial nevalorificat de export, inclusiv în spațiul economic comunitar. Valorificarea pleneră a potențialului de export este condiționată de performanța birourilor comercial-economice (BCE), care au menirea să direcționeze fluxurile de bunuri și servicii spre piețele unde Republica Moldova are avantaje comparative și unde există cerere de import;
- În structura exporturilor predomină bunuri și servicii de o complexitate redusă, fapt ce poziționează Republica Moldova drept furnizor de materie primă și

limitează capacitățile de a asigura venituri decente pentru angajații din economia națională, perpetuând astfel „ciclul sărăciei”. Valoarea adăugată brută înaltă din anumite sectoare economice (de exemplu în agricultură) se menține în baza inputurilor ieftine din gospodăriile țărănești și munca zilierilor și este distorsionată de economia tenebră;

- Fluxurile de investiții străine directe (ISD) au avut o dinamică pozitivă însă au fost motivate în principal de accesul la piața internă și resursele naturale. Ponderea ISD în industria prelucrătoare și TIC au fost de doar 25% astfel încât beneficiile asociate internalizării bunelor practice („know-how”), transferului tehnologic și accesului la piețele externe de desfacere au avut un caracter sporadic și limitat;

- Competitivitatea externă a producătorilor autohtoni este afectată negativ de condițiile de concurență neloială pentru agenții economici de pe cele două maluri ale Nistrului. Majorarea fără precedent a prețurilor de piață pentru resursele energetice a afectat semnificativ costurile de producție suportate de agenții economici din Republica Moldova cu excepția celor din raioanele de est. De asemenea, la importul de materie primă agenții economici din stânga Nistrului, a căror activitate economică nu poate fi *de facto* monitorizată de autoritățile fiscale și vamale își însușesc în mod abuziv o serie de avantaje economice.

Reieșind din problemele descrise mai sus, PNAIPE are drept scop *direcționarea acțiunilor specifice ale autorităților publice pentru a crea o economie integrată în spațiul economic al UE, mai competitivă, cu exporturi mai puțin vulnerabile mediului extern și dezvoltarea produselor și serviciilor de complexitate înaltă*. Respectiv, programul se focusează pe promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului său și pe atragerea investițiilor în sectoarele cu o procesare industrială și complexitate mai înaltă. În consecință, ponderea exporturilor de bunuri și servicii în PIB va crește de la 45,5 la 53,5% pe durata implementării programului, iar deficitul comercial se va reduce de la 33,6 la 25,2%. Concomitent, indicele complexității economice (ICE) va crește de la -0,017 la 0,23, o creștere însoțită de majorarea PIB per capita și, implicit, a veniturilor populației cu 46%.

3. Descrierea gradului de compatibilitate pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene

Programul nu conține armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene.

4. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

În contextul respectării angajamentelor externe asumate de către Republica Moldova, ținem să subliniem că PNAIPE contribuie pozitiv la realizarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 prin contribuția nemijlocită la un set de obiective de dezvoltare durabilă (ODD) naționalizate. În speță, este vorba despre: promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și

durabile, precum și a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți (ODD 8); construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației (ODD 9); asigurarea unor tipare de consum și producție durabile (ODD 12) și consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizare a parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă (ODD 17).

Respectiv, implementarea viziunii strategice se va axa pe trei direcții prioritare cuprinse în obiectivele generale ale programului și anume:

Obiectiv General 1: Eficientizarea și valorificarea potențialului actual al exporturilor;

Obiectiv General 2: Direcționarea actualei produceri către exporturi de bunuri și servicii cu valoare adăugată și complexitate mai înaltă.

Întru realizarea obiectivelor vizate, PNAIPE prevede acțiuni concrete cuprinse în Planul de Acțiuni. În linii mari, aceste acțiuni au următoarea logică:

Capacitățile instituționale ale Agenției de Investiții (AI) și ale birourilor comercial-economice (BCE) urmează să fie consolidate. Acestea din urmă vor fi ghidate în activitatea lor de criterii de performanță care vizează valorificarea potențialului de export de bunuri și servicii în cele 22 de țări cu care avem relații comerciale intense (cu excepția Federației Ruse și Belarus). Participarea la expozițiile internaționale, forumuri de afaceri, misiuni de export nu va avea un caracter obligatoriu, ci va fi ghidat de gama de bunuri și servicii pentru care există o cerere pe piețele de desfacere. Performanța pozitivă va fi stimulată de un sistem consistent de motivare.

Regimul fiscal și vamal va fi ajustat astfel încât să nu obstrucționeze comerțul internațional. În particular, vor fi diminuați termenii de restituire a TVA la import, vor fi simplificate procedurile la importul coletelor și cele aferente comerțului electronic. Nu în ultimul rând, în scopul fluidizării transportului de mărfuri la frontieră, va fi creat terminalul vamal centralizat care va conduce la eliminarea staționării transportului de mărfuri în vamă.

Accesul la capital va fi facilitat pentru companiile care intenționează să fie listate la bursele străine sau doresc să acceseze capital de risc, în special startup-urile din domeniul TIC care elaborează produse pentru economia globală. Totodată, vor fi create programe de stat specializate pe dezvoltarea instrumentelor de comerț internațional (operațiuni de factoring și garanții de export). Politica fiscală va încuraja transferul tehnologic prin aplicarea unui coeficient de 50% la deducerile cheltuielilor legate de investițiile în cercetare și inovare și procurarea echipamentului de producție.

Investițiile străine directe (ISD) vor fi atrase prin AI și BCE în mod prioritar în sectoarele economiei naționale care au o producție de complexitate înaltă. În contextul prezentului program au fost identificate 5 sectoare emergente a căror dezvoltare ar avea un impact pozitiv asupra complexității exporturilor

moldovenești și care deschid noi oportunități de producție. Acestea sunt: 1. Producția de mașini și echipamente electrice; 2. Producția de aparate mecanice; 3. Producția farmaceutică; 4. Producția de aparate de optică și 5. Producția de vehicule. De asemenea, ținând cont de amprenta ecologică mai ridicată a industriei, vor fi prioritizate ISD în energia regenerabilă și producția industrială în circuit închis. Oferta educațională va fi ajustată astfel încât să crească numărul de ingineri și tehnicieni calificați.

În paralel va fi dezvoltată o ofertă investițională atractivă prin dezvoltarea în profil regional a halelor de producție la cheie, crearea parcurilor tehnologice și deetatizarea proprietății publice. Aceste activități presupun investiții publice ale căror costuri reprezintă circa 85% din anvelopa mijloacelor bugetare solicitate pentru SNAIPE însă care vor fi recuperate în anii ulterioari în procesul deetatizării (prin parteneriate publice-private, concesiuni sau privatizări). AI va actualiza continuu profilurile investiționale pentru promovarea acestora către investitorii strategici.

Planul de acțiuni mai cuprinde și acțiuni clasice de comunicare, sensibilizare și promovare care reflectă poziționarea diferită a țării în calitate de viitor membru al UE, cu o agendă economică ambițioasă orientată spre adopția tehnologiilor de vârf și valorificarea forței de muncă calificate.

Impactul PNAIPE 2024-2028 va fi considerabil. În primul rând este vorba de impactul social exemplificat prin venituri înalte pentru angajații din sectoarele cu producție de o complexitate înaltă, competitivă pe piețele de export și nu numai – în virtutea unui PIB sporit per capita, economia Republicii Moldova va putea susține creșterea salariului mediu per ansamblu. Impactul economic substanțial va fi asupra comerțului extern determinat de o creștere accelerată a exporturilor, integrarea mai accentuată în spațiul economic unic al UE și reducerea deficitului comercial. În pofida costurilor esențiale pentru implementarea PNAIPE, impactul fiscal va fi unul pozitiv: creșterea exporturilor va fi însoțită de creșterea consumului de materie primă de import asigurând astfel încasări sporite din TVA, iar creșterea salariilor va conduce la majorarea veniturilor din impozite și consum. Per total impactul pozitiv asupra bugetului se cifrează la circa 6% din PIB. Totodată, impactul ecologic negativ va fi echilibrat prin stimularea investițiilor în energia regenerabilă și producția industrială în circuit închis.

Autoritățile/instituțiile publice responsabile sau care contribuie la implementarea Programei, precum și a altor părți implicate sunt enumerate la Capitolul VII Autorități publice implicate.

Pentru a asigura un instrument eficient de implementare și monitorizare a Programei, responsabilitățile sunt descrise pe produse/rezultatele principale care trebuie să fie livrate urmare implementării documentului de politici publice. Implementarea PNAIPE 2024-2028 va fi supusă monitorizării periodice, evaluării intermediare și finale de implementare. Monitorizarea va fi efectuată anual de MDED în baza Planului de Acțiuni de implementare a programului. Procedurile de raportare sunt expuse în Capitolul VIII Proceduri de raportare.

Rezultatele implementării Programului vor fi transparente și făcute publice, în acest scop autoritatea responsabilă de monitorizarea și evaluarea realizării Programului este obligată să plaseze anual pe paginile sale web rapoartele de monitorizare anuală, rapoartele de evaluare intermediară și finală.

5. Fundamentarea economico-financiară

Costul total de implementare a programului PNAIPE 2024-2028 este estimat la 1,525 miliarde lei, inclusiv 896,195 mii lei pentru perioada 2024-2026. În structură pe ani, în primul an de implementare (an.2024) a programului costul acțiunilor planificate este 253,146 mii lei, în 2025 – 290,203 mii lei și 352,846 mii lei în 2026.

Este necesar să menționăm, că o parte considerabilă din costuri, pentru întreaga perioadă de implementare (anii 2024-2028) – 1,13 miliarde lei (68% din bugetul programului) reprezintă investiții publice în construcția halelor de producție la cheie și a parcurilor tehnologice. Astfel, o parte din aceste costuri pot fi finanțate cu suportul partenerilor de dezvoltare (construcția halelor la cheie) sau pot fi recuperate în procesul de concesiune a proprietății publice (parcurile tehnologice). De asemenea, am dori să menționăm că valoarea totală a granturilor, creditelor și garanțiilor financiare adresate exportatorilor este 231,9 milioane lei pe durata implementării PNAIPE 2024-2028.

Astfel, partea programului care reprezintă cheltuieli bugetare la modul propriu este de 157,7 milioane lei și cuprinde activități de promovare a exporturilor (46,6 milioane lei), remunerare a unităților de personal (27,8 milioane lei), instruire (68,5 milioane lei), expertiză tehnică (8,5 milioane lei) și digitalizare (6,3 milioane lei).

Subsidiar, în procesul anual de revizuire a CBTM autoritățile responsabile vor estima mărimea cererilor de finanțare ca diferență dintre costurile totale și alocațiile bugetare existente cu respectarea procedurilor prevăzute de Legea nr.181/2014 finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale.

6. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Conform art.24 alin.(3) din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, conținutul și structura Programului au fost elaborate în modul stabilit în Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.386/2020.

Totodată, conform Regulamentului menționat Programul urmează a fi realizat prin Planuri de acțiuni, parte componentă a Programului, ce contribuie la implementarea acestuia, prin detalierea și concretizarea acțiunilor ce urmează a fi realizate.

Respectiv, necesitatea elaborării proiectelor de acte normative va parveni pe parcursul implementării Programului, la propunerea autorităților publice responsabile de implementare și, în asemenea situații, actele normative necesare vor fi adoptate, modificate sau abrogate în conformitate cu procedurile prevăzute în Legea nr.100/2017.

7. Avizarea și consultarea publică a proiectului

Enunțăm, că au fost urmate și respectate toate etapele de elaborare și consultare a proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului PNAIPE 2024-2028.

În vederea respectării prevederilor Legii nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional **a fost:**

- **publicat anunțul de inițiere** al procesului de elaborare a Programului: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-initierea-elaborarii-programului-national-de-atragerea-investitiilor-si-promovarea-exporturilor-pentru-perioada-2024-2028-in-continuare-pnaipe-2024-2028/11531>.

La anunțul de inițiere a elaborării proiectului Programului a fost atașat Conceptul Programului care a fost notificat către Cancelaria de Stat și ajustat conform recomandărilor recepționate.

La elaborarea Programului au fost utilizate surse publice de informații, precum și informații obținute în urma consultărilor publice cu o gamă diversificată de părți interesate. Consultări pe orizontală au avut loc cu autorii strategiilor și programelor conexe din domeniul economic (Strategia de dezvoltare economică 2030 (proiect) și Programul național de industrializare pentru anii 2024-2028 (HG nr.280/2024) precum și dezbateri cu reprezentanții principalelor asociații profesionale din Republica Moldova din sectoarele relevante PNAIPE (*au fost efectuate discuții online (focus-grup) cu reprezentanți din agricultură (Moldova Fruct), tehnologii informaționale și comunicații electronice (ATIC), industria ușoară (APIUS), microelectronică (ACEM), farmaceutică (AFM), au fost realizate trei interviuri cu companii străine care au analizat oportunitatea investirii în Republica Moldova dar, prin comparație, au ales o altă țară*).

- **recepționat** Raportul de evaluare a calității și conformității proiectului Programul național de atragerea investițiilor și promovarea exporturilor pentru perioada 2024-2028 (demers CS nr. 21-113-13669 din 29.12.2023) iar în baza recomandărilor acestuia proiectul a fost ajustat.

- **anunțat** în cadrul ședinței secretarilor generali ai ministerelor din 26.02.2024 (nr.unic 147/MDED/2024) și transmis la avizare tuturor părților interesate și plasat pe pagina oficială a ministerului spre consultare publică.

<https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-consultarea-publica-a-proiectului-hotararii-guvernului-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-de-atragerea-investitiilor-si-promovare-a-exporturilor-pentru-anii-2024-2028/12112>

Suplimentar la 22.03.2024 cu participarea mediului asociativ a fost organizată ședința pentru consultare off-line a proiectului în cadrul Agenției de Investiții.

- **definitivat** urmare **Avizării I** și **transmis spre avizarea repetată** părților interesate prin demersul MDED nr. 03-1365 din 29.04.2024 și, plasată Sinteza obiectiilor și propunerilor (recomandărilor) pe pagina ministerului.

<https://mded.gov.md/anunturi/sinteza-obiectiilor-si-propunerilor-la-proiectul-hotararii-guvernului-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-de-atragere-a-investitiilor-si-promovarea-exporturilor-pentru-anii-2024-2028/>.

- definitivat urmare Avizării II.
8. Constatările expertizei anticorupție
Documentele de politici sunt exceptate de la expertiza anticorupție.
9. Constatările expertizei de compatibilitate
Dat fiind că Programul nu are ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, expertiza de compatibilitate nu este necesară.
10. Constatările expertizei juridice
A fost recepționat avizul Ministerului Justiției (nr.04/2-4475 din 15.05.2024). Au fost operate modificările de rigoare, în baza avizului emis, și aduse contraargumentări în partea ce ține de aspectele redacționale ale proiectului Programului.
11. Constatările altor expertize
Programul, fiind un document de politici publice, nu este un act normativ ce se referă la procesul de reglementare a activității de întreprinzător, astfel nu este necesar avizul Grupului de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător.

Secretar de stat

Cristina CEBAN

SINTEZA
obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor)

la proiectului hotărârii Guvernului cu privire la cu privire la aprobarea Programului național de atragere a investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2024-2028

(denumirea proiectului)

Avizare I		
Participantul la avizare (expertizare)/ consultare publică	Conținutul obiecției/ propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
<p>Cancelaria de Stat (scr. nr.21/1-69-2907 din 15.03.2024)</p>	<p>În scopul respectării prevederilor Regulamentului cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 (în continuare – Regulament), documentul urmează să fie conformat tuturor obiecțiilor expuse în Raportul de evaluare a calității și conformității proiectului Programului, transmis prin scrisoarea Cancelariei de Stat nr. 21- 113-13669 din 29.12.2023.</p> <p>La proiectul Programului: Cu referire la capitolul V „Costurile aferente și sursele de finanțare”, pentru o mai bună claritate a datelor, în Tabelul 11 se vor include anii de implementare a Programului.</p> <p>Tabelul 13 urmează a fi ajustat astfel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - În perioada 2024-2028, cheltuielile alocate pentru „Parteneri de dezvoltare” vor fi prezentate în valoare absolută, exprimată în mii de lei, în loc de procent; - Totalul va fi recalculat în procente pentru a atinge 100% (în prezent este de 92,93%). <p>Suplimentar, toate costurile din Program vor fi exprimate într-o singură unitate de măsură – mii lei.</p>	<p>Se acceptă. Programul național de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024-2028 a fost evaluat prin Raportul de evaluare a calității și conformității, fiind punctat cu calificativul „Da” la 8 din criteriile aplicate și cu „Parțial” la două astfel de criterii. Obiecțiile expuse punctual au fost luate în considerație la definitivarea proiectului.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă de principiu. Toate tabelele conțin costuri exprimate în mii lei. În partea narativă se</p>

	<p>În același timp, Planul de acțiuni (în continuare – Plan) se va ajusta conform următoarelor aspecte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Se vor evita acțiunile recurente sau intermediare care sunt executate lunar/anual de către autoritățile publice. Exemplu de acțiuni recurente din Plan: „Elaborarea și implementarea unui program de dezvoltare profesională destinat echipei Agenția de Investiții”; „Asigurarea unui număr necesar de angajați ai Agenției de Investiții”; „Asigurarea finanțării optime a Agenției de Investiții în contextul implementării Programului de dezvoltare strategică, pentru exercitarea eficientă a mandatului”; - Planul va include estimarea costurilor financiare necesare pentru implementarea fiecărei acțiuni. Pentru estimarea costurilor se recomandă utilizarea Manualului privind estimarea costurilor documentelor de politici publice din Republica Moldova;1 - Autorul va indica sursa de finanțare a costurilor (subprogramul bugetar sau proiectul de asistență externă și finanțatorul), pentru fiecare an, fiind asigurată legătura cu instrumentele bugetare de planificare (Cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM 2024-2026, conform Hotărârii Guvernului nr. 408 din 21-06-2023) 	<p>utilizează miliarde sau milioane (în funcție de caz) pentru a facilita lecturarea textului.</p> <p>Se acceptă. Acțiunile enunțate au fost unite într-o singură acțiune 1.2.2. <i>Consolidarea capacităților Agenției de Investiții prin asigurarea unui număr adecvat de personal instruit. Bugetul pentru angajare și instruire a fost consolidat într-o singură cifră.</i></p> <p>Nu se acceptă. Toate costurile esențiale pentru implementarea PNAIPE au fost estimate, cu excepția celor care țin de mandatul obișnuit al instituțiilor responsabile (elaborarea de legi, politici, etc.) și nu presupun expertiză suplimentară.</p> <p>Se acceptă parțial. Au fost identificate subprogramele relevante, totuși acestea poartă un caracter indicativ, urmând a fi precizate pe parcursul elaborării următorului CBTM.</p>
<p>Biroul Politici de Reintegrare (scr. nr.04-78-2618 din 06.03.2024)</p>	<p>Sugerăm racordarea denumirii documentului de politici publice, specificată în proiectul hotărârii de Guvern, la denumirea utilizată în anexa nr.1: „Programul național de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024-2028”.</p> <p>De asemenea, propunem substituirea sintagmelor „raioanele de est ale țării” și „raioanele din stânga Nistrului” cu sintagma „regiunea transnistreană”, asigurând, în acest fel, corespunderea terminologiei incluse în proiect cu terminologia utilizată în Strategia securității naționale a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.391/2023.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă. Urmare a revizuirii PNAIPE, această referință a fost eliminată.</p> <p>Se acceptă.</p>

	<p>În vederea asigurării formei sistemice și coordonate a conținutului proiectului, consemnăm necesitatea grupării elementelor structurale prin numerotarea în succesiune a punctelor incluse în Capitolul I, remarcând, în acest sens, lipsa între punctele 1.3 și 1.6 a punctelor 1.4 și 1.5.</p> <p>În Capitolul VII „Autorități publice implicate”, la compartimentul Biroul Politici de Reintegrare, propunem aducerea în concordanță cu misiunea subdiviziunii a textului redat și expunerea acestuia în următoarea redacție: „Biroul Politici de Reintegrare - în calitate de instituție responsabilă de realizarea politicii Guvernului orientate spre reintegrarea teritorială, politică, economică și socială a Republicii Moldova;”.</p> <p>Adițional, menționăm că în cazul survenirii în procesul de definitivare al proiectului a unor elemente noi, ce ar prevedea aspecte corelate sau care ar avea tangență cu tematica transnistreană ori cu procesele de reintegrare a țării, solicităm consultarea suplimentară a opiniei Biroului politici de reintegrare.</p>	<p>Se acceptă. Urmare a revizuirii PNAIPE, blocul informațional care viza regimul de comerț pentru regiunea transnistreană a fost eliminat, prin urmare, am renunțat la enumerarea instituției în lista autorităților publice implicate.</p>
<p>Ministerul Justiției (scr. nr.04/2-2321 din 12.03.2024)</p>	<p>Potrivit notei informative, proiectul Programului național de atragerea investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2024-2028 (în continuare - PNAIPE) a fost elaborat în scopul realizării dezideratelor expuse în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, în special în partea ce ține de identificarea sectoarelor prioritare pentru investițiile străine și autohtone și stimularea proiectelor investiționale inovative și prietenoase cu mediul. Necesitatea elaborării PNAIPE derivă din lipsa unui document de politici care să ghideze acțiunile autorităților publice în domeniul atragerii investițiilor și promovării exporturilor și să contracareze problemele de ordin sistemic cu care se confruntă economia națională.</p> <p>În context, la definitivarea proiectului prezentat spre examinare se vor lua în considerare următoarele obiecții, aferente, în special, rigorilor tehnicii legislative:</p> <p>Cu titlu de remarcă generală atenționăm că, potrivit pct. 2 din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 (în continuare –</p>	<p>Nu se acceptă. Programul național de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024-2028 este esențialmente un document de politici, diferit ca formă și conținut de un regulament sau o instrucțiune, cărora le sunt specifice forma punctuală de expresie. Punctul 2 din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 se referă anume la procedurile de fundamentare, elaborare, avizare, consultare și aprobare a documentelor de politici, aceleași ca și în cazul actelor normative. Același regulament conține prevederi specifice vizavi de conținutul unui program, al cărui calitate și conformitate a fost apreciată prin Raportul de</p>

	<p>Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020), la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici publice se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative.</p> <p>Astfel, numerotarea elementelor structurale ale proiectului actului normativ trebuie să fie continuă de la începutul și până la sfârșitul actului, ținând cont de prevederile art. 52 alin. (3) din Legea nr. 100/2017, iar semnele grafice se vor exclude, deoarece acestea nu constituie elemente structurale ale actului normativ. Punctele se divid în subpuncte și în alineate. Drept exemplu, semnul grafic „•” nu este specific structurii conținutului actului normativ. De asemenea, notele de subsol nu reprezintă elemente de structură ale actului normativ, fapt pentru care urmează a fi excluse, iar textul acestora se va integra în puncte separate. Observațiile menționate sunt valabile pentru tot textul proiectului, inclusiv pentru numerotarea figurilor/tabelelor prezentate.</p> <p>La anexa nr. 1 (proiectul Programului):</p> <p>În parafa de aprobare textul „nr. ___ din _____ 2024” se va substitui cu textul „nr. ___/2024”, conform uzanțelor normative.</p> <p>Lista cu abrevieri și acronime se va exclude, întrucât nu constituie elementul structural al unui act normativ. Totodată, se va ține cont de prevederile art. 54 alin. (1) lit. i) din Legea nr. 100/2017, potrivit cărora exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire (observație valabilă pentru toate cazurile similare din proiect).</p> <p>Privitor la elementul structural „Introducere” se va reține că, potrivit pct. 11 sbp. 1) din Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, la elementul structural „Introducere” se indică descrierea modului în care programul va contribui la atingerea obiectivelor din cadrul strategiei, perioada propusă pentru implementare, părțile implicate în elaborarea programului. Astfel, conținutul acestui element structural se va numerota corespunzător și se va ajusta celor enunțate, în special, prin excluderea informației ce se conține în nota informativă la proiect (se referă, în special,</p>	<p>evaluare emis de Cancelaria de Stat. Actul normativ care cade sub incidența Legii nr.100/2017 este hotărârea Guvernului prin care se aprobă programul, care este prezentat în anexă la aceasta.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Nu se acceptă. A se vedea comentariul de mai sus.</p>
--	---	--

la cele menționate la pag. 3 privind racordarea la cerințele expuse în *Hotărârea Guvernului nr. 386/2020*).

Cu referire la ultimul alineat al acestui capitol (pag. 4), potrivit căruia „PNAIPE este completat de indicatorii de performanță pentru birourile comercial economice calculați în baza modelului matematic utilizat pentru analiza potențialului de export (Anexa 1), fișele pentru produsele de complexitate înaltă cu detalii privind necesarul de investiții și forță de muncă (Anexa 2) și Matricea de Rezultate, care reprezintă o sinteză a obiectivelor generale și specifice cu indicarea valorilor de referință, a surselor de verificare și a țințelor stabilite pentru perioada de implementare (Anexa 3).”, atestăm următoarele neclarități/neconcordanțe:

- în anexa nr. 1 la Program sunt prevăzute „Valorile de referință pentru misiunile diplomatice”, pe când în partea descriptivă a Programului se menționează „indicatorii de performanță pentru birourile comercial economice calculați în baza modelului matematic utilizat pentru analiza potențialului de export”. Prin urmare, se va clarifica această neconcordanță;

- nu este clar statutul și rolul birourilor comercial economice, prevăzute atât în norma sus citată, cât și pe parcursul textului Programului;

- necoresponderea denumirii anexei nr. 2 celei din partea descriptivă a Programului. Astfel, urmează a fi ajustată corespunzător.

La Capitolul I „Analiza situației”:

La pct. 1.3.4 (pag. 21) textul „Direcția politici de atragere a investițiilor și dezvoltare industrială MDED” se va revizui, întrucât nu este necesar de indicat denumirea expresă a subdiviziunii Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, care poate fi modificată ulterior aprobării Programului (observație valabilă pentru toate cazurile similare din proiect).

La Capitolul II „Obiectivele Programului”:

Dispozițiile privind „Beneficiarii Programului” (pag. 26) se consideră oportun a fi plasate la capitolul „Introducere”, în care se indică toate părțile implicate conform Programului.

Cu referire la obiectivele generale ale Programului, semnalăm că acestea reprezintă rezultatele preconizate pe domeniul sau subdomeniul de activitate derivate din obiectivele și direcțiile prioritare ale strategiei. În context, la

Se acceptă. Urmare a revizuirii documentului sintagma acceptată consensual a fost cea de „valori de referință”.

Se acceptă.

	<p>definitivarea obiectivelor generale se va ține cont de obiectivele și direcțiile prioritare ale Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Mai mult, prin prezentul Program autorul intenționează să implementeze acțiuni în domeniul atragerii investițiilor, pe lângă domeniul promovării exporturilor. În subsidiar, se recomandă enumerarea inițială printr-o prevedere distinctă a obiectivelor generale ale Programului.</p> <p>Totodată, cu referire la conținutul obiectivelor specifice, atenționăm că acestea urmează să reflecte <u>rezultatele preconizate specifice și măsurabile derivate din obiectivele generale ale programului</u> și să fie formulate SMART (observație valabilă și pentru proiectul Planului de acțiuni).</p> <p>La Capitolul III „Teoria schimbării”:</p> <p>Conținutul acestui capitol nu corespunde structurii părții descriptive a programului, prevăzute la pct. 11 din Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020.</p> <p>Complementar, pornind de la conținutul Capitolului III, acesta s-ar încadra la capitolul „Introducere”.</p> <p>La pag. 29, prezintă neclaritate referința la Anexa 1, astfel urmează a fi revizuită de către autorul proiectului.</p> <p>La fel, nu sunt clare numerotările sectoarelor economice care produc mașini și echipamente electrice de la pag. 31-32, din care clasificator sunt preluate.</p> <p>De asemenea, textul „Avantaje fiscale și vamale suplimentare, Program:” de la pag. 33 nu expune cu claritate finalitatea urmărită. În plus, textul se dublează la pag. 37. Astfel, se va redacta corespunzător.</p> <p>Cu referire la termenul „match” de la pag. 34, se va ține cont de prevederile art. 54 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 100/2017, potrivit căroră în cazul în care se impune folosirea unor termeni și expresii din alte limbi, se indică, după caz, corespondentul acestora în limba română (observație valabilă pentru toate cazurile similare din proiect).</p> <p>Conținutul pag. 38 dublează conținutul de la pag. 34. Prin urmare, se va evita dublările admise (observație valabilă pentru toate cazurile similare din proiect).</p>	<p>Nu se acceptă. Beneficiarii programului diferă de părțile implicate în elaborarea și consultarea documentului, la care se face referință în Introducere. Examinarea acestora în contextul obiectivelor trasate, vine să elucideze scopul programului și viziunea strategică.</p> <p>Nu se acceptă. Toate obiectivele specifice sunt formulate SMART, fiind specifice, având ținte concrete, realizabile și având perioade exacte de implementare.</p> <p>Nu se acceptă. Teoria schimbării nu poate preceda analiza situației și obiectivele programului, deoarece ea răspunde la întrebarea: cum ajungem să schimbăm situația în sensul dorit?</p> <p>Nu se acceptă. În partea narativă este prezentată o fișă-model, în Anexa 1 sunt cele 22 fișe la care se face trimitere.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>
--	--	--

	<p>La Capitolul V „Costurile aferente și sursele de finanțare”, în Tabelul 11 Costul programului repartizat pe obiective se va indica semnificația sumelor din primul rând al acestuia.</p> <p>La Capitolul VII „Autoritățile publice implicate”: Cu referire la textul „Alte instituții implicate în procesul de implementare a PNAIPE 2024-2028” de la pag. 60, cuvântul „instituții” se va substitui cu cuvântul „autorități”.</p> <p>În aceeași ordine de idei, se vor revizui, în special, mențiunile privind Biroul Național de Statistică și Agenția Proprietății Publice (pag. 61), ținând cont de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prevederile pct. 2 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Biroului Național de Statistică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 935/2018, potrivit căror Biroul Național de Statistică este autoritate administrativă independentă instituțional și profesional, creată pe lângă Guvern în scopul coordonării sistemului statistic național privind dezvoltarea și producerea statisticii oficiale; - prevederile pct. 2 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Proprietății Publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 902/2017, potrivit căror Agenția este autoritatea administrativă centrală din subordinea Guvernului care realizează politica statului în domeniile de activitate ce îi sunt încredințate. <p>La Capitolul IX „Planul de acțiuni”: La indicarea acțiunilor și indicatorilor de monitorizare se va ține cont de prevederile pct. 12 sbp. 2) și 3) din Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, potrivit căror <u>acțiunile sunt măsurile concrete</u>, ce urmează a fi realizate pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice, iar <u>indicatorii de monitorizare</u> reprezintă indicatorii pentru fiecare acțiune planificată, cu valorile de referință (actuale/curente) și țintite (planificate).</p> <p>Totodată, obiectivul general 2 se va expune în strictă conformitate cu prevederile părții descriptive a Programului, în special, prin completare după cuvântul „exporturi” cu cuvintele „de bunuri” și substituie a cuvintelor</p>	<p>Nu se acceptă. Sunt același acțiuni sau acțiuni similare pentru fiecare sector.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă parțial. Sintagma „instituție” a fost înlocuită cu cea de „autoritate” însă explicația oferită scoate în relief doar acele aspecte din activitatea autorității care sunt relevante în procesul de implementare a PNAIPE.</p> <p>Nu este clar comentariul. Planul de acțiuni conține atât acțiunile, cât și indicatorii de monitorizare supliniți cu valori de referință (nivelul de bază) și ținte.</p>
--	--	--

	<p>„adăugate mai înalte” cu cuvintele „adăugată și complexitate mai înaltă” (observație valabilă și pentru anexa nr. 3 la Program).</p> <p>Acțiunile 2.3.1 și 2.3.2 se vor revedea, inclusiv sub aspectul comasării acestora, prin prisma prevederilor pct. 5 din Hotărârea Guvernului nr. 49/2021, potrivit căroră „Serviciul Fiscal de Stat va prezenta anual, până la 1 aprilie, Ministerului Finanțelor și Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale un raport cu privire la acordarea subvențiilor pe categorii de angajați.”.</p> <p>La directoriu „Responsabili” se vor exclude cuvintele „alte instituții”, având un caracter incert, pasibil interpretării.</p> <p>Cu referire la anexele nr. 1-3, în parafa de aprobare se va indica expres că sunt anexe la <i>Programul național de atragerea investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2024-2028</i>.</p> <p>La anexa nr. 3 la Program, la indicarea obiectivului general nr. 1 (OG1) se va rectifica numerotarea obiectivelor specifice nr. 1.5 (OS 1.5) și nr. 1.6 (OS 1.6), prin substituirea textului „OS 1.5” cu textul „OS 1.4” și textului „OS 1.6” cu textul „OS 1.5”.</p> <p>Adițional, proiectul se va revizui, inclusiv, în vederea eliminării neclarităților și greșelilor gramaticale. Conform prevederilor art. 54 din Legea nr. 100/2017 textul punctelor trebuie să aibă un caracter dispozitiv, să prezinte norma instituită fără explicații sau justificări. Verbele utilizate în text se vor expune la timpul prezent, forma afirmativă, pentru a se accentua caracterul imperativ al dispoziției respective.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă. PNAIPE propune revizuirea integrală a mecanismului de acordare a subvențiilor.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>
<p>Ministerul Afacerilor Externe (scr. nr. DI/3/041-2770 din 12.03.2024)</p>	<p>La Anexa nr. 1 la proiectul de hotărâre ce prevede Programul Național de Atragerea Investițiilor și Promovarea a Exporturilor pentru perioada 2024-2028 (în continuare PNAIPE) urmează a fi operate următoarele modificări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - la compartimentul <i>Abrevieri și Acronime</i> se propune includerea abrevierii MAE. Totodată, în proiectul de hotărâre, abrevierea MAEIE urmează a fi substituită cu abrevierea MAE; - în <i>Introducere</i> (la pag. 4) se propune substituirea sintagmei “PNAIPE este completat de indicatori de performanță ...” cu sintagma “PNAIPE este completat de valori de referință...”; 	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - la pct. 1.2.1 din Planul de Acțiuni, se propune includerea MAE la compartimentul <i>Obiective/Acțiuni</i>, astfel încât redacția nouă a obiectivului să fie “Dezvoltarea colaborării dintre MDED, AI, BNS, MAE, în scopul facilitării unui schimb de date mai amplu și rapid dintre instituții privind investițiile și exporturile”; - nr. d/o 145.6 din Planul de acțiuni urmează a fi substituit cu numărul 1.4.6. <p>Cu referire la Anexa nr. 1 la proiectul PNAIPE ce prevede valorile de referință pentru misiunile diplomatice, se constată o discrepanță între valorile de referință care figurează în anexă și solicitările recepționate de Ministerul Afacerilor Externe și Misiunile Diplomatice (inclusiv birourile comercial-economice din componența acestora) din partea agenților economici din Republica Moldova cu privire la produsele care se doresc a fi exportate pe o anumită piață de desfacere.</p> <p>Astfel, cu privire la valorile de referință setați în Anexă pentru China se atestă un interes sporit pentru exportul de vin din Republica Moldova pe piața chineză din partea agenților economici autohtoni. Drept urmare, se propune includerea vinului (NCM 2204) în lista produselor pentru export cu valori de referință presetate. Totodată, ținând cont de specificul comerțului cu China, se propune examinarea listei de produse cu valori de referință pe export în China prin prisma capacităților agenților economici din Republica Moldova de a exporta cantități suficiente de mari de produse pe piața chineză. Doar în ultimele două săptămâni, China a cumpărat peste 1,2 milioane de tone de cereale, preponderent din Ucraina și SUA, fiind interesată de furnizori cu capacități mari de export.</p> <p>La valorile de referință ce vizează Cehia în Anexa nr. 1 la proiectul PNAIPE, se comunică lipsa oricăror solicitări din partea agenților economici din Republica Moldova pentru exportul scaunelor (NCM 9401) și semințelor de</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Nu se acceptă. Înțelegem că pot exista divergențe între valorile de referință și criteriile de performanță care vor include și alte surse de informare, cum ar fi „solicitările recepționate”. În redacția actuală PNAIPE conține următoarea formulare „...cererea pentru produsele identificate pentru piețele de desfacere va facilita misiunea BCE, astfel încât eforturile acestora să nu fie aleatorii, ci călăuzite de valorile de referință ce urmează a fi actualizate în intervale regulate de timp și, la necesitate, pot servi drept criterii de performanță în activitatea acestora, de rând cu alte criterii relevante din punct de vedere al dezideratelor diplomației economice.” Prin urmare, la momentul adoptării planurilor de acțiuni pentru misiunile diplomatice, MAE va ține cont de informația suplimentară.</p>
--	---	--

floarea soarelui (NCM 1206) în Cehia. În acest context se propune revizuirea acestor indicatori.

Cu privire la valorile de referință ce vizează Ungaria în Anexa nr. 1 la proiectul PNAIPE, se comunică existența unui potențial nevalorificat de export a produselor agricole (cereale, fructe, legume, etc.) din Republica Moldova în Ungaria. Totodată, se constată lipsa unui interes manifestat de agenții economici din țară pentru exportul costumelor pentru femei netricotate (NCM 6202), costumelor pentru bărbați (NCM 6203), puloverelor (NCM 6110), costumelor pentru femei (NCM 6204) pe piața ungară. În context, se propune analiza repetată a produselor propuse spre export cu valori de referință.

Similar, la valorile de referință ce vizează Portugalia în Anexa nr. 1 la proiectul PNAIPE, se comunică lipsa oricăror solicitări din partea agenților economici din Republica Moldova pentru exportul de scaune (NCM 9401) sau cereale pe piața din Portugalia.

Cât privește valorile de referință ce vizează Turcia în Anexa nr. 1 la proiectul PNAIPE, se comunică faptul că în ultimii ani produsele cu cea mai mare pondere în exportul Republicii Moldova către Republica Turcia au fost porumbul, semințele de floarea soarelui, inclusiv decojite, grâul și meslin, deșeurile și resturile feroase, deșeurile din aluminiu, jerseurile, puloverele, cardiganele, vestele și articolele similare, tricotate sau croșetate. În context, se propune includerea adițional a următoarelor categorii în lista produselor spre export: porumb (NCM 1001), orz (NCM 1003), vinuri din struguri proaspeți (NCM 2204), fibră de sticlă (NCM 7019), alcool etilic nedenaturat, cu titru alcoolic volumic de minim 80% (NCM 2207), hrană pentru animale (NCM 2308, NCM 2309), produse de brutărie, de patiserie și biscuiți (NCM 1905).

Adițional, una din necesitățile majore pentru promovarea într-un mod eficace a exporturilor Republicii Moldova și atragerea investițiilor străine, este

Se acceptă. Am introdus acțiunea 1.3.5 cu următorul conținut „*Elaborare a unei baze de date unice cu privire la producătorii și importatorii din*

	<p>asigurarea Misiunilor Diplomatice și Oficiilor Consulare ale Republicii Moldova cu instrumente de lucru. În context, se propune integrarea în PNAIPE a obiectivului de elaborare a unei baze de date unice, cu acces online comun pentru agenții economici și investitorii străini (sau, eventual, cu acces public, inclusiv pentru MDOC), care va include informații despre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - producătorii din RM, calificați pentru exporturi (posedă certificatele necesare pentru export și volumele de export suficiente pentru asigurarea unor livrări regulate, pagină web cu descrierea produsului în limba engleză, datele de contact ale managerului de vânzări); - importatorii din RM și mărfurile de interes pentru import (inclusiv cantitățile necesare per produs pentru import, datele de contact ale importatorilor); - fișele proiectelor investiționale concrete de interes, per sector. <p>Existența unei astfel de baze de date va permite furnizarea agenților economici străini și potențialilor investitori a informațiilor veridice cu privire la agenții economici din Republica Moldova capabili să facă față solicitărilor de ofertă.</p> <p>În altă ordine de idei, se consideră imperativă acordarea unei atenții sporite în proiectul PNAIPE compartimentului dedicat atragerii investițiilor străine în Republica Moldova. În acest sens, prezintă interes și se propune includerea în PNAIPE a obiectivului de elaborare a proiectelor investiționale strategice, proiecte de dezvoltare a aeroporturilor din Chișinău și Bălți, reconstrucția căilor ferate, proiecte majore în domeniul energiei regenerabile, precum și alte proiecte semnificative de infrastructură.</p>	<p><i>Republica Moldova cu acces online comun pentru agenții economici și investitorii străini”</i></p> <p>Nu se acceptă. Deși recunoaștem că dezvoltarea infrastructurii are un impact fără echivoc asupra capacității de atragere a investițiilor, am ținut să evităm suprapunerea cu alte programe ale Guvernului care au astfel de obiective.</p>
<p>Ministerul Mediului (scr. nr.02-07/644 din 11.03.2024)</p>	<p>1. La proiectul hotărârii de Guvern.</p> <p>1) În conformitate cu prevederile art. 44 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative: „Clauza de adoptare a actului normativ constă într-o propoziție care cuprinde denumirea autorității publice emitente și decizia de adoptare, aprobare sau emitere a actului normativ, iar pentru proiectele de legi cuprinde și categoria acestora. Clauza de adoptare a actului normativ poate conține, după caz, și temeiul legal de adoptare a actului</p>	<p>Nu se acceptă. Proiectul Hotărârii Guvernului conține clauza de adoptare „Guvernul HOTĂRĂȘTE,,</p>

	<p>normativ respectiv.”, iar alin (2) statuează că „Clauza de adoptare a actului normativ este obligatorie pentru toate actele normative”.</p> <p>În context, sugerăm autorului de a indica în clauza de adoptare temeiul juridic, care este obligatoriu.</p> <p>2) În conformitate cu prevederile art. 56 alin.(1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, este stabilită norma generală de intrare în vigoare a actelor normative ca fiind peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării. Astfel, în vederea alinierii la cerințele legale pre citate, propunem completarea proiectului hotărârii de Guvern cu pct.6 care să stabilească expres termenul intrării în vigoare a proiectului și, după caz, a Notei informative la proiect.</p> <p>2. La proiectul programului.</p> <p>Referința la „Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030” se va completa cu textul „adoptată la Summitul Organizației Națiunilor Unite la 25 septembrie 2015”. Conex, în referințele la toate strategiile, programele și planurile de acțiuni se vor indica actele normative prin care au fost aprobate / adoptate acestea.</p> <p>3. La procedura de elaborare, avizare și promovare a programului:</p> <p>Menționăm faptul că în procedura de elaborare și promovare a proiectului programului nu au fost respectate mai multe etape importante.</p> <p>Conform prevederilor Regulamentului cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea, și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, una din etapele elaborării documentului de politici este „elaborarea Conceptului documentului de politici publice”, care se coordonează cu Cancelaria de Stat, se revizuieste conform recomandărilor acesteia și se publică pe pagina web oficială a autorității, cu respectarea cerințelor de asigurare a transparenței în procesul decizional”.</p> <p>Mai mult, conform art.1 alin. (2) din Legea nr.11/2017 privind evaluarea strategică de mediu, documentele de politici și de planificare elaborate la</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>În cazul în care nu a fost indicată o prevedere cu privire la intrarea în vigoare a actului normativ, se aplică regula generală stabilită în art. 56 alin.(1) din Legea nr.100/2027.</p> <p>S-au operat modificările în Nota informativă cu privire la intrarea în vigoare a hotărârii conform art.56 alin.(1) al Legii nr.100/2017.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Nu se acceptă.</p> <p>La etapa de elaborare a programului, care este un document de politici publice, s-a ținut cont de prevederile cadrului normativ care reglementează procedurile ce țin de elaborarea unui document de politică publică (HG nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice) precum și instrucțiunile din Ghidul metodologic „Integrarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național”</p>
--	--	---

nivel național și local, care pot avea efecte semnificative asupra mediului și sănătății populației în Republica Moldova sau în afara hotarelor ei fac obiectul evaluării strategice de mediu. Iar art. 3¹ din aceeași lege stabilește că „evaluarea prealabilă și evaluarea strategică de mediu asupra documentelor de politici și de planificare se efectuează la etapa inițială a elaborării unui Concept al documentului de politici și planificare sau al unei modificări a acestuia, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.386/2020”.

Prin urmare, Ministerul Mediului comunică că nu a primit Conceptul Programului național de atragerea investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2024-2028 spre evaluare strategică prealabilă și nici Raportul privind evaluarea strategică de mediu asupra Programului în cauză spre realizarea procedurii de evaluare strategică de mediu, astfel cum stabilește Legea nr. 11/2017.

Astfel, în procedura de elaborare și promovare a proiectului Programului au fost respectate toate etapele, inclusiv prin plasarea anunțului de inițiere:

<https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-initierea-elaborarii-programului-national-de-atragerea-investitiilor-si-promovarea-exporturilor-pentru-perioada-2024-2028-in-continuare-pnaipe-2024-2028/11531>

A fost notificată Cancelaria de Stat privind inițierea elaborării Programului și prezentat Conceptul Programului.

Au fost recepționate recomandările pe marginea Conceptului (demersul CS nr. 21-113-12011 din 15.11.2023).

Proiectul Programului a fost transmis spre evaluarea conformității și calității în adresa cancelariei de Stat, urmare căruia a fost recepționat Raportul de evaluare a calității și conformității proiectului Programului național de atragerea investițiilor și promovare a exporturilor pentru perioada 2024-2028 prin demersul nr.21-113-13669 din 29.12.2023. Raportul a fost transmis spre notificare și informare instituțiilor de resort care au tangență cu Programul dat, inclusiv spre informare și Ministerului Mediului și plasat pe pagina ministerului:

<https://mded.gov.md/anunturi/sinteza-obiectiilor-si-propunerilor-la-proiectul-hotararii-guvernului-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-de-atragere-a-investitiilor-si-promovarea-exporturilor-pentru-anii-2024-2028/>

<p>Ministerul Muncii și Protecției Sociale (scr. nr.02/1302 din 12.03.2024)</p>	<p>La proiectul Programului, Capitolul VII. Autoritățile publice implicate, Tabel 15. Produsele principale repartizate pe autorități publice responsabile, pag.62, se propune transferarea punctului de reper 1 „Revizuirea regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă”, în lista punctelor de reper atribuite Ministerului Finanțelor, dat fiind faptul că, Regulamentul privind subvenționarea locurilor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.49/2021, a fost elaborat și promovat, precum și ține de responsabilitatea Ministerului Finanțelor.</p> <p>Totodată, la proiectul Planului de acțiuni, OG2: Direcționarea actualei produceri către exporturi și servicii cu valoare adăugate mai înalte, OS 2.3: Orientarea sistemului de educație către sectoarele cu o complexitate mai avansată și producere cu valoare adăugată înaltă, la acțiunea nr. 2.3.2. „Revederea Regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 49/2021, prin prisma evaluării și sporirii intensității către sectoarele cu valoare adăugată înaltă”, se propune excluderea Ministerului Muncii și Protecției Sociale din calitatea de co-executor.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>
<p>Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (scr. nr.07-07/762 din 12.03.2024)</p>	<p>1. Se propune modificarea tabelului 10, astfel încât sa fie introduse valorile de referință pentru anul 2023.</p> <p>2. Pentru analiza calitativă se propune de trecut de la analiza grupului de produse în baza NCM la analiza per produs, aceasta va clasifica viziunea acestui document în raport cu diversificarea produselor exportate.</p> <p>3. La capitolul VII „Autoritățile publice implicate,, se propune să fie inclus și Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare în calitate de autoritate publică implicată, autoritate ce elaborează politici inclusiv ce ține de exportul produselor agroalimentare.</p>	<p>Se acceptă parțial. Sugestie pertinentă, dar ITC, care furnizează datele potențialului de export, încă nu a actualizat modelul pentru anul 2023. Respectiv, la moment nu e posibil. Totuși, în luna mai sau iunie, pot fi actualizate toate tabelele.</p> <p>2. Nu se acceptă. Analiza s-a efectuat în baza la NCM pentru ca putea identifica produsele ce sunt înrudite la o etapă mai complexă. Din acest motiv, legătura e prin prisma codului NCM.</p> <p>3. Se acceptă.</p>

	<p>4. Unele subacțiuni nu se referă la contextul promovării exportului și se propune de revăzut, cum ar fi, 1.5.9-Simplificarea procedurilor vamale la importul coletelor de către companiile din R. Moldova sau 1.5.11-Efectuarea unui studiu privind oportunitatea deschiderea unui terminal vamal.</p>	<p>4. Nu se acceptă. Acțiunea 1.5.9 a fost sugerată în baza semnalizării din partea sectorului microelectronic care menționa dificultatea importurilor elementelor necesare pentru producție, dar care au valoare mică și necesită o perioadă îndelungată de timp pentru procedurile vamale. Acțiunea 1.5.11 se referă la faptul că procesul decurs la frontieră este prea lung pentru exportatori. Respectiv, este nevoie de un terminal vamal multifuncțional pentru a accelera procesele.</p>
<p>Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (scr. nr.04-1390 din 12.03.2024)</p>	<p>Comunicăm despre menținerea obiecției, conform demersului nr.04-658 din 06.02.2024, în partea ce ține de atribuirea în sarcina ministerului a activității nr.2.5.3 privind construcția a cel puțin 6 hale industriale gata de utilizare de către investitorii din sectoarele prioritare în baza Platformelor Industriale Multifuncționale.</p> <p>În acest sens, remarcăm că Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028 (SNDR), aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.40/2022, care constituie principalul document de politici publice de dezvoltare regională, nu include activități și ținte numerice, aferente construcției halelor industriale gata de utilizare, ci doar menționează la Obiectivul general 2, prioritatea de „<i>sprijinire a dezvoltării și promovării platformelor industriale microregionale pentru creșterea atractivității și ocupării forței de muncă</i>”</p> <p>Prin urmare, având în vedere că realizarea și finanțarea acțiunii nu este corelată cu obiectivele prevăzute de SNDR, propunem asumarea rolului de executor principal al acțiunii respective de către Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, prin implicarea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în calitate de partener pentru implementare, în dependență de prioritățile de dezvoltare regională.</p>	<p>Se acceptă de principiu Acțiunea 2.5.3 reformulată.</p>
<p>Ministerul Educației și Cercetării (scr. nr.08/2-09/1621 din 12.03.2024)</p>	<p>Lipsă de obiecții sau propuneri.</p>	<p>Se ia act.</p>

<p>Agencia Proprietății Publice (scr. nr.05-03-1521 din 12.03.2024)</p>	<p>Cu referire la Obiectivul General 2: Direcționarea actualei produceri către exporturi de bunuri și servicii cu valoare adăugată și complexitate mai înaltă, în special la Obiectivul specific 2.6 Orientarea procesului de deetatzare a proprietății publice de stat către atragerea investițiilor private în sectoarele prioritare care vor genera cel puțin 100 milioane dolari SUA venituri din privatizare pe durata implementării programului, se propune de a utiliza doar noțiunea de „deetatzare” prin substituirea cuvintelor „venituri din privatizare” cu cuvintele „venituri din deetatzare” or, conform art. 2 din Legea nr. 121/2007 privind administrarea și deetatzarea proprietății publice, <i>deetatzarea proprietății publice este activitatea care include transmiterea patrimoniului public în proprietate privată (privatizare), precum și transmiterea în concesiune, administrare fiduciară, transmiterea întreprinderilor de stat în proprietatea unităților administrativ-teritoriale, alte activități orientate spre diminuarea participării statului la administrarea proprietății.</i></p> <p>Respectiv în Planul de acțiuni, la Obiectivul specific 2.6, la Indicator de rezultat, cuvântul „privatizare” se propune de a fi substituit cu cuvântul „deetatzare”. Totodată, la acțiunea 2.6.1, dat fiind că Programul este încă la etapa de avizare, se propune de a fi revăzut termenul executării acțiunii, iar la acțiunea 2.6.2, la Indicator de rezultat se propune substituirea cuvântului „privatizării” cu cuvântul „deetatzării”</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>
<p>Biroul Național de Statistică (scr. nr.04-3-12/24 din 05.03.2024)</p>	<p>Proiectul Programului Capitolul 1.1”Situția curentă”:</p> <ul style="list-style-type: none"> - în penultima propoziție, pag.4, de substituit cifra 42% cu cifra 47%, deoarece în anul 2013 Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord era în componența Uniunii Europene, prin urmare cota țărilor UE în exporturile moldovenești din anul 2013 constituia 47%; - ultima propoziție, pag.4, de expus în următoarea redacție: <i>”Ponderea celorlalte țări ale lumii (cu excepția țărilor UE și CSI) rămâne constantă (17% în anul 2022 față de 15% în anul 2013), principalii parteneri comerciali din această grupă de țări fiind Turcia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Elveția.</i> 	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>

	<p>- în propoziția a treia, pag.5 cuvintele <i>”combustibili naturali (păcură)”</i> de substituit cu cuvintele <i>„produse minerale, inclusiv combustibili”</i></p> <p>Planul de acțiuni Punctul 1.3.1, pag.68:</p> <p>- în rubrica <i>”Indicatori de monitorizare”</i>, de substituit <i>„Raport statistic, bază de date”</i> cu <i>”Date statistice privind exporturile Republicii Moldova, dezagregate pe mărfuri și țări de destinație a acestora”</i>;</p> <p>- în rubrica <i>„Unitate de măsură”</i>, de substituit <i>”Rapoarte trimestriale dezagregate”</i> cu <i>„Tabele statistice (în format Excel), prezentate trimestrial”</i>;</p> <p>- în rubrica <i>„Indicator de rezultat”</i>, de substituit precum urmează <i>„Informații statistice oportune și relevante pentru monitorizarea Programului Național de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor”</i>.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă parțial. S-a adăugat sintagma propusă și s-a păstrat “Raport cu privire la ISD pe sectoare CAEM”</p>
<p>Banca Națională a Moldovei <i>(scr. nr.10-01072/2/1540 20.03.2024)</i></p>	<p>BNM vă prezintă, conform competențelor, unele propuneri pe marginea proiectului nominalizat, după cum urmează:</p> <ul style="list-style-type: none"> • la Figura 4 „Dinamica deficitului comercial” (pag.8), a se exclude BNM din sursa indicată, întrucât nu sunt utilizate datele instituției; • la Tabelul 9 „Prognoza principalilor indicatori de impact”, indicatorul „Pondere ISD în PIB”, coloana „Nivelul de baza pentru anul 2022” (pag.51), valoarea acestuia urmează a fi rectificată din „29,7%” în „29,8%” având în vedere datele finale pentru anul 2022, în baza „Coordinated Direct Investment Survey”, precum și PIB-ul pentru același an, care a fost revizuit la 4 ianuarie a.c. În aceeași ordine de idei, această valoare necesită a fi redactată și la Anexa nr.3 „Matricea de rezultate”, obiectivul „Promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului și atragerea investițiilor în sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înalte a producției” (pag.105); • la Capitolul „VII. AUTORITAȚILE PUBLICE IMPLICATE” (pag.61), sintagma <i>„Banca Națională a Moldovei (BNM) în calitate de instituție care colectează și diseminează informația statistică cu privire la balanța de plăți, în partea ce ține de publicarea informației cu privire la fluxurile de ISD pe sectoare CAEM”</i> de substituit cu sintagma 	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă.</p>

	<p>„Banca Națională a Moldovei (BNM) în calitate de producător de statistici oficiale privind balanța de plăți, inclusiv comerțul internațional cu servicii precum și fluxurile de ISD”;</p> <ul style="list-style-type: none"> • la Capitolul „IX. PLANUL DE ACȚIUNI” (pag.68), poziția 1.3.1, coloana „Indicator de rezultat”, sintagma „Raport cu privire la ISD pe sectoare CAEM” de substituit cu sintagma „Ancheta Coordonată a Investițiilor Directe pe Activități Economice, CAEM”, precum este indicat pe pagina web a BNM. Raportul se actualizează cu periodicitate anuală și poate fi accesat pe următorul link https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dbp/DBP3.xhtml; • la Capitolul „IX. PLANUL DE ACȚIUNI” (pag.68), poziția 1.3.1, coloana „Indicator de rezultat”, sintagma „Sistem de comunicare” este ambigua, prin urmare ar fi oportun de revizuit indicatorul de rezultat. • la Capitolul „IX. PLANUL DE ACȚIUNI” (pag.68), poziția 1.3.1, coloana „Nivelul de bază pentru anul 2022”, urmează de modificat valoarea din „0” în „1”. 	<p>Se acceptă.</p> <p>Se acceptă. A fost exclusă sintagma.</p> <p>Se acceptă.</p>
<p>Ministerul Finanțelor (scr. nr.15/3-06/80 din 15.03.2024)</p>	<p>Ministerul Finanțelor [...] comunică următoarele.</p> <p>Referitor la proiectul Programului, reiterăm poziția expusă anterior prin avizul nr.05-17/29/169 din 31.01.2024, și în partea ce vizează obiecțiile neacceptate ca urmare a primei avizări, remarcăm faptul că aplicarea stimulentei/facilităților fiscale sau scutirii de achitare a impozitelor, va avea ca efect creșterea deficitului bugetar, iar lipsa unor măsuri compensatorii, precum identificarea și stabilirea sursei de acoperire a cheltuielilor bugetare sau stabilirea acelor cheltuieli care necesită a fi diminuate, va face imposibilă asigurarea veniturilor necesare pentru acoperirea pierderilor bugetare generate de implementarea măsurilor înaintate, și prin urmare imposibilitatea realizării finanțării cheltuielilor bugetare, ce au ca scop punerea în aplicare a prerogativelor statului în diverse domenii, inclusiv de ordin economic prin creșterea accesibilității la programe de suport și subvenționare. Or, potrivit art.131 alin.(6) din Constituția Republicii Moldova, nici o cheltuială bugetară nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare.</p>	<p>Elaborarea setului de acțiuni propuse în cadrul PNAIPE 2024-2028, a avut la bază principiul de a minimiza la maxim intervențiile pe dimensiunea scutirilor și facilităților fiscale, axare pe Programe bugetare, pe simplificarea și digitalizarea proceselor. Astfel, din totalul acțiunilor propuse se regăsesc două acțiuni care prevede introducerea unor noi facilități fiscale pe dimensiunea impozitului pe venit ce reies din practica internațională.</p> <p>Studiile internaționale demonstrează și recomandă ca în cazul în care se urmărește atingerea unor obiective de dezvoltare economică, drept instrument cel mai potrivit este impozitele directe, și în special, impozitul pe venit (profit).</p>

	<p>În partea ce ține de Planul de acțiuni, suplimentar celor menționate anterior prin avizul menționat supra, atragem atenția următoarelor aspecte:</p> <p>1) Cu referință la acțiunea 1.5.1 și 1.5.2, comunicăm că Ministerul Finanțelor consideră inoportun antrenarea în exerciții conexe de analiză a facilităților fiscale. Prin urmare, în cazul în care subiectul prezintă un interes aparte pentru Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor consideră oportun, implicarea exclusiv a Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării în procesul respectiv, cu înaintarea propunerilor ulterioare spre examinare Ministerului Finanțelor, în exercițiul de ajustare a cadrului normativ fiscal și vamal.</p> <p>2) Cu referință la acțiunea 1.5.3, precizăm că, actualmente, modalitatea de restituire a sumelor TVA, conform prevederilor Titlului III al Codului fiscal nr.1163/1997 (în continuare Cod) este prevăzută în Hotărârea Guvernului nr.93/2013 pentru aprobarea Regulamentului privind restituirea taxei pe valoarea adăugată (în continuare Regulament). Astfel, pct.13 din Regulament stabilește cazurile în care restituirea TVA se efectuează fără efectuarea controlului fiscal.</p> <p>La fel, potrivit pct.15 din Regulament, în cazul în care subiectul impozabil care a depus cererea nu satisface cerințele stabilite la pct.13 din prezentul Regulament, Serviciul Fiscal de Stat, în baza cererii recepționate privind restituirea TVA, inițiază controlul tematic.</p> <p>De menționat că, în corespundere cu prevederile pct.19 și 19¹ din Regulament, restituirea sumei TVA se efectuează în termen de 45 de zile de la data depunerii cererii de restituire. Din acest termen, 30 de zile sunt destinate pentru efectuarea controlului și adoptarea deciziei de restituire, 7 zile – pentru întocmirea documentelor de plată și transmiterea acestora spre</p>	<p>Se acceptă. Acțiunile 1.5. și 1.5.2 comasate și reformulate într-o singură acțiune.</p> <p>Se acceptă parțial. Stimularea exporturilor și efectuarea investițiilor private reprezintă un obiectiv primordial pentru dezvoltarea economică. Realizarea exporturilor sau efectuarea investițiilor este precedată de alocarea unor resurse financiare proprii sau atrase semnificative de către companii ce implică costul capitalului (dobânzi sau dividende), fapt pentru care este necesar ca sumele TVA care sunt convenite companiilor să fie restituite într-un termen minim.</p> <p>Serviciul Fiscal de Stat a realizat un progres semnificativ în ultimii ani reușind să reducă de la an la an termenul mediu de restituire a TVA.</p>
--	---	--

	<p>executare Trezoreriei de Stat, iar celelalte 8 zile – pentru efectuarea restituirii efective. Pentru contribuabilii care au depus dezacord împotriva actului de control, restituirea sumei TVA se efectuează în termen ce nu va depăși 60 de zile de la data depunerii cererii de restituire. Din acest termen, 30 de zile sunt destinate pentru efectuarea controlului, 15 zile – pentru depunerea dezacordului și celelalte 15 zile – pentru adoptarea deciziei, întocmirea documentelor de plată și efectuarea restituirii.</p> <p>Dreptul contribuabilului de a depune dezacord la actul de control în termen de până la 15 zile calendaristice este prevăzut la art.216 alin.(8) din Cod.</p> <p>În acest sens, menționăm că propunerea de reducere a termenului de restituire până la cel mult 14 zile va limita dreptul contribuabilului de a depune dezacord la actul de control în situația în care acesta nu este de acord cu constatările efectuate în cadrul controlului. Prin urmare, se propune excluderea acțiunii 1.5.3 din proiect.</p> <p>3) Cu referință la acțiunea 2.2.1, comunicăm că potrivit legislației fiscale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - contribuabilul are dreptul la deducerea cheltuielilor ordinare și necesare, achitate sau suportate de acesta pe parcursul perioadei fiscale, exclusiv în cadrul activității de întreprinzător (art.24 alin.(1) din Cod); - cheltuielile ordinare și necesare reprezintă cheltuielile caracteristice gestionării activității de întreprinzător și cheltuielile reglementate prin acte normative în vigoare, caracteristice pentru gestionarea anumitor tipuri de activități de întreprinzător, în scopul desfășurării activității economice și obținerii de venituri (pct.26 din Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.693/2018). <p>Prin urmare, în contextul în care cheltuielile suportate pentru activitățile de cercetare-dezvoltare pot fi calificate ca cheltuieli ordinare și necesare a întreprinderii, acestea sunt permise la deducere în scopuri fiscale prin prisma art.24 alin.(1) din Cod.</p>	<p>Reducerea termenului mediu de restituire a TVA în continuare, în condițiile digitalizării proceselor și implementării eficiente a controalelor bazate exclusiv pe riscuri, trebuie să reprezinte un obiectiv pentru organele de administrare fiscală, asigurând astfel, un mediu propice de natură fiscală pentru creșterea exporturilor și stimularea investițiilor.</p> <p>Ținând cont de cele expuse supra se propune modificarea indicatorului de rezultat în ”termenul mediu de restituire”.</p> <p>Nu se acceptă. Republica Moldova înregistrează una din cele mai joase nivele ale cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare în PIB în regiune. Astfel, conform datelor Băncii Mondiale Moldova a înregistrat în anul 2021 un nivel al cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în PIB în mărime de 0.23%, România - 0.47%, Bulgaria – 0.77%, Estonia – 1.75%, și media UE 2.28%.</p>
--	--	---

Astfel, în opinia Ministerului Finanțelor, cadrul normativ actual conține pârgă pentru stimularea investițiilor în activitățile de cercetare-dezvoltare, iar măsura ce vizează extinderea dreptului la deducere în scopuri fiscale a cheltuielilor într-o mărime mai mare decât cea suportată este una nejustificată, inclusiv având în vedere faptul că toate cheltuielile suportate urmează a fi contabilizate conform prevederilor Standardelor Naționale de Contabilitate, iar mărimea acestora permisă spre deducere în scopuri fiscale nu trebuie să contravină regulilor Standardului menționat. Mai mult ca atât, toate cheltuielile suportate urmează a fi confirmate documentar conform Legii contabilității și raportării financiare nr.287/2018.

Totodată, este de remarcat faptul că, implementarea măsurii propuse va genera reducerea semnificativă a veniturilor bugetare fără existența surselor de acoperire, ceea ce va crea riscuri iminente de destabilizare a sistemului finanțelor publice, și respectiv a sustenabilității bugetare.

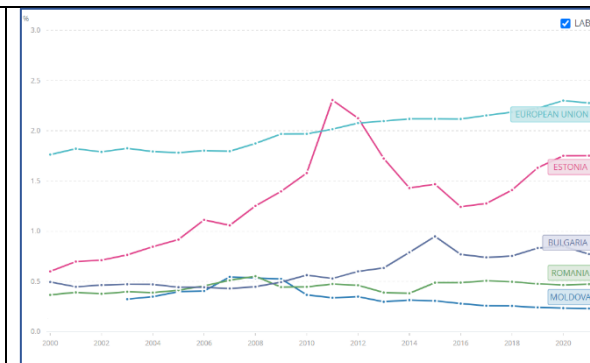

Figura 1. Nivelul cheltuielilor de cercetare și dezvoltare în PIB, %.

Sursa: Datele Băncii Mondiale.

Astfel, nivelul indicatorului analizat este de aproximativ 2 ori mai mic ca în România și de 10 ori mai mic decât în țările UE.

Cel mai îngrijorător este faptul că pe lângă nivelul redus al cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare în RM, se atestă un trend negativ de reducere de la an la an.

Pentru atingerea obiectivului de sporire a gradului de complexitate a produselor și serviciilor exportate (obiectivul PNAIPE), țările lumii și în special cele europene au acordat o serie de facilități fiscale și programe bugetare pentru stimularea acestor tipuri de cheltuieli (investiții). Spre exemplu conform Raportului OCDE¹, ponderea scutirilor fiscale pentru cercetare și dezvoltare în totalul sprijinului guvernamental pentru cercetarea și dezvoltarea întreprinderilor din UE a crescut de la 26% în 2006 la 57% în 2018.

¹ <https://ec.europa.eu/newsroom/rtd/items/700613/en>

	<p>4) Cu referință la acțiunea 2.2.2, menționăm că în scopul stimulării investițiilor în mijloace fixe, precum și în vederea menținerii lichidității în cadrul întreprinderii pentru a promova investițiile ulterioare, prin prisma <i>Legii nr.356/2022 cu privire la modificarea unor acte normative</i>, s-a intervenit cu un set de măsuri menite să asigure susținerea mediului de afaceri.</p> <p>Astfel, începând cu 01 ianuarie 2023, întreprinderile mari, altele decât cele clasificate în conformitate cu art.5 alin.(1) din <i>Legea nr.179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii</i>, pot utiliza metoda amortizării accelerate pentru primul an de punere în funcțiune a mijlocului fix. Mărimea</p>	<p>Potrivit raportului, în 2020, 33 din cele 37 de țări OCDE, 21 din 27 de țări UE și o serie de alte economii (Argentina, Brazilia, China, Rusia, Africa de Sud și Thailanda) au oferit scutiri de taxe pentru cheltuielile de cercetare și dezvoltare la nivel central sau local.</p> <p>În UE, scutirea de taxe guvernamentale pentru cercetare și dezvoltare a crescut de la 0,02% din PIB în 2000 la 0,09% în 2018.</p> <p>Acordarea dreptului de deducere a cheltuielilor conform art.24 alin.(1) nu reprezintă un stimulent ci o normă generală de deducere a cheltuielilor de întreprinzător similar cu alte tipuri de cheltuieli ordinare și necesare.</p> <p>De aceea, este necesar o facilitate fiscală, iar în cazul dat a fost propusă practica României (a se vedea art.20 din Codul fiscal al României).</p> <p>De menționat că, similar cazului României, propunerea nu afectează respectarea principiilor și normelor contabile. Norma respectivă urmează să se aplice la depunerea Declarației fiscale cu privire la impozitul pe venit fiind efectuate ajustările fiscale corespunzătoare.</p> <p>În legislația fiscală există norme care prevede o deducere suplimentară în condițiile lipsei acesteia pe partea contabilă (a se vedea spre ex: art.24 alin.(16) din <i>Legea Nr. 1164/1997</i> pentru punerea în aplicare a titlurilor I și II ale Codului fiscal.</p> <p>Nu se acceptă. A se vedea argumentele de la 2.2.1. Suplimentar menționăm că amortizarea accelerată în mărime de 50% este binevenită dar insuficientă în condițiile situației regionale privind</p>
--	--	--

	<p>amortizării mijlocului fix ce urmează a fi dedusă se determină după cum urmează:</p> <p>a) pentru primul an de utilizare, amortizarea nu poate depăși 50% din costul de intrare al mijlocului fix;</p> <p>b) pentru următorii ani de utilizare, amortizarea se calculează prin raportarea valorii neamortizate a mijlocului fix la durata de funcționare utilă rămasă a acestuia.</p> <p>Totodată, întreprinderile clasificate ca întreprinderi micro, mici sau mijlocii conform prevederilor art.5 alin.(1) din Legea nr.179/2016, pot să opteze pentru opțiunea de neachitare a impozitului pe venit calculat pentru perioada fiscală 2023-2025, dacă acesta intenționează nerepartizarea profitului obținut ca urmare desfășurării activității sub formă de dividende, inclusiv sub formă de acțiuni sau cote părți.</p> <p>În acest sens, se consideră inoportun promovarea unor facilități suplimentare, inclusiv prin prisma nerespectării principiului de echitate fiscală care presupune tratare egală a persoanelor fizice și juridice, care activează în condiții similare, în vederea asigurării unei sarcini fiscale egale. Or, acordarea unor stimulente fiscale doar pentru activitățile de dezvoltare-cercetare va crea premise pentru extinderea spectrului de facilități pentru alte sectoare.</p>	<p>războiul din Ucraina, precum și concurența acerbă între țări pentru investițiile străine.</p> <p>Astfel, având în vedere situația actuală precum și faptul că această măsură este doar o amânare a impozitului pe venit, pentru a spori intensitatea acestui stimulent și, respectiv, a stimula într-o măsură mai mare înclinația companiilor pentru investiții, se consideră relevantă opțiunea de acorda o deducere suplimentară aferentă cheltuielilor de amortizare a mijloacelor fixe.</p> <p>Acordarea facilității fiscale se va face în funcție de prioritatea statului în raport cu tipurile de mijloace fixe care creează o eficiență economică mai sporită și posibilitățile bugetare, și nu în dependență de agenții economici (nu suntem în prezența unei tratări diferite a persoanelor fizice și juridice).</p>
<p>Agencia de Investiții (scr. nr. 02-115 din 03.04.2024)</p>	<p>Așa cum este menționat în:</p> <p><i>“3.2. Profilurile investiționale pentru sub-sectoarele prioritare. În contextul PNAIPE 2024-2028 prioritare pentru atragerea investițiilor și promovarea exporturilor sunt acele sub-sectoare a căror complexitate a producției este înaltă și pentru care deja există producție emergentă în Republica Moldova.”</i></p> <p>Considerăm important a menționa că, deși programul abordează profesionist și analitic perspectivele de atragere investiții din perspectiva dezvoltării industriilor cu cea mai mare complexitate, programul omite intenționat alte verticale care sunt de importanță strategică pentru Republica Moldova, precum sectorul IT și cel al serviciilor de outsourcing pentru business, care, din perspectiva Agenției de Investiții, dar și a discursului MDED (i.e. crearea unei economii bazate pe servicii) - reprezintă un vector economic critic.</p>	<p>Se acceptă.</p>

	<p>Din acest considerent, considerăm important a menționa că programul nu reprezintă o imagine atotcuprinzătoare pentru a definitiva sectoarele de focus strategic pentru Agenția de Investiții în vederea atragerii investițiilor, dar oferă perspectivă aprofundată în sectoarele cu complexitate mare.</p> <p>Alte obiecții sau comentarii pe marginea Programului nu avem.</p>	
<p>Camera de Comerț și Industrie (scr. 287-03/17 din 25.03.2024)</p>	<p>Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova (CCI a RM) [...]prezintă următoarele propuneri la proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului național de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024- 2028 (PNAIPE 2024-2028):</p> <p>Conform Legii 393/1999 cu privire la CCI a RM, articolul 4, una dintre principalele sale sarcini este: f) contribuirea la dezvoltarea activității economice externe și exportului de evenimente de afaceri pentru promovarea produselor autohtone, facilitarea exporturilor și mărfuri, lucrări și servicii. După cum cunoașteți CCI a RM în conlucrare cu Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Agenția de Investiții a Moldovei, Misiunile diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate și în baza acordurilor de cooperare cu Camerele de Comerț și Industrie din alte state organizează diferite atragerea investitorilor (forumuri și misiuni de afaceri, expoziții și târguri B2B etc.</p> <p>În acest context, în strategiile precedente CCI a RM de rând cu alte instituții se regăsea în lista instituțiilor care contribuie la atingerea obiectivelor prioritare. În temeiul celor expuse, precum și întru consolidarea eforturilor instituționale, considerăm important de a reflecta rolului și competențele CCI a RM în PNAIPE 2024-2028, ori Camera nu este deloc menționată în proiect.</p> <p>Practicile internaționale și europene demonstrează că Camerele de Comerț sunt organizații cheie în susținerea businessului, iar statul delegă sistemelor camerale mai multe atribuții legate de promovarea exporturilor. În acest context, suntem convinși că valorificarea potențialului CCI a RM în procesul de implementare a programelor</p>	<p>Se ia act.</p> <p>Argumentare:</p> <p>Reieșind din dezideratul programului de atragerea investițiilor și promovare a exporturilor, precum și și mandatul obținut de pe urma reformei instituționale, implementarea acțiunilor propuse îi revine prioritar Agenției de Investiții - fiind autoritatea națională care contribuie la dezvoltarea și creșterea economică a țării prin promovarea, atragerea și localizarea investițiilor străine și promovarea exportului.</p>

	<p>statului va contribui semnificativ la promovarea exporturilor și atragerea investițiilor.</p> <p>Suplimentar, se propune, completarea Planului cu o activitate nouă ce prevede dezvoltarea Registrului comerțului pe platforma Registrului membrilor CCI a RM cu identificarea partenerilor de dezvoltare în vederea finanțării.</p> <p>Actualmente, CCI a RM este deținător și gestionează Registrul Membrilor - un instrument online ce permite stabilirea de noi parteneriate, pentru cooperare și investiții, o sursă de informație importantă pentru toate întreprinderile moldovenești și străine care au nevoie de furnizori de bunuri și servicii în Republica Moldova; companii străine care caută parteneri de încredere pentru a intra pe piața Republicii Moldova; investitori străini care consideră Republica Moldova drept o platformă pentru noi investiții.</p> <p>Registrul membrilor CCI a RM cuprinde peste 1100 de întreprinderi din Republica Moldova – membre ale Camerei din diverse sectoare ale economiei, din toate regiunile țării, de diverse dimensiuni și forme de proprietate. Accesând linkul: www.membrii.chamber.md și utilizarea motorului de căutare este posibil de selectat categoria de bunuri sau servicii. Totodată, această baza de date va putea fi dezvoltată și completată cu date despre toate companiile din RM și să devină un instrument foarte util și eficient în vederea identificării producătorilor, evaluării potențialului de producere și export, promovării produselor autohtone și atragerii investițiilor în economia țării.</p>	<p>Totodată, reiterăm despre importanța acțiunilor și eforturile CCI în vederea atragerii investitorilor, și considerăm oportun cooptarea, inclusiv a CCI, în implementarea <i>Program de politici pentru dezvoltarea diplomației economice pentru anii 2024-2028</i>, la care CCI este nemijlocit implicată la capitolul de dezvoltare a parteneriatelor externe și atragerea investitorilor.</p> <p>Se ia act</p> <p>Acțiune va fi considerată și integrată în cadrul <i>Programului de dezvoltare a diplomației economice 2024-2028</i> (este la etapa de evaluare a conformității și calității proiectului programului la CS), care este un document de politici dedicat promovării unei politici externe active bazate pe consolidarea relațiilor cu partenerii de dezvoltare și promovarea imaginii de țară ca destinație de afaceri și investiții atractive.</p>
--	---	--

	<p>Datele respective, fiind actualizate de cei circa 100 de experți ai CCI a RM vor putea fi utilizate de autoritățile publice și prezentate în scopul promovării mărfurilor pe piața internă și externă. Experții CCI a RM dispun de cunoștințe și instrumente necesare pentru a confirma statutul de producător, evalua capacitățile de producere, stabili corespunderea mărfurilor cerințelor standardelor și regulilor de origine, etc.</p> <p>Cu referire la obiectivul specific 1.5. Remodelarea sistemului fiscal si vamal pentru a încuraja investițiile în serviciile și bunuri orientate spre export și atragerea investițiilor străine, propunem să fie luat în considerare că anual mediul de afaceri prezintă Ministerului Finanțatelor propuneri privind politica fiscală și vamală pentru anul viitor. Cu referire la acțiunile ce țin de operațiuni vamale, considerăm necesar de a asigura evaluarea impactului prevederilor noului cod vamal, ori mai multe proceduri simplificate încă nu au fost puse în aplicare sau au fost oferite perioade de tranziție (de exemplu pentru rezidenții ZEL, sau perfecționare activă).</p> <p>Totodată, acțiunile precum 1.5.11 ce ține de construcția terminalului vamal, sau 1.5.8. sunt prevăzute deja în HG Nr. 71/2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023-2030 (de ex: Modernizarea infrastructurii vamale, inclusiv construcția unui terminal vamal modern; Simplificarea și digitalizarea serviciilor și procedurilor vamale; Orientarea activității de vămuire spre mediul electronic și reducerea barierelor birocratice.</p> <p>Suplimentar, recomandăm revizuirea unor obiective specifice, care sunt formulate ca acțiuni și necesită a fi ajustate pentru a corespunde cerințelor de planificare strategică. CCI a RM vă asigură de întreagă deschidere pentru a discuta propunerile susmenționate cu autorii proiectului pentru a fi luate în considerare la definitivarea documentului.</p>	<p>Se ia act Argumentare: A se vedea Acțiunea nr. 1.5.1 din Planul de acțiuni pentru implementarea Programului prevede evaluarea stimulentei și facilităților oferite de către țările din regiune și aplicarea acestora în sectoarele prioritare prin diferite instrumente cum ar fi: scheme de ajutor de stat, facilități administrative, facilități funciare care se vor regăsi, inclusiv în propunerile anuale de ajustare la politica fiscal-vamală.</p> <p>Neacceptat argumentat: A se vedea Acțiunea nr. 1.5.10 din planul de acțiuni care a fost revizuită și redenumită, precum și agreată de comun cu Ministerul Finanțelor.</p> <p>Neacceptat argumentat: La etapa de elaborare a programului, s-a ținut cont de prevederile cadrului normativ care reglementează procedurile ce țin de elaborarea unui document de politică publică (HG nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea,</p>
--	--	---

		<p>aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice) precum și instrucțiunile din Ghidul metodologic „Integrarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național”. Astfel, în procedura de elaborare și promovare a proiectului Programului au fost respectate toate etapele și fiecare etapă coordonată cu Cancelaria de Stat, subliniem aici recepționarea <i>Raportului de evaluare a calității și conformității proiectului Programului național de atragerea investițiilor și promovare a exporturilor pentru perioada 2024-2028</i> prin demersul Cancelariei de Stat nr.21-113-13669 din 29.12.2023. Raportul a fost transmis spre notificare și informare instituțiilor de resort nemijlocit vizate în Programul dat și plasat pe pagina ministerului:</p>
Avizarea II		
<p>Cancelaria de Stat (scr. nr.21/1-69-5077 din 8.05.2024)</p>	<p>Cu referire la Planul de acțiuni al PNAIPE, reiterăm necesitatea estimării costurilor financiare pentru implementarea fiecărei acțiuni în vederea respectării prevederilor stabilite la pct. 12, sbpct. 4) din Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. Exemple de acțiuni pentru care costurile nu au fost estimate - 1.3.5, 1.4.5, 1.5.8. Totodată, se va indica sursa de finanțare a costurilor (subprogramul bugetar sau proiectul de asistență externă), pentru fiecare an, fiind asigurată legătura cu instrumentele bugetare de planificare (Cadru bugetar pe termen mediu (CBTM 2024-2026, conform Hotărârii Guvernului nr. 408 din 21-06-2023).</p>	<p>Se acceptă argumentat Acțiunile 1.3.5; 1.4.5 reprezintă unele din activitățile de bază ale AI și ODA care vor fi executate în limita bugetului aprobat de instituții publice și vor cuprinde cheltuielile salariale ale angajaților. Susținem același argument și pentru acțiunea nr.1.5.8 care, la fel va implica cheltuieli salariale pentru elaborarea proiectului de lege.</p>

	<p>La compartimentul Abrevieri și Acronime se propune includerea acronimului AIM și abrevierii CCI (menționate în Planul de acțiuni).</p> <p>Având în vedere că Programului național de specializare inteligentă al Republicii Moldova pentru anii 2024-2027 „SMART MOLDOVA” (SMART) este la etapa de elaborare, se recomandă colaborarea între Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării și Ministerului Educației și Cercetării, pentru asigurarea corelării și sinergiei intervențiilor planificate în cadrul documentului SMART și domeniile prioritare stabilite în PNAIPE.</p>	<p>Se acceptă. A fost modificat</p> <p>MEC a prezentat avizul prin scr. nr.08/2-09/3119 din 29.04.2024, evocând lipsa obiecțiilor și propunerilor.</p>
<p>Biroul Politici de Reintegrare (scr. nr.04-78-5126 din 10.05.2024)</p>	<p>Reiterăm recomandarea privind ajustarea terminologiei, expusă în avizul nr.04-78-2618 din 06.03.2024.</p> <p>Astfel, în tabelul 14 (Riscurile de implementare), compartimentul 2 (Extinderea zonei de conflict militar în Republica Moldova), sintagma „raioanele din stânga Nistrului” urmează a fi substituită cu sintagma „regiunea transnistreană”, asigurând concordanța cu terminologia utilizată în actele normative recente, inclusiv în Strategia securității naționale a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.391/2023.</p>	<p>Se acceptă. A fost modificat</p>
<p>Ministerul Justiției (scr. nr.04/2-4475 din 14.05.2024)</p>	<p>La forma actuală a proiectului reiterăm următoarele:</p> <p>Dat fiind faptul că, potrivit pct.2 din <i>Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 86/2020 (în continuare – Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020)</i>, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici publice se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu <i>Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative</i>, numerotarea elementelor structurale ale proiectului actului normativ trebuie să fie continuă de la începutul și până la sfârșitul actului, ținând cont de prevederile art.52 alin. (3) din <i>Legea nr.100/2017</i>, iar semnele grafice se vor exclude, deoarece acestea nu constituie elemente structurale ale actului normativ. Punctele se divid în subpuncte și în alineate. Drept exemplu, semnul grafic „•” nu este specific structurii conținutului actului normativ. De asemenea, notele de subsol nu reprezintă elemente de structură ale actului normativ, fapt pentru</p>	<p>Neacceptat argumentat</p> <p>Programul național de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2024-2028 este esențialmente un document de politici, diferit ca formă și conținut de un regulament sau o instrucțiune, căroră le sunt specifice forma punctuală de expresie.</p> <p>Pct. 2 din <i>Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020</i> se referă anume la procedurile de fundamentare, elaborare, avizare, consultare și aprobare a documentelor de politici, aceleași ca și în cazul actelor normative. Proceduri care au fost respectate în procesul de elaborare a</p>

	<p>care urmează a fi excluse, iar textul acestora se va integra în puncte separate. Observațiile menționate sunt valabile pentru tot textul proiectului, inclusiv pentru numerotarea figurilor/tabelelor prezentate.</p> <p>În parafa de aprobare a Programului textul „Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. ___ din _____ 2024” se va substitui cu textul „Aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. __/2024”, conform uzanțelor normative și având în vedere că Programul constituie unica anexă la hotărâre.</p> <p>Lista cu abrevieri și acronime se va exclude, întrucât nu constituie elementul structural al unui act normativ. Totodată, se va ține cont de prevederile art. 54 alin, (1) lit. i) din Legea nr. 100/2017, potrivit cărora exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire (observație valabilă pentru toate cazurile similare din proiect).</p> <p>Privitor la elementul structural „Introducere” se va reține că, potrivit pct.11 sbp. 1) din Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, la elementul structural „Introducere” se indică descrierea modului în care programul va contribui la atingerea obiectivelor din cadrul strategiei, perioada propusă pentru implementare, părțile implicate în elaborarea</p>	<p>proiectului: a fost creat grupul de lucru, a fost publicat anunțul de inițiere, proiectul actului normativ prin care se propune a fi aprobat Programul este însoțit de Nota informativă, proiectul a fost transmis spre înregistrare și anunțat urmare acceptării în cadrul ședinței secretarilor generali, proiectul a fost supus procesului de avizare și consultare publică, etc. Subsidiar, menționăm că același regulament conține prevederi specifice vizavi de conținutul unui program, al cărui calitate și conformitate a fost apreciată prin Raportul de evaluare emis de Cancelaria de Stat.</p> <p>Actul normativ care cade sub incidența Legii nr.100/2017 este proiectul hotărârii Guvernului prin care se aprobă programul, care însoțește proiectul Programului.</p> <p>Se acceptă A fost modificat</p> <p>A se vedea argumentarea supra.</p> <p>A se vedea argumentarea supra.</p>
--	---	---

	<p>programului. Astfel, conținutul acestui element structural se va numerota corespunzător (Capitolul I) și se va ajusta celor enunțate, în special, prin excluderea informației ce se conține în nota informativă la proiect (se referă, în special, la cele menționate la pag. 4 privind racordarea la cerințele expuse în Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 și descrierea capitolelor Programului).</p> <p>Cu referire la ultimul alineat al acestui capitol (pag. 5), potrivit căruia „PNAIPE este completat cu valori de referință pentru birourile comercial economice calculați în baza modelului matematic utilizat pentru analiza potențialului de export (Anexa 1), fișele pentru produsele de complexitate înaltă cu detalii privind necesarul de investiții și forță de muncă (Anexa 2) și Matricea de Rezultate, care reprezintă o sinteză a obiectivelor generale și specifice cu indicarea valorilor de referință, a surselor de verificare și a țintelor stabilite pentru perioada de implementare (Anexa 3).”, reiterăm următoarele neclarități/neconcordanțe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - în anexa nr. 1 la Program sunt prevăzute „Valorile de referință pentru misiunile diplomatice”, pe când în partea descriptivă a Programului se menționează „valori de referință pentru birourile comercial economice”. Prin urmare, se va clarifica această neconcordanță; - nu este clar statutul și rolul birourilor comercial economice, prevăzute atât în prevederea sus citată, cât și pe parcursul textului Programului; - necorespunderea denumirii anexei nr. 2 celei din partea descriptivă a Programului. Astfel, urmează a fi ajustată corespunzător. <p>La Capitolul I „Analiza situației”:</p> <p>La pct. 1.1, pag. 9, textul „Noul Cod vamal (Legea nr. 95/2021)” se va substitui cu textul „Codul vamal nr. 95/2021”, iar în continuare referința la acest cod se va indica uniform conform exemplului de mai sus.</p> <p>La Capitolul II „Obiectivele Programului”:</p> <p>Dispozițiile privind „Beneficiarii Programului” (pag. 28) se consideră oportun a fi plasate la capitolul „Introducere”, în care se indică toate părțile implicate conform Programului.</p> <p>Cu referire la obiectivele generale ale Programului, în mod repetat semnalăm că acestea reprezintă rezultatele preconizate pe domeniul sau subdomeniul de activitate derivate din obiectivele și direcțiile prioritare ale</p>	<p>Precizare Ultimul alineat al capitolului specifică în mod descriptiv conținutul anexelor la Program, dar nu titlurile acestora.</p> <p>Se acceptă A fost modificat</p> <p>A se vedea argumentarea supra.</p>
--	--	---

	<p>strategiei. În context, la definitivarea obiectivelor generale se va ține cont de obiectivele și direcțiile prioritare ale Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Mai mult, prin acest Program autorul intenționează să implementeze acțiuni în domeniul atragerii investițiilor, pe lângă domeniul promovării exporturilor. În subsidiar, se recomandă enumerarea inițială printr-o prevedere distinctă a obiectivelor generale ale Programului.</p> <p>Totodată, cu referire la conținutul obiectivelor specifice, atenționăm că acestea urmează să reflecte <u>rezultatele preconizate specifice și măsurabile derivate din obiectivele generale ale programului</u> și să fie formulate SMART (observație valabilă și pentru proiectul Planului de acțiuni).</p> <p>La Capitolul III „Teoria schimbării”:</p> <p>Conținutul acestui capitol nu corespunde structurii părții descriptive a programului, prevăzute la pct. 11 din Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020.</p> <p>Complementar, pornind de la conținutul Capitolului III, acesta s-ar încadra la capitolul „Introducere”.</p> <p>La pag. 31, prezintă neclaritate referința la Anexa 1, astfel urmează a fi revizuită de către autorul proiectului.</p> <p>La Capitolul IX „Planul de acțiuni”:</p> <p>La indicarea acțiunilor și indicatorilor de monitorizare se va ține cont de prevederile pct. 12 sbp. 2) și 3) din Regulamentul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, potrivit cărora <u>acțiunile sunt măsurile concrete</u>, ce urmează a fi realizate pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice, iar <u>indicatorii de monitorizare</u> reprezintă indicatorii pentru fiecare acțiune planificată, cu valorile de referință (actuale/curente) și țintite (planificate).</p> <p>Totodată, obiectivul general 2 se va expune în strictă conformitate cu prevederile părții descriptive a Programului, în special, prin completare după cuvântul „exporturi” cu cuvintele „de bunuri” și substituie a cuvintelor „adăugate mai înalte” cu cuvintele „adăugată și complexitate mai înaltă” (observație valabilă și pentru anexa nr. 3 la Program).</p>	<p>A se vedea argumentarea supra.</p> <p>Referința a fost modificată</p> <p>Se acceptă A fost modificat</p>
--	---	--

	<p>Acțiunile 2.3.1 și 2.3.2 se vor revedea, inclusiv sub aspectul comasării acestora, prin prisma prevederilor pct. 5 din Hotărârea Guvernului nr. 49/2021, potrivit căreia „Serviciul Fiscal de Stat va prezenta anual, până la 1 aprilie, Ministerului Finanțelor și Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale un raport cu privire la acordarea subvențiilor pe categorii de angajați.”.</p> <p>Cu referire la anexele nr. 1-3, în parafa de aprobare se va indica expres că sunt anexe la <i>Programul național de atragerea investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2024-2028</i>.</p> <p>Adițional, proiectul se va revizui, inclusiv, în vederea eliminării neclarităților și greșelilor gramaticale. Conform prevederilor art. 54 din Legea nr. 100/2017 textul punctelor trebuie să aibă un caracter dispozitiv, să prezinte norma instituită fără explicații sau justificări. <u>Verbele utilizate în text se vor expune la timpul prezent</u>, forma afirmativă, pentru a se accentua caracterul imperativ al dispoziției respective.</p>	<p>Neacceptat argumentat Conform pct. 5 din HG nr.49/2021 Serviciul Fiscal de Stat prezintă anual, până la 1 aprilie, Ministerului Finanțelor și Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale un raport cu privire la acordarea subvențiilor pe categorii de angajați, acest raport nu presupune o analiză a eficienței acestor măsuri, acesta este mai mult o constatare a faptelor (raport cantitativ). Conform esenței acțiunilor în cauză se propune realizarea analizei eficienței acestor măsurilor și în baza rezultatelor acestei analize să se intervină pe prevederile Regulamentului respectiv.</p> <p>Se acceptă A fost modificat</p> <p>Neacceptat argumentat Proiectul hotărârii Guvernului prin care se propune aprobarea Programului are un caracter dispozitiv, iar norma propusă este fără echivoc.</p>
<p>Ministerul Afacerilor Externe (scr. nr.DI/3/041-4925 din 10.05.2024)</p>	<p>MAE reiterează propunerea din avizul nr. DI/3/041-2770 din 12 martie 2024 potrivit căreia se consideră imperativă acordarea unei atenții sporite compartimentului dedicat atragerii investițiilor străine în sectoare țargetate ale Republicii Moldova. În acest sens, prezintă interes și se propune includerea în Programul Național de Atragerea Investițiilor și Promovarea Exporturilor pentru perioada 2024-2028 (în continuare PNAIPE) a obiectivului de elaborare a proiectelor strategice axate pe atragerea investițiilor străine (nu doar proiecte de asistență de la partenerii de dezvoltare), spre exemplu pentru îmbunătățirea infrastructurii aeroportuare din Chișinău și Bălți, reconstrucția căilor ferate, energie regenerabilă și altele.</p>	<p>Se acceptă Planul de acțiuni pentru implementarea Programului a fost completat cu o acțiune nouă „Promovarea intereselor strategice prin investiții în proiecte investiționale din domeniul infrastructurii, energiei regenerabile, precum și în sectoarele cu potențial de creștere a complexității producției”.</p>

Deși există îngrijorări privind potențiala suprapunere cu alte programe ale Guvernului, este oportună reconsiderarea propunerii menționate supra, în vederea asigurării mai curând a complementarității și sinergiei între programele și strategiile naționale, fiind susținută importanța evitării suprapunerilor. Astfel, având în vedere caracterul interinstituțional al proiectului PNAIPE, se atrage atenția asupra faptului că MAE a propus în avizul nr. DI/3/041-2770 din 12 martie 2024 elaborarea unor proiecte concrete (bine definite și structurale) nu doar pentru domeniul infrastructurii, sau energiei, dar și în vederea acoperirii altor sectoare importante (turism, mediu, cultură, HoReCa și altele). Deși există programe care reflectă setarea obiectivelor pentru dezvoltarea altor sectoare, se constată că în ele nu este bine definit tipul proiectelor investiționale necesare, care pot fi descrise în proiectul PNAIPE.

În acest context, se subliniază faptul că importanța atragerii investițiilor strategice este menționată în pct.5 „Direcții de politici și intervenții prioritare” din Strategia Națională de Dezvoltare “Moldova Europeană 2030” și în Planul Național de Dezvoltare pentru anii 2025-2027, iar capitolul I, pct. 2 al Regulamentului privind birourile comercial-economice în cadrul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale Republicii Moldova peste hotare (HG nr. 413/2017) stipulează expres că Biroul comercial-economic reprezintă și promovează, în statul de reședință și în statele de acreditare prin cumul, interesele Republicii Moldova în domeniul activității comercial-economice. Însă, rămâne neclar cum Birourile comercial-economice vor sprijini eficient atragerea investițiilor în proiectele majore din diverse domenii, dacă PNAIPE nu formulează obiectivele și sarcinile concrete, atât la nivel conceptual, cât și în cadrul Planului de acțiuni, pe elaborarea unor astfel de proiecte investiționale bine definite, care pot fi promovate ulterior în discuțiile cu investitorii străini.

În subsidiar, este esențial să fie demarate consultări adiționale privind modalitatea de evaluare a proiectelor investiționale strategice care vor fi integrate eficient într-un cadru mai larg al PNAIPE, asigurând astfel că toate eforturile converg spre obiectivele comune de creștere economică și dezvoltare durabilă, menționate în documentele strategice susmenționate.

Neacceptat argumentat

PNAIPE este un document de planificare strategică pe termen mediu elaborat în vederea realizării priorităților stabilite în SND 2030, în special în partea ce ține de identificarea sectoarelor prioritare pentru investițiile străine și autohtone și stimularea proiectelor investiționale inovative și prietenoase cu mediul. De asemenea, PNAIPE se raliază la Strategia Națională de Dezvoltare Economică (SNDE 2030) al cărei scop este economia rezilientă, digitalizată, bazată pe sectorul de servicii și dezvoltarea continuă a industrializării, cu un mediu economic stabil, competitiv, susținut de investiții, cu un grad sporit de inovare și dezvoltare a capitalului uman.

Totodată, activitatea birourilor comercial-economice este realizată conform reglementărilor normative în acest sens, iar PNAIPE va constitui un instrument de ghidare și suport pentru a determina planurile de activitate, indicatorii de performanță ale acestora.

Neacceptat argumentat

PNAIPE are inclusiv viziunea de a diversifica exporturile care pentru moment nu sunt valorificate sau sunt valorificate foarte puțin. Acest fapt nu exclude dezvoltarea exporturilor cu

	<p>Adițional, cu referire la Anexa 1 la proiectul PNAIPE, se reiterează necesitatea eliminării discrepantei între valorile de referință și solicitările recepționate din partea agenților economici din Republica Moldova cu privire la produsele care se doresc a fi exportate pe o anumită piață de desfacere (expuse în avizul nr. DI/3/041-2770 din 12 martie 2024).</p> <p>Această discrepantă indică o posibilă neconcordanță între așteptările exportatorilor moldoveni și strategiile predefinite de suport pentru facilitarea accesului pe piață. Acest decalaj sugerează necesitatea unei revizuiri și actualizări a valorilor de referință pentru a reflecta cu exactitate cerințele actuale ale exportatorilor și pentru a asigura că suportul oferit de misiunile diplomatice este în deplină concordanță cu dinamica pieței și cu necesitățile agenților economici. Ajustarea acestor valori va permite nu doar o mai bună aliniere la obiectivele diplomației economice ale Republicii Moldova, dar și va spori eficacitatea intervențiilor instituționale în sprijinul agenților economici, contribuind astfel la creșterea volumului de exporturi și la consolidarea prezenței internaționale a produselor moldovenești.</p>	<p>produse care deja sunt prezente pe piețelor țărilor partenere. Totodată valorile de referință vor fi pasibile ajustărilor în dependență de evoluțiile pieței. Adițional, elementele specifice de dezvoltare a diplomației economice vor fi concentrate în Programul pentru diplomația economică a cărui draft a fost definitivat și transmis pentru evaluarea calității și conformității Cancelariei de Stat.</p>
<p>Ministerul Mediului (scr. nr.02-07/1464 din 28.05.2024)</p>	<p>Ministerul Mediului comunică susținerea acestuia, cu recomandarea de a indica în clauza de adoptare temeiul juridic, care este obligatoriu, în conformitate cu prevederile art. 44 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative.</p>	<p>Se ia act Argumentare: Reiterăm prevederile articolul 44, alin.(1) din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative „<i>Clauza de adoptare a actului normativ constă într-o propoziție care cuprinde denumirea autorității publice emitente și decizia de adoptare, aprobare sau emiteră a actului normativ, iar pentru proiectele de legi cuprinde și categoria acestora. Clauza de adoptare a actului normativ poate conține, după caz, și temeiul legal de adoptare a actului normativ respectiv.</i>”</p>
<p>Ministerul Muncii și Protecției Sociale (scr. nr.02/2364 din 07.05.2024)</p>	<p>La proiectul Planului de acțiuni, OG2: Direcționarea actualei produceri către exporturi și servicii cu valoare adăugate mai înalte, OS 2.3: Orientarea sistemului de educație către sectoarele cu o complexitate mai avansată și producere cu valoare adăugată înaltă, la acțiunea nr.2.3.2. „<i>Revederea Regulamentului privind subvenționarea locurilor de muncă aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.49/2021, prin prisma evaluării și sporirii</i></p>	<p>Se acceptă Au fost efectuate modificări</p>

	<i>intensității către sectoarele cu valoare adăugată înaltă”, se reiterează excluderea Ministerului Muncii și Protecției Sociale din calitatea de co-executor</i>	
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (scr. nr.07-07/1554 din 20.05.2024)	Comunică despre susținerea acestuia, cu solicitarea trecerii de la analiza grupului de produse în baza Nomenclurii Combinat de Mărfuri (NCM) la analiza per produs, astfel asigurând colectarea datelor precise pentru a analiza impactul comerțului extern la nivel de produs. Aceasta abordare ne va demonstra randamentul promovării exportului și necesitatea investițiilor focusate pe produs. În forma actuala, trasabilitatea politicilor întreprinse de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare nu pot fi evaluate la un asemenea nivel. Respectiv, se propune efectuarea analizei pe baza de nouă cifre în NCM.	Se ia act Argumentare: Referitor propunerii de refacere a calculelor de la analiza grupului de produse în baza Nomenclurii Combinat de Mărfuri (NCM) la analiza per produs, salutăm interesul pentru o analiză mai detaliată, însă elaborarea acestui document de politici publice nu presupune elaborarea unui studiu focusat pe produs, ceea ce ar presupune o acțiune mult mai țintită. Această propunere ar putea fi examinată ulterior, cu atragerea în proces a experților cu suportul cărora a fost elaborat Programul.
Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (scr. nr.04-2517 din 08.05.2024)	Având în vedere că, MDED a preluat rolul de executor principal al acțiunii nr.2.5.3 privind construcția a cel puțin 6 hale industriale gata de utilizare de către investitorii din sectoarele prioritare în baza Platformelor Industriale Multifuncționale , remarcăm ca necesară ajustarea tabelului nr.15 din capitolul VII. <i>Autorități publice implicate</i> , pentru a exclude Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în partea ce ține de atribuirea în sarcina acestuia a elaborării Programului de subvenționare a construcției de spații industriale și de logistică pentru construcția halelor industriale gata de utilizare. Totodată, se va lua în considerare că ținta indicatorului de rezultat cu privire la halele industriale date în exploatare a fost modificată din 18 în 6. Subsecvent, la acțiunea nr.2.6.3 privind elaborarea și actualizarea profilurilor investiționale în baza listei obiectivelor supuse deetatizării , considerăm oportună excluderea Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale din lista instituțiilor responsabile. În acest sens argumentăm că, competența privind deetatizarea bunurilor în proprietate statului se află în responsabilitatea Agenției Proprietății Publice, potrivit pct.7 din	Se acceptă Au fost efectuate modificări Se acceptă Au fost efectuate modificări

	Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Proprietății Publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.902/2017.	
Ministerul Educației și Cercetării (scr. nr.08/2-09/3119 din 29.04.2024)	Lipsa obiecțiilor și propunerilor.	Se ia act
Agencia Proprietății Publice (scr. nr.05-04-3028 din 02.05.2024)	Lipsa obiecțiilor și propunerilor.	Se ia act
Biroul Național de Statistică (scr. nr.12-12/40 din 07.05.2024)	Propune în Anexa nr.1 la programul PNAIPE 2024-2028, la capitolul 1.1 <i>”Situția curentă”</i> pag.5, de exclus propoziția <i>”Poziționarea exportatorilor din Republica Moldova este în general stabilă (16% în 2022 față de 18% în 2013) cu parteneri importanți în Turcia, Elveția și Marea Britanie”</i> , deoarece conținutul acesteia este expus în următoarea propoziție de pe pag.6.	Se acceptă Au fost efectuate modificări
Banca Națională a Moldovei (scr. nr.31-002/49/2668 20.05.2024)	<p>La Capitolul „IV. IMPACTUL SCONTAT”, în Tabelul 9 cu referire la „Prognostul principalilor indicatori de impact”, produsul „Pondere ISD în PIB”, coloana „Nivelul de bază pentru anul 2022”, textul „29,7 %” se va substitui cu „29,8%”.</p> <p>În aceeași ordine de idei, în Anexa 3: „Matricea de rezultate”, la obiectivul „Promovarea exporturilor pentru valorificarea pe deplin a potențialului și atragerea investițiilor în sectoarele cu o valoare adăugată și complexitate mai înaltă a producției”, produsul „Pondere ISD în PIB”, în coloana „Indicator de rezultat”, în mod similar va fi substituită valoarea menționată anterior, pentru a fi în corespundere cu valoarea indicată pentru anul 2022 din coloana „Nivelul de bază”.</p> <p>Remarcăm că, deși potrivit Sintzei la proiect, propunerile menționate <i>supra</i> au fost acceptate, modificările de rigoare nu au fost operate pe text.</p> <p>Cu referire la Capitolul „IX. PLANUL DE ACȚIUNI”, acțiunea nr. 1.3.1: - În coloana „Indicatori de monitorizare” considerăm oportun păstrarea textului „Raport statistic / Bază de date” (conform redacției anterioare a</p>	Se acceptă Au fost efectuate modificări

	<p>proiectului) în vederea respectării corelării cu coloana „Indicator de rezultat”, unde este menționată „Ancheta Coordonată a Investițiilor Directe pe Activități Economice, CAEM”;</p> <p>- În coloana „Unitate de măsură”, după textul „Tabele statistice (în format Excel), prezentate trimestrial” se va completa cu textul „/ anual”, or, Ancheta Coordonată a Investițiilor Directe pe Activități Economice se publică cu periodicitate anuală;</p> <p>- În coloana „Nivelul de bază pentru anul 2022”, reiterăm propunerea de substituire a valorii „0” cu valoarea „1”, or, potrivit Sintzei la proiect, această propunere a fost acceptată.</p> <p>- În coloana „Termen de realizare”, se va aprecia oportunitatea substituirii termenului „Trim. I, 2024” cu termenul „Trim. IV, 2024”, or în termenul indicat în proiect, Ancheta Coordonată a Investițiilor Directe pe Activități Economice nu va fi disponibilă.</p>	
<p>Ministerul Finanțelor (scr. nr.15/3-06/123 din 29.04.2024)</p>	<p>Comunică că nu susține redacția actuală a Planului de acțiuni al Programului, reiterând poziția expusă anterior prin avizul nr.15/3-06/80 din 15.03.2024, vis-a-vis de propunerile care nu au fost acceptate.</p>	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Conform mai multor discuții și coordonări au fost acceptate argumentele MDDED, iar în acest context se prezintă următoarele precizări și reiterări cu referire la Planului de acțiuni al Programului.</p> <p>Acțiunea 1.5.2. „Diminuarea termenului mediu de restituire a TVA în cazul exporturilor și investițiilor capitale” menționăm că suplimentar la modificarea indicatorului de rezultat „termenul mediu de restituire” a fost modificat indicatorul de monitorizare în „administrare fiscală”. Totodată, reiterăm că reducerea termenului mediu de restituire a TVA, în condițiile digitalizării proceselor și implementării eficiente a controalelor bazate exclusiv pe riscuri, trebuie să reprezinte un obiectiv pentru organele de administrare fiscală, asigurând astfel, un mediu</p>

		<p>propice de natură fiscală pentru creșterea exporturilor și stimularea investițiilor.</p> <p>Acțiunile 2.2.1. „Stimularea investițiilor în cercetare-dezvoltare prin acordarea dreptului la deduceri a cheltuielilor în scopuri fiscale într-o mărime mai mare decât cea suportată (similar practicii României: 50% suplimentar)” și 2.2.2. „Stimularea investițiilor în echipamente de producere în sectoarele cu valoarea adăugată sporită prin acordarea dreptului la deduceri a amortizării în scopuri fiscale într-o mărime mai mare decât cea calculată în mod general (50%)” reiterăm că pentru a sporire gradul de complexitate a produselor și serviciilor exportate (obiectivul PNAIPE), conform experienței țărilor lumii și în special cele europene sunt acordate o serie de facilități fiscale și programe bugetare pentru stimularea acestor tipuri de cheltuieli (investiții). Totodată, Republica Moldova înregistrează una din cele mai joase nivele ale cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare în PIB în regiune (în anul 2021 nivelul cheltuielilor de cercetare-dezvoltare a constituit doar 0.23% în PIB, pe când media europeană a fost de 2,28%).</p> <p>De asemenea menționăm că amortizarea accelerată în mărime de 50% este binevenită, dar insuficientă în condițiile situației regionale, precum și concurența acerbă între țări pentru investițiile străine. Astfel, având în vedere că această măsură este doar o amânare a impozitului pe venit, pentru a spori intensitatea acestui stimulent și, respectiv, a stimula într-o măsură mai mare înclinația companiilor pentru investiții, se</p>
--	--	--

		consideră relevantă opțiunea de a acorda o deducere suplimentară aferentă cheltuielilor de amortizare a mijloacelor fixe. Aceasta se va face în funcție de prioritatea statului în raport cu tipurile de mijloace fixe care creează o eficiență economică mai sporită și posibilitățile bugetare.
Agencia de Investiții <i>(scr. nr. 167-02 din 06.05.2024)</i>	Lipsa obiecțiilor și propunerilor.	Se ia act

Secretar de stat

Ceban Cristina